

Правни факултет Универзитета у Нишу
Faculty of Law, University of Niš

Међународна научна конференција
International Scientific Conference

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ У САВРЕМЕНОМ ПРАВУ
LEGAL PRINCIPLES IN CONTEMPORARY LAW

Зборник сажетака
Collection of summaries

Ниш, април 2024.

**„ПРАВНИ ПРИНЦИПИ У САВРЕМЕНОМ ПРАВУ”
”LEGAL PRINCIPLES IN CONTEMPORARY LAW”**

Зборник сажетакa / Collection of summaries

Издавач / Publisher

Правни факултет Универзитета у Нишу / Faculty of Law, University of Niš

За издавача / For the Publisher

Проф. др Небојша Раичевић, декан

Организатор Конференције / Conference organizer

Центар за правна и друштвена истраживања

Уредници Конференције / Editors-in Chief

Проф. др Небојша Раичевић, редовни професор и декан, Правни факултет Универзитета у Нишу

Проф. др Душица Миладиновић-Стефановић, ванредни професор и продекан за науку и финансије, Правни факултет Универзитета у Нишу

Организациони одбор / Organizing Committee

Проф. др Небојша Раичевић, редовни професор и декан, Правни факултет, Универзитет у Нишу, уредник Конференције;

Проф. др Душица Миладиновић-Стефановић, ванредни професор и продекан за науку и финансије, Правни факултет, Универзитет у Нишу, уредник конференције;

Проф. др Мирослав Лазић, редовни професор и главни и одговорни уредник часописа „Зборник радова Правног факултета у Нишу”;

Проф. др Дејан Вучетић, редовни професор и продекан за наставу, Правни факултет, Универзитет у Нишу;

Проф. др Михајло Цветковић, ванредни професор и управник Центра за правна и друштвена истраживања, Правни факултет, Универзитет у Нишу;

Prof. dr hab. Tadeusz Zembrzusi, Full Professor, Faculty of Law and Administration, University of Warsaw, Poland;

Prof. dr Olga Kosevaliska, Full Professor, Dean, Faculty of Law, University “Goce Delchev” in Stip, Republic of North Macedonia;

Проф. др Горан Марковић, редовни професор и декан, Правни факултет, Универзитет у Источном Сарајеву, Босна и Херцеговина;

Prof. dr Tunjica Petrašević, Associate Professor, Dean, Faculty of Law, University “Josip Juraj Strossmayer”, Croatia;

Prof. Cristian Dumitru Miheș, Associate Professor, Dean, Faculty of Law, University of Oradea, Romania.

Технички уредник / Desktop Publishing: Владимир Благојевић

Превод резимеа / Proofreading: Гордана Игњатовић

Корице / Cover: Владимир Благојевић

Штампа / Print: Графика Галерб, Ниш

Тираж / Circulation: 150

ISBN: 978-86-7148-319-3

САДРЖАЈ / CONTENTS

СЕСИЈА ЗА УСТАВНО И УПРАВНО ПРАВО CONSTITUTIONAL AND ADMINISTRATIVE LAW SESSION

Prof. Mariam Jikia, PhD

ENSURING INCLUSIVE DEMOCRACY: PROTECTING THE RIGHTS OF ETHNIC MINORITIES AND EQUALITY IN GEORGIA'S PARLIAMENTARY ELECTIONS OF 2012-2020 19

ОСИГУРАВАЊЕ ИНКЛУЗИВНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ: ЗАШТИТА ПРАВА ЕТНИЧКИХ МАЊИНА И ЈЕДНАКОСТИ НА ПАРЛАМЕНТАРНИМ ИЗБОРИМА У ГРУЗИЈИ 2012-2020 20

Prof. dr Anita Blagojević,

Prof. dr Ivana Tucak

ROD I RODNI IDENTITET: (NE)POŽELJNI TERMINI HRVATSKOG ZAKONODAVSTVA? 21

GENDER AND GENDER IDENTITY: (UN)DESIRABLE TERMS IN CROATIAN LEGISLATION? 22

Prof. dr Boris Bakota,

Prof. dr Jelena Dujmović Bocka,

Danijela Romić, PhD

PROKLAMIRANJE NAČELA VLADAVINE PRAVA U JAVNOJ UPRAVI KROZ PRIZMU ODNOSA GRAĐANA I UPRAVE 23

PROCLAIMING THE RULE OF LAW PRINCIPLE IN PUBLIC ADMINISTRATION THROUGH THE PRISM OF CITIZEN-ADMINISTRATION RELATIONS 24

Проф. др Дарко Симовић

КОНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАЊЕ НАЧЕЛА ПОДЕЛЕ ВЛАСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 25

THE CONSTITUTIONALIZATION OF THE PRINCIPLE OF THE SEPARATION OF POWERS IN THE REPUBLIC OF SERBIA 26

Проф. др Дејан Вучетић

УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИМЕНЕ ПРИНЦИПА ПРЕДВИДИВОСТИ У РАДУ ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ 27

ENHANCING THE APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF LEGITIMATE EXPECTATIONS IN THE WORK OF LOCAL SELF-GOVERNMENT UNITS 28

Проф. др Маја Настић

УСТАВНОСУДСКА ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ 29

THE CONSTITUTIONAL COURT PROTECTION AGAINST DISCRIMINATION 30

**Prof. Lavinia Onica-Chipea, PhD,
Dalia Merje**

THE ROLE OF ROMANIAN PUBLIC INSTITUTIONS IN ENSURING EQUAL
OPPORTUNITY AND TREATMENT FOR VULNERABLE GROUPS 31

УЛОГА РУМУНСКИХ ЈАВНИХ ИНСТИТУЦИЈА У ОБЕЗБЕЂИВАЊУ ЈЕДНАКИХ
МОГУЋНОСТИ И ТРЕТМАНА РАЊИВИХ ГРУПА..... 32

Prof. Claudia Simona Cleopatra Timofte, LL.D.

IS E-ADMINISTRATION A CHALLENGE FOR THE LOCAL PUBLIC
ADMINISTRATION OR NOT? CASE STUDY OF BIHOR COUNTY, ROMANIA..... 33

ДА ЛИ ЈЕ Е-УПРАВА ИЗАЗОВ ЗА ЛОКАЛНУ ЈАВНУ УПРАВУ ИЛИ НЕ?
СТУДИЈСКИ СЛУЧАЈ ОКРУГА БИХОР, РУМУНИЈА..... 34

**Проф. др Милан Рапајић,
Проф. др Дејан Логарушић**

НАЧЕЛО ЗАКОНИТОСТИ УПРАВЕ..... 35

THE PRINCIPLE OF LEGALITY OF THE ADMINISTRATION 36

Проф. др Милош Прица

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ УПРАВНОГ ПОСТУПКА 37

LEGAL PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE 38

Doc. Anna Feja-Paszkiwicz, LL.D.

THE PRINCIPLE OF PROTECTION AND CARE FOR FAMILIES IN LIGHT OF
THE POLISH CONSTITUTION 39

ПРИНЦИП ЗАШТИТЕ И БРИГЕ О ПОРОДИЦИ У СВЕТЛУ ПОЉСКОГ УСТАВА..... 40

Доц. др Наташа Рајић

УСТАВНОПРАВНА ДИМЕНЗИЈА СОЦИЈАЛНИХ ПРАВА У ОБЛАСТИ
ФИНАНСИЈСКЕ ПОДРШКЕ ПОРОДИЦИ СА ДЕЦОМ..... 41

CONSTITUTIONAL DIMENSION OF SOCIAL RIGHTS IN THE AREA OF
FINANCIAL SUPPORT TO FAMILIES WITH CHILDREN 42

Доц. др Андреј Благојевић,

Доц. др Невен Обрадовић,

Проф. др Марија Вујовић

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ У ДИГИТАЛНОМ ДОБУ: ИНТЕРАКЦИЈА, АКТИВИЗАМ
И ПРАВНИ ОКВИР 43

SOCIAL MEDIA NETWORKS IN THE DIGITAL AGE: INTERACTION, ACTIVISM
AND LEGAL FRAMEWORK..... 44

Др Мијодраг Радојевић

НАРОДНА ИНИЦИЈАТИВА КАО ОБЛИК НЕПОСРЕДНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ У
САВРЕМЕНОМ ПРАВУ И ПРАВНОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ 45

PEOPLE'S INITIATIVE AS A FORM OF DIRECT DEMOCRACY IN MODERN LAW
AND THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA..... 46

Alen Lalić, mag. iur,
Mario Dominik Burić, mag. iur,
Elena Trajkovska

RAZVOJ NAČELA DOSTAVE PODATAKA „SAMO JEDNOM” U EUROPSKOJ UNIJI..... 47

DEVELOPMENT OF THE ONCE ONLY PRINCIPLE IN THE EUROPEAN UNION..... 48

Анђела Нићифоровић

ИЗБОР СУДИЈА УСТАВНОГ СУДА КАО ГАРАНЦИЈА УСТАВНОСУДСКЕ
НЕЗАВИСНОСТИ 49

ELECTION OF CONSTITUTIONAL COURT JUDGES AS A GUARANTEE OF
CONSTITUTIONAL COURT INDEPENDENCE..... 50

СЕСИЈА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО CIVIL LAW SESSION

Prof. Tadeusz Zembrzuski, LL.D.

RESTRICTIONS TO THE PRINCIPLE OF PUBLICITY IN POLISH JUDICIAL
PROCEEDINGS UNDER CIVIL LAW..... 53

ОГРАНИЧЕЊА НАЧЕЛА ЈАВНОСТИ У ПОЉСКОМ ГРАЂАНСКОМ ПОСТУПКУ..... 54

Проф. др Тина Пржеска,
Проф. др Родна Живковска,
Теа Лалевска

ПОСЛЕДИЦЕ ДВОСМИСЛЕНОГ РЕГУЛИСАЊА ПРАВА УГОВОРНОГ ЗАЛОГА У
МАКЕДОНСКОМ СТВАРНОМ ПРАВУ 55

CONSEQUENCES OF AMBIGUOUS REGULATION OF THE RIGHT OF CONTRACTUAL
PLEDGE IN MACEDONIAN PROPERTY LAW 56

Проф. др Дејан Мицковић,
Проф. др Ангел Ристов

НАЈЗНАЧАЈНИЈЕ РЕФОРМЕ ПОРОДИЧНОГ ПРАВА ПРЕДВИЂЕНЕ У НАЦРТУ
ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ..... 57

THE MOST SIGNIFICANT FAMILY LAW REFORMS IN THE DRAFT CIVIL CODE
OF NORTH MACEDONIA 58

Проф. др Мирослав Лазивић

ПРИНЦИП РАВНОПРАВНОСТИ СВОЈИНЕ И ОДРЖАЈ 59

THE PRINCIPLE OF EQUALITY OF OWNERSHIP AND ACQUISITIVE PRESCRIPTION..... 60

Проф. др Наташа Стојановић

АКТУЕЛНИ ТРЕНДОВИ У РАЗВОЈУ ПРИНЦИПА НАСЛЕДНОГ ПРАВА..... 61

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF SUCCESSION LAW PRINCIPLES..... 62

Проф. др Милица Шутова

ЗАУСТАВЉАЊЕ ИЗВРШНОГ ПОСТУПКА ЗБОГ ЗАСТАРЕЛОСТИ ПО НОВИМ
ИЗМЕНАМА ЗОО И ЗИ – РЕШАВАЊЕ ВИШЕДЕЦЕНИЈСКИХ ПРОБЛЕМА ИЛИ
СТВАРАЊЕ НОВИХ? 63

TERMINATION OF THE EXECUTION PROCEDURE DUE TO OBSOLESCENCE UNDER
THE LATEST AMENDMENTS TO THE ORA AND THE EA: SOLVING DECADES-OLD
PROBLEMS OR CREATING NEW ONES? 64

Проф. др Сања Марјановић

ПРИНЦИПИ ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ И НАЈБЛИЖЕ ВЕЗЕ У МЕЂУНАРОДНОМ
ПРИВАТНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ..... 65

PRINCIPLES OF LEGAL CERTAINTY AND CLOSEST CONNECTION IN THE SERBIAN
PRIVATE INTERNATIONAL LAW 66

Проф. др Анђелија Тасић

НАЧЕЛО ПОСЕБНЕ ЗАШТИТЕ ИНТЕРЕСА ОДРЕЂЕНИХ ЛИЦА У
ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ 67

THE PRINCIPLE OF SPECIAL PROTECTION OF THE INTERESTS OF CERTAIN
CATEGORIES OF PERSONS IN NON-CONTENTIOUS PROCEDURE..... 68

Doc. Florina Florentina Moroza, LL.D.

PROTECTION OF THE RIGHT TO PRIVATE LIFE IN ROMANIAN LAW 69

ЗАШТИТА ПРАВА НА ПРИВАТНИ ЖИВОТ У РУМУНСКОМ ПРАВУ 70

Доц. др Данијела Петровић

ПОСЛЕДИЦЕ САОБРАЋАЈНИХ НЕЗГОДА КАО ОСНОВ НАКНАДЕ
НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ 71

CONSEQUENCES OF TRAFFIC ACCIDENTS AS A BASIS FOR NON-PECUNIARY
DAMAGES 72

Доц. др Душко Челић,

Даница Кабашић

(НЕ)ОДРЕЂЕНОСТ ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА КАО КОНСТИТУТИВНОГ ЕЛЕМЕНТА
ЕКСПРОПРИЈАЦИЈЕ – СЛУЧАЈЕВИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ..... 73

(UN)DETERMINED PUBLIC INTEREST AS A CONSTITUENT ELEMENT OF
EXPROPRIATION: THE CASES IN KOSOVO AND МЕТОНИЈА..... 74

Доц. др Љиљана Скробић

НЕОДРЕЂЕНОСТ У СХВАТАЊУ НАЈБОЉИХ ИНТЕРЕСА ДЕТЕТА ЗА БРАЋУ И
СЕСТРЕ НА АЛТЕРНАТИВНОМ СТАРАЊУ 75

INDEFINITENESS IN UNDERSTANDING THE BEST INTERESTS OF CHILDREN FOR
SIBLINGS IN ALTERNATIVE CARE 76

Доц. др Срђан Радуловић

ПРИСТАНАК НА ТЕТОВИРАЊЕ 77

CONSENT TO TATTOOING..... 78

Доц. др Ивана Симоновић

ПРИНЦИПИ ГРАЂАНСКОГ ПРАВА..... 79
CIVIL LAW PRINCIPLES 80

Др Сандра Самарџић

ШТА ЈЕ ЗАИСТА У НАЈБОЉЕМ ИНТЕРЕСУ ДЕТЕТА НАКОН РАЗВОДА, ОДНОСНО
ПРЕСТАНКА ЗАЈЕДНИЦЕ РОДИТЕЉА? 81
WHAT IS REALLY IN THE BEST INTEREST OF THE CHILD AFTER THE SEPARATION
OF THE PARENTS?..... 82

**Др Слобода Мидоровић,
Др Николина Мишчевић**

ПАМЕТНИ УГОВОР КАО НАЧИН ИЗВРШЕЊА ЗАЛОГЕ НА ДИГИТАЛНОЈ
ИМОВИНИ..... 83
SMART CONTRACT AS A MEANS OF ENFORCEMENT OF LIEN ON DIGITAL
PROPERTY..... 84

Милица Костовски

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ ОД СРПСКОГ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА 1844. ДО
ПРЕДОСНОВЕ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА 1934..... 85
LEGAL PRINCIPLES: FROM THE SERBIAN CIVIL CODE OF THE PRINCIPALITY OF
SERBIA (1844) TO THE PRE-DRAFT OF THE CIVIL CODE OF THE KINGDOM OF
YUGOSLAVIA (1934) 86

Monika Strus-Wołos, PhD

THE PRINCIPLE OF CONSCIENTIOUSNESS IN POLISH CIVIL PROCEEDINGS..... 87
ПРИНЦИП САВЕСНОСТИ У ПОЉСКОМ ГРАЂАНСКОМ ПОСТУПКУ 88

Оливера Јокић

ДОПУШТЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ ОДЛУКЕ О ТРОШКОВИМА У СРПСКОМ
ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ 89
PERMISSIBILITY OF A SECOND APPEAL AGAINST A DECISION ON LITIGATION
COSTS IN SERBIAN CIVIL PROCEDURE 90

Николина Томовић

УЛОГА ПРИНЦИПА САВЈЕСНОСТИ И ПОШТЕЊА У СУДСКОМ ОДЛУЧИВАЊУ О
ИЗМЈЕНИ ИЛИ РАСКИДУ УГОВОРА УСЉЕД ПРОМИЈЕЊЕНИХ ОКОЛНОСТИ..... 91
THE ROLE OF BONA FIDES PRINCIPLE IN JUDICIAL DECISIONS ON CONTRACT
MODIFICATION OR TERMINATION DUE TO CHANGED CIRCUMSTANCES 92

Бојана Арсенијевић

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ ОД ЖИВОТИЊА У СРПСКОМ ПРАВУ И У
УПОРЕДНОМ ПРАВУ 93
LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY ANIMALS IN SERBIAN LAW AND
COMPARATIVE LAW 94

Rafał Stronk

JUSTICE AND THE PRINCIPLE OF LEGAL CERTAINTY: CHALLENGING FINAL CIVIL JUDGMENTS AFTER WALESA V. POLAND (50849/21) 95

ПРАВДА И ПРИНЦИП ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ: ОСПОРАВАЊЕ ПРАВОСНАЖНИХ ПРЕСУДА У ГРАЂАНСКИМ СТВАРИМА НАКОН ПРЕСУДЕ ВАЛЕНСА ПРОТИВ ПОЉСКЕ (50849/21) 96

СЕСИЈА ЗА КРИВИЧНО ПРАВО CRIMINAL LAW SESSION

Prof. Olga Koshevaliska, LL.D.

FEMICIDE IN NORTH MACEDONIA: A COMPLEX INTERPLAY OF SOCIO-CULTURAL FACTORS AND LEGAL CHALLENGES..... 99

ФЕМИЦИД У СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ: СЛОЖЕНА ИНТЕРАКЦИЈА СОЦИО-КУЛТУРНИХ ФАКТОРА И ПРАВНИХ ИЗАЗОВА.....100

Проф. др Александра Груевска Дракулевски, Проф. др Александра Деаноска Трендафилова

КОНФИСКАЦИЈА ИМОВИНЕ И ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ НАСУПРОТ КОНФИСКАЦИЈЕ ИМОВИНЕ У ГРАЂАНСКОМ ПОСТУПКУ У МАКЕДОНСКОМ ПРАВУ 101

CONFISCATION OF PROCEEDS OF CRIME IN CRIMINAL PROCEDURE VS. CONFISCATION OF PROPERTY IN CIVIL PROCEDURE UNDER MACEDONIAN LAW102

Проф. др Драган Јовашевић

ПРИНЦИП КРИВИЦЕ У СВЕТЛУ КРИВИЧНИХ ДЕЛА КОЈА СУ ИЗВРШЕНА ПУТЕМ МЕДИЈА..... 103

THE PRINCIPLE OF CULPABILITY IN LIGHT OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED THROUGH THE MEDIA.....104

Проф. др Зоран Ђирић

МЕДИКОЛЕГАЛНИ АСПЕКТ АФЕКТИВНИХ СТАЊА 105

MEDICO-LEGAL ASPECT OF AFFECTIVE STATES 106

Проф. др Миомира Костић

ЕТНО КРИМИНОЛОГИЈА – ОБЕЛЕЖЈА И МЕТОДЕ КРИМИНОЛОШКОГ ПРАВЦА.....107

ETHNO-CRIMINOLOGY: CHARACTERISTICS AND METHODS..... 108

Prof. Elena Maksimova, LL.D.

CRIMINOLOGICAL ASPECTS OF GENDER-BASED VIOLENCE TOWARDS WOMEN AND GIRLS DURING MIGRATION FLOWS109

КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТИ РОДНО ЗАСНОВАНОГ НАСИЉА ПРЕМА ЖЕНАМА И ДЕВОЈЧИЦАМА ТОКОМ МИГРАЦИЈА..... 110

**Проф. др Здравко Грујић,
Проф. др Дарко Димовски**

УТИЦАЈ СВРХЕ И ПРИНЦИПА КАЖЊАВАЊА НА ЕФИКАСНОСТ СИСТЕМА
КРИВИЧНОПРАВНЕ РЕАКЦИЈЕ НА КРИМИНАЛИТЕТ111

THE IMPACT OF THE PURPOSE AND PRINCIPLES OF PUNISHMENT ON THE
EFFICIENCY OF THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM REACTION TO CRIMINALITY112

**Проф. др Душица Миладиновић-Стефановић,
Проф. др Саша Кнежевић**

УЧЕШЋЕ ГРАЂАНА У ПОТРАЗИ ЗА НЕСТАЛИМ МАЛОЛЕТНИМ ЛИЦИМА У
ОКВИРУ СИСТЕМА РАНОГ УЗБУЊИВАЊА – ДОМЕТИ И ОГРАНИЧЕЊА.....113

PARTICIPATION OF CITIZENS IN SEARCH FOR MISSING MINORS WITHIN THE
FRAMEWORK OF THE EARLY WARNING SYSTEM: SCOPE AND LIMITATIONS.....114

**Проф. др Иван Илић,
Мина Сремчев**

ОДРЖАВАЊЕ ГЛАВНОГ ПРЕТРЕСА У СКРАЂЕНОМ ПОСТУПКУ БЕЗ
ПРИСУСТВА ОКРИВЉЕНОГ – ТЕОРИЈА И ПРАКСА.....115

CONDUCTING THE MAIN TRIAL PROCEEDINGS IN THE FORM OF SUMMARY
PROCEEDINGS WITHOUT THE DEFENDANT'S PRESENCE: THEORY AND PRACTICE116

Доц. др Стефан Самарџић

ДЕТЕ У СРПСКОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ117

THE CHILD IN SERBIAN CRIMINAL LAW118

Др Владан Мирковић

ДА ЛИ ПРАВО НА ОТПОР И ТЕРОРИЗАМ МОГУ ДА БУДУ ДВЕ СТРАНЕ
ИСТЕ МЕДАЉЕ?119

CAN THE RIGHT TO RESISTANCE AND TERRORISM BE THE TWO SIDES OF
THE SAME COIN?120

Др Гордана Николић

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ У ПРИМЕНИ НОВЧАНЕ КАЗНЕ КОД КОРУПТИВНИХ
КРИВИЧНИХ ДЕЛА.....121

LEGAL PRINCIPLES APPLICABLE IN IMPOSING A FINE IN CORRUPTION-
RELATED OFFENCES.....122

Стефан Радојчић

ЗАСНИВАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА НА ОСНОВУ
AD HOC ДЕКЛАРАЦИЈА ДРЖАВА НЕЧЛАНИЦА РИМСКОГ СТАТУТА123

ESTABLISHING JURISDICTION OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT ON THE
BASIS OF AD HOC DECLARATIONS LODGED BY NON-PARTY STATES TO THE ROME
STATUTE124

Ђорђе Марјановић

КРИВИЧНО ДЕЛО ПРОТИВПРАВНО УСЕЉЕЊЕ СА ОСВРТОМ НА ПИТАЊЕ
ОПРАВДАНОСТИ ИНКРИМИНАЦИЈЕ ИЗ УГЛА ПРИНЦИПА ULTIMA RATIO125

CRIMINAL ACT OF UNLAWFUL OCCUPATION OF PREMISES: JUSTIFIABILITY OF THE CRIMINAL OFFENCE FROM THE PERSPECTIVE OF THE ULTIMA RATIO PRINCIPLE	126
--	-----

**СЕСИЈА ЗА ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИЈСКУ И ТРГОВИНСКОПРАВНУ ОБЛАСТ
ECONOMIC, FINANCIAL AND TRADE LAW SESSION**

Prof. Savina Mihaylova-Goleminova, PhD

LEGAL PRINCIPLES IN THE CONTEMPORARY FINANCIAL CONTROL AND AUDIT IN THE PUBLIC SECTOR.....	129
ПРАВНИ ПРИНЦИПИ У САВРЕМЕНОЈ ФИНАНСИЈСКОЈ КОНТРОЛИ И РЕВИЗИЈИ У ЈАВНОМ СЕКТОРУ	130

**Проф. др Игор Камбовски,
Мр Александар Шопов**

ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И АУТОМАТИЗОВАНО УГОВАРАЊЕ КОД ЕЛЕКТРОНСКЕ ТРГОВИНЕ.....	131
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND AUTOMATED CONTRACTING IN ELECTRONIC COMMERCE	132

Проф. др Љубица Николић

ИЗАЗОВИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ РЕГУЛАТИВЕ О ЈАВНОЈ СВОЈИНИ У СРБИЈИ	133
CHALLENGES IN IMPLEMENTING THE PUBLIC PROPERTY REGULATIONS IN SERBIA.....	134

Проф. др Предраг Н. Цветковић

ТИПОЛОГИЈА ПРАВНИХ ПРИНЦИПА У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ: УВОДНА РАЗМАТРАЊА	135
A TYPOLOGY OF LEGAL PRINCIPLES IN THE DIGITAL ENVIRONMENT: INTRODUCTION.....	136

**Проф. др Александар Мојашевић,
Александар Михајловић**

СОЦИЈАЛНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО КАО ИНОВАТИВНИ НАЧИН ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА ТЕЖЕ ЗАПОШЉИВИХ ДРУШТВЕНИХ ГРУПА.....	137
SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS AN INNOVATIVE WAY OF RESOLVING PROBLEMS OF LESS EMPLOYABLE SOCIAL GROUPS	138

Проф. др Светислав В. Костић

СРПСКЕ ПОРЕСКЕ МЕРЕ ЗА ИНДУСТРИЈУ ЗНАЊА: ПРИВРЕМЕНО ПОСУСТАЈАЊЕ ИЛИ ТРАЈНИЈЕ ОДСУСТВО ВИЗИЈЕ	139
SERBIAN TAX INCENTIVES FOR KNOWLEDGE-BASED ECONOMY: A TEMPORARY SETBACK OR A LONG-TERM LACK OF VISION	140

Проф. др Марко Димитријевић

ПРИНЦИПИ МОНЕТАРНОГ ПРАВА: КЛАСИЧНИ VS САВРЕМЕНИ ПРИСТУП	141
PRINCIPLES OF MONETARY LAW: CLASSICAL VS. MODERN APPROACH	142

Проф. др Урош Здравковић

ПРОЦЕДУРАЛНИ УСЛОВИ ЗА РАСКИД УГОВОРА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ.....	143
PROCEDURAL CONDITIONS FOR AVOIDANCE OF A CONTRACT FOR INTERNATIONAL SALE OF GOODS.....	144

Доц. др Гордана Дамјановић

ПРОНАЛАСЦИ ИЗ ОБЛАСТИ РЕГЕНЕРАТИВНЕ МЕДИЦИНЕ.....	145
DISCOVERIES IN THE FIELD OF REGENERATIVE MEDICINE	146

Доц. др Лука Батуран,

Проф. др Горан Милошевић,

Марија Митровић

АДМИНИСТРАТИВНА САРАДЊА У ПОДРУЧЈУ ОПОРЕЗИВАЊА ПРЕМА ДИРЕКТИВИ ЕВРОПСКОГ САВЕТА О АДМИНИСТРАТИВНОЈ САРАДЊИ У ПОДРУЧЈУ ОПОРЕЗИВАЊА (DAC7).....	147
ADMINISTRATIVE COOPERATION IN THE FIELD OF TAXATION ACCORDING TO DAC7	148

Доц. др Јован Вујичић

ПРОМЕЊЕНЕ ОКОЛНОСТИ У СВЕТЛУ ОПШТИХ ПРАВНИХ НАЧЕЛА: ПОВЕРЕЊЕ У УГОВОР ИЛИ ПОВЕРЕЊЕ У СУД.....	149
CHANGED CIRCUMSTANCES IN LIGHT OF GENERAL LEGAL PRINCIPLES: TRUST IN CONTRACT OR TRUST IN COURT	150

Anna Kanarek-Równicka, PhD

PRINCIPLES OF LIABILITY FOR THE OBLIGATIONS OF A COMMERCIAL COMPANY: AN EXAMPLE OF A POLISH LIMITED LIABILITY COMPANY	151
НАЧЕЛА ОДГОВОРНОСТИ ЗА ОБАВЕЗЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА: ПРИМЕР ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ У ПОЉСКОЈ	152

Др Дарко Божичић

ПРАВНИ МОДАЛИТЕТИ УКЉУЧИВАЊА ЗАПОСЛЕНИХ У ВЛАСНИШТВО НАД КАПИТАЛОМ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА.....	153
LEGAL MODALITIES FOR EMPLOYEES' INCLUSION IN COMPANY OWNERSHIP	154

Др Његослав Јовић

ПРИНУДНА ЛИЦЕНЦА, ПАРАЛЕЛНА ТРГОВИНА И ИСЦРПЉЕЊЕ ПАТЕНТА.....	155
COMPULSORY LICENSE, PARALLEL TRADE AND PATENT EXHAUSTION	156

Ана Панева

ИНТЕЛЕКТУАЛНА СВОЈИНА У ЕРИ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ: АНАЛИЗА, ИЗАЗОВИ И РЕШЕЊА	157
INTELLECTUAL PROPERTY IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: ANALYSIS, CHALLENGES AND SOLUTIONS	158

Ружица Петровић

УНИВЕРЗАЛНО, РЕГИОНАЛНО И БИЛАТЕРАЛНО ПОДРУЧЈЕ ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈЕ МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ: ОДНОСИ ТЕНЗИЈЕ ИЛИ ХАРМОНИЈЕ?	159
UNIVERSAL, REGIONAL AND BILATERAL DOMAINS OF INTERNATIONAL TRADE LIBERALIZATION: RELATIONS OF TENSION OR HARMONY?	160

Саво Вешковић

(НЕ)РАВНОПРАВНОСТ СТРАНА У ВАНСУДСКОМ РЕШАВАЊУ ПОТРОШАЧКИХ СПОРОВА.....	161
THE (IN)EQUALITY OF PARTIES IN EXTRAJUDICIAL RESOLUTION OF CONSUMER DISPUTES.....	162

СЕСИЈА ЗА РАДНО И СОЦИЈАЛНО ПРАВО LABOUR AND SOCIAL WELFARE LAW SESSION

Проф. др Жељко Мирјанић

ЗАБРАНА КОНКУРЕНЦИЈЕ ПОСЛОДАВЦУ У РАДНОМ ПРАВУ	165
PROHIBITION OF COMPETITION AGAINST THE EMPLOYER IN LABOR LAW	166

Проф. др Тодор Каламатиев, Никола Мурџев

ПРАВНИ АСПЕКТИ ВИДЕО НАДЗОРА НА РАДНОМ МЕСТУ	167
LEGAL ASPECTS OF WORKPLACE VIDEO SURVEILLANCE	168

Проф. др Горан Обрадовић

СТАРОСНА ГРАНИЦА ЗА ПЕНЗИОНИСАЊЕ.....	169
RETIREMENT AGE.....	170

Доц. др Милица Ковач Орландић

ЗЛОСТАВЉАЊЕ НА РАДУ – ЛЕКЦИЈЕ НАУЧЕНЕ ИЗ СЛУЧАЈА ШПАДИЈЕР ПРОТИВ ЦРНЕ ГОРЕ.....	171
WORKPLACE HARASSMENT – LESSONS LEARNED FROM THE CASE OF ŠPADIJER V. MONTENEGRO.....	172

Doc. dr Dragana Bjelić Gaćeša

ИЗАЗОВИ У ОСТВАРИВАЊУ ПРАВА НА ГОДИШЊИ ОДМОР РАДНИКА НА ДУГОТРАЈНОМ БОЛОВАЊУ У РЕПУБЛИЦИ ХРВАТскоЈ.....	173
CHALLENGES IN EXERCISING THE RIGHT TO ANNUAL LEAVE FOR WORKERS ON LONG-TERM SICK LEAVE IN THE REPUBLIC OF CROATIA	174

Доц. др Александар Антић,

Доц. др Санда Ђорац

ВРАЋАЊЕ ЗАПОСЛЕНОГ НА РАД ПО ОСНОВУ СУДСКЕ ПРЕСУДЕ.....175

RETURNING AN EMPLOYEE TO WORK ON THE BASIS OF A COURT JUDGMENT.....176

Доц. др Марија Драгићевић

О ПОТРЕБИ ЗА ДУГОТРАЈНОМ НЕГОМ И УЛОЗИ ДРЖАВЕ У ЊЕНОМ
ОБЕЗБЕЂИВАЊУ177

THE NEED FOR LONG-TERM CARE AND THE ROLE OF THE STATE IN
PROVIDING SUCH CARE.....178

Милица Мицовић

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ У РАДНОМ ПРАВУ: ПРАВНА СИГУРНОСТ VS.
ДИГИТАЛИЗАЦИЈА И ФЛЕКСИБИЛИЗАЦИЈА РАДНОГ ОДНОСА179

CONTEMPORARY CHALLENGES IN LABOUR LAW: LEGAL SECURITY VERSUS
DIGITALIZATION AND FLEXIBILIZATION OF EMPLOYMENT180

Александра Муласмајић Грујић

ДИСПАРИТЕТИ ИЗМЕЂУ ОБРАЗОВНИХ КВАЛИФИКАЦИЈА И ЗАХТЕВА
ТРЖИШТА РАДА ЗА МЛАДЕ РАДНИКЕ181

DISPARITIES BETWEEN EDUCATIONAL QUALIFICATIONS AND LABOR MARKET
REQUIREMENTS FOR YOUNG WORKERS182

СЕСИЈА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО INTERNATIONAL LAW SESSION

Проф. др Мирјана Дреновак-Ивановић

УТИЦАЈ ЈУРИСПРУДЕНЦИЈЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА НА
ЗАШТИТУ ПРАВА НА БЕЗБЕДНУ, ЧИСТУ, ЗДРАВУ И ОДРЖИВУ ЖИВОТНУ
СРЕДИНУ У СУДСКОЈ ПРАКСИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....185

THE IMPACT OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS JURISPRUDENCE
ON THE RIGHT TO ENVIRONMENTAL PROTECTION IN THE JUDICIAL PRACTICE
OF THE REPUBLIC OF SERBIA.....186

Проф. др Ивица Јосифовић

ЕВРОПСКА УНИЈА (ИЛИ СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА) НЕЋЕ ЧЕКАТИ ЗАУВЕК.....187

EUROPEAN UNION (OR NORTH MACEDONIA) WILL NOT WAIT FOREVER188

Проф. др Небојша Раичевић

ПРИНЦИП ПРОПОРЦИОНАЛНОСТИ У МЕЂУНАРОДНОМ
ХУМАНИТАРНОМ ПРАВУ.....189

THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN INTERNATIONAL
HUMANITARIAN LAW.....190

Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, LL.D.

MIGRATION AND REFUGEE RIGHTS IN INTERNATIONAL SPACES: MOVING DOWN THE LINE FROM PROTECTION TO EXTERNALIZATION	191
МИГРАЦИЈЕ И ПРАВА ИЗБЕГЛИЦА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРОСТОРУ: ОД ЗАШТИТЕ КА ЕКСТЕРНАЛИЗАЦИЈИ	192

Доц. др Јорданка Галева

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ КРОЗ ПРИЗМУ ОХРИДСКОГ ОКВИРНОГ СПОРАЗУМА: СЛУЧАЈ МАКЕДОНИЈЕ	193
LEGAL PRINCIPLES IN LIGHT OF THE OHRID FRAMEWORK AGREEMENT: THE CASE OF MACEDONIA.....	194

Доц. др Сања Ђорђевић Алексовски

ОПШТИ ПРИНЦИПИ ПРАВА СТВОРЕНИ У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ – МАГЛОВИТИ ИЛИ ЗАБОРАВЉЕН ПОЈАМ?	195
GENERAL PRINCIPLES OF LAW FORMED WITHIN THE INTERNATIONAL LEGAL SYSTEM: FOGGY OR FORGOTTEN CONCEPT?	196

Др Сања Грбовић

ЕВРОПСКИ ПУТ КА РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ: ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА ИЗГРАДЊУ ЕГАЛИТАРНЕ УНИЈЕ	197
EUROPEAN PATH TOWARDS GENDER EQUALITY: LEGAL AND INSTITUTIONAL FRAMEWORK FOR BUILDING AN EGALITARIAN UNION	198

Никола Станковић

ЗАШТИТА ПОДАТАКА У ОРУЖАНИМ СУКОБИМА	199
DATA PROTECTION IN ARMED CONFLICTS.....	200

**СЕСИЈА ЗА ТЕОРИЈУ И ИСТОРИЈУ ПРАВА
LEGAL THEORY AND LEGAL HISTORY SESSION**

Prof. Esin Kranli Vajram, LL.D.

THE DEATH PENALTY IN ROMAN LAW	203
СМРТНА КАЗНА У РИМСКОМ ПРАВУ	204

Проф. др Спахија Козлић

АКТУАЛНОСТ ХЕГЕЛОВОГ ПОИМАЊА ПРАВА.....	205
THE CURRENT RELEVANCE OF HEGEL'S UNDERSTANDING OF LAW	206

Проф. др Славиша Ковачевић

ПРИНЦИП КОНСЕНЗУСА И КОНФЛИКТНО ДРУШТВО.....	207
THE PRINCIPLE OF CONSENSUS AND CONFLICT SOCIETY.....	208

Доц. др Сара Митић

ПРИНЦИП НАРОДНОГ СУВЕРЕНИТЕТА КРОЗ ПРИЗМУ СВЕТОАНДРЕЈСКЕ
СКУПШТИНЕ209

THE PRINCIPLE OF NATIONAL SOVEREIGNTY THROUGH THE LENS OF
SAINT ANDREW'S DAY ASSEMBLY210

Др Марко Новаковић

ЕТИЧКИ СТАНДАРДИ У САВРЕМЕНИМ ПРАВНИМ СИСТЕМИМА:
ЧЕМУ СУДИЈА ТРЕБА ДА СТРЕМИ211

ETHICAL STANDARDS IN CONTEMPORARY LEGAL SYSTEMS:
WHAT A JUDGE SHOULD ASPIRE TO212

Брано Хаџи Стевић

ЗНАЧАЈ НЕУТРАЛНОСТИ СУДИЈА У СУДСКОМ ОДЛУЧИВАЊУ213

THE SIGNIFICANCE OF NEUTRALITY OF JUDGES IN DECISION-MAKING
PROCESSES214

Александра Митровић

ХЕРМЕНЕУТИЧКИ ЗНАЧАЈ СОЦИОЛОШКОГ МЕТОДА У
САВРЕМЕНОМ ПРАВУ215

HERMENEUTIC SIGNIFICANCE OF THE SOCIOLOGICAL METHOD IN
MODERN LAW216

СЕЦИЈА ЗА УСТАВНО И УПРАВНО ПРАВО

CONSTITUTIONAL AND ADMINISTRATIVE LAW SESSION

Prof. Mariam Jikia, PhD,
Full Professor,
Georgian Technical University in Tbilisi,
Georgia

UDK: 342.827(479.22)"2012/2020"
342.724(479.22)

ENSURING INCLUSIVE DEMOCRACY: PROTECTING THE RIGHTS OF ETHNIC MINORITIES AND EQUALITY IN GEORGIA'S PARLIAMENTARY ELECTIONS OF 2012-2020

The principle of equality is one of the fundamental principles ensuring the political and legal equality of citizens, including equal voting rights, electoral powers, and opportunities. Equal voting rights imply that all voters have an equal number of electoral votes, which in turn implies the exclusion of plural voting. The distribution of electoral constituencies in accordance with international standards emerges as a vital factor in upholding the principle of equality, especially in states characterized by diverse ethnic minorities, such as Georgia. Regarding the principle of equality, the quotas stipulated in the national legislations are very important, as well as the quotas for national and ethnic minorities. Under the Hungarian Constitution, national and ethnic minorities have constitutional guarantees to be represented in parliament. Under the Romanian Constitution, national minorities must have a representative in the parliament. Considering the conditions established by the Constitution, in case a particular party fails to collect enough votes, it is entitled to one mandate. In this paper, the author examines the legislative changes in Georgia and assesses their impact on election outcomes. By ensuring fair representation and equal rights to all citizens, including ethnic minorities, these reforms contribute to fostering a more inclusive and democratic political landscape in Georgia.

Keywords: democracy, elections, principle of equality, ethnic minorities, equal rights, electoral districts, parliamentary elections, Georgia.

Prof. dr Mariam Jikia,
Редовни професор,
Грузијски технички универзитет у Тбилисију,
Грузија

ОСИГУРАВАЊЕ ИНКЛУЗИВНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ: ЗАШТИТА ПРАВА ЕТНИЧКИХ МАЊИНА И ЈЕДНАКОСТИ НА ПАРЛАМЕНТАРНИМ ИЗБОРИМА У ГРУЗИЈИ 2012-2020

Принцип једнакости је једно од темељних начела које обезбеђује политичку и правну једнакост грађана, укључујући једнако право гласа, изборна овлашћења и могућности. Једнако право гласа подразумева да сви бирачи имају једнак број гласова, што искључује систем плуралног гласања. Расподела изборних јединица у складу са међународним стандардима је витални фактор у одржавању принципа једнакости, посебно у државама које имају различите етничке мањине, као што је Грузија. Што се тиче принципа једнакости, веома су важне квоте предвиђене националним законодавствима, укључујући и квоте предвиђене за националне и етничке мањине. У Мађарској, заступљеност националних и етничких мањина у парламенту је гарантована Уставом. У Румунији, националне мањине морају имати представника у парламенту. Према румунском Уставу, у случају да не прикупи довољан број гласова, странка која представља националну мањину има право на један мандат. У раду се разматрају законодавне реформе у Грузији и њихов утицај на исходе избора. Обезбеђивањем једнаких права и правичне заступљености свих грађана, укључујући и етничке мањине, ове реформе доприносе стварању инклузивнијег и правичнијег демократског политичког окружења у Грузији.

Кључне речи: демократија, избори, принцип једнакости, етничке мањине, једнака права, изборне области, парламентарни избори, Грузија.

Prof. dr Anita Blagojević,

Redovni profesor,

Pravni fakultet, Sveučilište „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,

Prof. dr Ivana Tucak,

Redovni profesor,

Pravni fakultet, Sveučilište „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,

Republika Hrvatska

UDK: 340.13:305-055.1/2(497.5)

342.722-055.1/2(497.5)

ROD I RODNI IDENTITET: (NE)POŽELJNI TERMINI HRVATSKOG ZAKONODAVSTVA?

Od razdvajanja termina „roda“ i „spola“ koje je u znatnoj mjeri odredilo diskurs tzv. drugog vala feminizma, preko konceptualizacije rodne ravnopravnosti u međunarodnom i europskom pravu, do prihvaćanja (ili neprihvaćanja) termina „rod“ i „rodni identitet“ u nacionalnim zakonodavstvima, prošlo je nekoliko desetljeća. Unatoč navedenoj konceptualizaciji, kao i činjenici da je Europska unija jedna od globalnih predvodnica na području stvaranja *acquis-a* rodne ravnopravnosti koji je imao i ima važnu ulogu za države kandidatkinje za pristupanje Europskoj uniji u okviru političkog dijela tzv. Kopenhaških kriterija, u Hrvatskoj još uvijek nije zauzet jasan stav u kontekstu primjene termina „rod“ i „rodni identitet“ u zakonodavstvu. Ustav Republike Hrvatske koristi pojam „spol“ i navodi ravnopravnost spolova kao jednu od najviših vrednota ustavnog poretka, te jamči jednakost i zaštitu od diskriminacije, između ostaloga, i na temelju „spola“. Najveći broj zakona također koristi termin „spol“. Ipak, u posljednjih nekoliko godina vidljiv je postupni ulazak termina „rod“ i „rodni identitet“ u hrvatsko zakonodavstvo, a posebno je bitno naglasiti da je Ustavni sud Republike Hrvatske u svojoj praksi izričito utvrdio da su i spolni i rodni diverzitet zaštićeni Ustavom. U skladu s navedenim, cilj ovog rada je adresirati glavne izazove na putu integracije roda i rodno identiteta u hrvatske pravne propise.

Ključne reči: rod, rodni identitet, rodna ravnopravnost, zakonodavstvo, Hrvatska.

Prof. Anita Blagojević, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University "J. J. Strossmayer" in Osijek,

Prof. Ivana Tucak, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University "J. J. Strossmayer" in Osijek,

Republic of Croatia

GENDER AND GENDER IDENTITY: (UN)DESIRABLE TERMS IN CROATIAN LEGISLATION?

The development of gender terminology may be observed over the past several decades, starting from the distinction between the terms "gender" and "sex", which considerably determined the discourse of the so-called the second wave of feminism, the subsequent conceptualization of gender equality in international and European law, and the ultimate acceptance or non-acceptance of the terms "gender" and "gender identity" in national legislations. The European Union is one of the global leaders in the field of the gender equality acquis, which has had an important role for candidate countries in the process of EU accession within the political part of the so-called the Copenhagen criteria. Despite this fact and the aforementioned conceptualization of gender equality, Croatia has not yet taken a clear position in the context of using the terms "gender" and "gender identity" in legislation. The Constitution of the Republic of Croatia uses the term "sex", stating that sex equality is one of the highest values of the constitutional order, and guarantees equality and protection against discrimination, among other things, on the basis of "sex". The majority of Croatian laws also use the term "sex". Nevertheless, in the last few years, the gradual introduction of the term "gender" and "gender identity" into the Croatian legislation is evident. It is especially important to emphasize that the Constitutional Court of the Republic of Croatia has expressly established in its practice that both sexual and gender diversity are protected by the Constitution. In this context, the paper aims to address the major challenges in the process of integrating gender and gender identity into Croatian legal regulations.

Keywords: gender, gender identity, gender equality, legislation, Croatia.

Prof. dr Boris Bakota,

Redovni profesor,

Pravni fakultet Sveučilišta „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,

Prof. dr Jelena Dujmović Bocka,

Vanredni profesor,

Pravni fakultet Sveučilišta „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,

Danijela Romić, PhD,

Viši predavač,

Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru,

Republika Hrvatska

UDK: 340.131:35

340.12/13:342.22

PROKLAMIRANJE NAČELA VLADAVINE PRAVA U JAVNOJ UPRAVI KROZ PRIZMU ODNOSA GRAĐANA I UPRAVE

Analizom europskih načela autori pružaju uvid u temeljne europske upravne standarde s aspekta osiguravanja europskog upravnog prostora. U nastavku rada, a nakon uvodnog dijela, omogućen je uvid u pojmovno određenje termina vladavine prava. Vladavina prava kao ustavna vrednota podrazumijeva osiguravanje načela zakonitosti kroz pravnu sigurnost građana, pouzdanost upravnog djelovanja kao i odlučivanja. Djelovanje javne uprave mora počivati na načelu zakonitosti kako bi se osiguralo pravovremeno donošenje odluka temeljenih na pravnim načelima. Vodeću ulogu u tome imaju javnopravna tijela koja se prilikom odlučivanja trebaju voditi načelima odgovornosti, pouzdanosti i predvidivosti (pravnoj sigurnosti), otvorenosti i transparentnosti te participaciji. Srž rada predstavlja istraživanje provedeno na Pravnom fakultetu Sveučilišta „J. J. Strossmayer“ u Osijeku. Uzorak ispitanika čine studenti Pravnog fakulteta u Osijeku. Istraživanje je provedeno u mjesecu veljači 2024. godine, a rezultati istraživanja obrađeni su deskriptivnom statistikom. Anketni upitnik, osim općih pitanja, sadržava tvrdnje koje proizlaze iz analize triju osnovnih načela odnosa između građana i uprave, načela zakonitosti, načela odgovornosti te načela pogrešivosti uprave. Uz navedena načela, tvrdnje proizlaze i iz nekih drugih europskih načela kao što je načelo otvorenosti i transparentnosti te načelo suđelovanja stranaka. Temeljna hipoteza rada glasi: Javnopravna tijela prilikom odlučivanja pridržavaju se u značajnoj mjeri europskih standarda europskog upravnog prostora (vladavine prava, otvorenosti i transparentnosti, odgovornosti, učinkovitosti i djelotvornosti, proporcionalnosti, supsidijarnosti, sudjelovanja te usklađenosti). Dobiveni rezultati imaju za cilj ukazati na potrebu razvoja odnosa građana i uprave koji bi se temeljili na europskim upravnim standardima te na taj način doprinijeli stvaranju moderne i učinkovite javne uprave kao i osnaživanju vladavine prava kao temeljne vrijednosti svih pravnih sustava.

Ključne reči: vladavina prava, građani i uprava, načelo zakonitosti, javnopravna tijela, europski upravni standardi.

Prof. Boris Bakota, LL.D.

Full Professor,

Faculty of Law, University "J. J. Strossmayer" in Osijek,

Prof. Jelena Dujmović Bočka, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University "J. J. Strossmayer" in Osijek,

Danijela Romić, PhD,

Senior Lecturer,

*College of Applied Sciences "Lavoslav Ružička" in Vukovar,
Republic of Croatia*

PROCLAIMING THE RULE OF LAW PRINCIPLE IN PUBLIC ADMINISTRATION THROUGH THE PRISM OF CITIZEN-ADMINISTRATION RELATIONS

By analyzing European principles, the authors provide an insight into the fundamental European administrative standards regarding the establishment of a European administrative space. Following the introductory section, the paper provides a conceptual definition of the rule of law. The rule of law as a constitutional value entails ensuring the principle of legality through legal certainty for citizens, reliability of administrative actions, and decision-making. The operation of public administration must be based on the principle of legality to ensure timely decision-making based on legal principles. Public law bodies play a leading role in decision-making, guided by principles of responsibility, reliability, predictability (legal certainty), openness, transparency, and participation. The essence of the paper is research conducted at the Faculty of Law, "Josip Juraj Strossmayer" University in Osijek. The research sample includes students from the Faculty of Law in Osijek. The research was conducted in February 2024, and the research results were processed using descriptive statistics. In addition to general questions, the survey questionnaire contains statements arising from the analysis of three basic principles of citizen-administration relations: the principle of legality, the principle of responsibility, and the principle of the fallibility of public administration. Alongside these principles, the provided statements also arise from other European principles, such as the principle of openness and transparency, and the principle of party participation. The fundamental hypothesis of the paper is: in decision-making, public law bodies largely adhere to the European standards of the European administrative space (rule of law, openness and transparency, responsibility, efficiency and effectiveness, proportionality, subsidiarity, participation, and compliance). The obtained results aim to highlight the need to develop citizen-administration relations based on European administrative standards, and thus contribute to the creation of modern and efficient public administration and to strengthening the rule of law as a fundamental value of all legal systems.

Keywords: rule of law, citizens and administration, principle of legality, public law bodies, European administrative standards.

Проф. др Дарко Симовић,
Редовни професор,
Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд,
Република Србија

UDK: 342.33(497.11)
342.4(497.11)

КОНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАЊЕ НАЧЕЛА ПОДЕЛЕ ВЛАСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Једна од озбиљнијих примедби на Устав Републике Србије из 2006. године односила се на начин уређивања начела независности судске власти. Устав је прокламовао да уређење власти почива на подели власти на законодавну, извршну и судску, при чему је одређено да се однос три гране власти заснива на равнотежи и међусобној контроли. Тако формулисана уставна норма противречила је принципу независности судске власти, јер се категорије међусобне контроле и независности искључују. У односу на изворно уставно решење, уставним амандманом је предвиђено да се однос три гране власти заснива на међусобном проверавању и равнотежи. Дакле, термин „контрола“ замењен је термином „проверавање“. Та измена не само да није отклонила недостатке изворног уставног решења, већ је створила нове недоумице. Начело поделе власти треба посебно дефинисати у сфери односа законодавне и извршне власти, а посебно треба уредити домашјај начела независности судске власти, јер средства међусобног утицаја између политичких грана власти не могу бити истоветно примењена и на однос према судској грани власти. Проблем је и у томе што Устав уређује начело поделе власти прихватањем традиционалне тријалистичке теорије о функцијама државне власти чије је темеље поставио Шарл Монтескје половином XVIII века. Такав приступ не одговара уставним решењима којима се уређује правни положај највиших државних органа. Функције председника Републике, Уставног суда и Заштитника грађана не могу, без значајнијег упрошћавања правне природе ових органа, бити сврстане у три традиционалне гране државне власти. Отуда, било је довољно да се Уставом само прокламује начело поделе власти, јер његова садржина произлази из целине уставних решења.

Кључне речи: Устав Републике Србије, начела устава, подела власти, независност судства.

Prof. Darko Simović,
Full Professor,
University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade,
Republic of Serbia

THE CONSTITUTIONALIZATION OF THE PRINCIPLE OF THE SEPARATION OF POWERS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

The Constitution of the Republic of Serbia (2006) proclaimed that the government system shall be founded on the separation of powers into the legislative, executive and judicial branch of government, whereby the relationship between the three branches shall be founded on balance and mutual control. The formulation of this constitutional norm in this way contradicted the principle of the independence of judiciary because the categories of mutual control and independence are debarred. In relation to the original constitutional definition, the constitutional amendment foresees that the relationships between the three branches of government are based on mutual checks and balances. Therefore, the term "control" has been replaced by "checks". Not only did this amendment fail to eliminate the shortcomings of the original constitutional solution but it also created new doubts. The principle of the separation of powers should be defined separately within the sphere of relations between the legislative and executive powers, and exceptionally the scope of the principle of independence of the judiciary. The problem lies in the fact that the Constitution defines the principle of the separation of powers by accepting the traditional theory of the tripartite division of government functions that was established by Charles Montesquieu in the middle of the 18th Century. This approach is not suitable for the constitutional solutions which regulate the legal position of the highest state bodies. The functions of the President of the Republic, the Constitutional Court and the Ombudsman cannot be classified as one of the three traditional branches of government without significant simplification of the legal nature of these state bodies. Consequently, it would be sufficient for the Constitution to proclaim only the principle of the separation of powers because its content emerges from the entirety of the Constitutional text.

Keywords: Constitution of the Republic of Serbia, constitutional principles, separation of powers, independence of the judiciary.

Проф. др Дејан Вучетић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 352:005.551(497.11)
35.077.3:006(497.11)

УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИМЕНЕ ПРИНЦИПА ПРЕДВИДИВОСТИ У РАДУ ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Принцип предвидивости представља један од кључних компоненти ефикасног управљања на локалном нивоу. Он омогућава поштовање правне сигурности и заштиту легитимних очекивања грађана, чиме се доприноси повећању поверења јавности у рад локалне самоуправе. У овом раду врши се анализа правних извора и стандарда који се односе на принцип предвидивости, као и механизма за његову примену у оквиру јединица локалне самоуправе у Србији. Разматрају се различити аспекти предвидивости, укључујући оне засноване на законодавству, управној пракси, уговорима и обавештењима управе. Посебна пажња посвећена је механизмима за хармонизацију управне праксе како унутар тако и међу јединицама локалне самоуправе, као и доступности и транспарентности усвојених правних ставова. Рад истиче значај стандардизације административних процедура, успостављања одговарајућих евиденција и размене информација међу локалним самоуправама. Такође, анализирају се примери добре праксе и износе препоруке за унапређење примене принципа предвидивости с циљем јачања правне сигурности и поверења грађана у делатност локалних власти.

Кључне речи: локална самоуправа, принцип предвидивости, добро управљање, правна сигурност, легитимна очекивања, уједначавање праксе, стандардизација поступака.

Prof. Dejan Vučetić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

ENHANCING THE APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF LEGITIMATE EXPECTATIONS IN THE WORK OF LOCAL SELF-GOVERNMENT UNITS

The principle of legitimate expectations is a cornerstone of effective governance at the local level. It secures legal certainty and safeguards citizens' rightful expectations, significantly enhancing public trust in the operations of local self-governance. This study analyzes the legal sources and norms pertinent to the principle of legitimate expectations, as well as the mechanisms for its deployment within the local self-government units in Serbia. It scrutinizes various dimensions of legitimate expectations, including those founded on legislation, administrative routines, contracts, and notices of the administration. A focal point of consideration is the alignment of administrative practices both within and across local self-government units, emphasizing the accessibility and transparency of established legal opinions. The paper underscores the significance of streamlining administrative processes, instituting appropriate records, and facilitating information exchange among local governments. The author explores the examples of good practices, and makes proposals to refine the implementation of the principle of legitimate expectations. The objective is to fortify legal certainty and strengthen the citizens' confidence in the efficiency of local authorities.

Keywords: local self-government, principle of legitimate expectations, good governance, legal certainty, harmonizing practices, standardizing procedures.

Проф. др Маја Настић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 342.72/.73(497.11)
316.647.82:342.565.2(497.11)

УСТАВНОСУДСКА ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Начело забране дискриминације препознато је као једно од основних начела на којима су заснована људска и мањинска права у Уставу Србије. Уставном забраном дискриминације обезбеђују се основне претпоставке за остваривање свих људских права гарантованих Уставом под једнаким условима. Начело забране дискриминације утврђено је у виду опште одредбе којом се гарантује једнакост свих пред Уставом и законом и право на једнаку законску заштиту. Устав забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу. Полазећи од тога да је заштита основних људских права и слобода једна од основних функција уставног правосуђа данас, циљ рада јесте да прикажемо на који начин се пред Уставним судом Србије остварује заштита од дискриминације. Функција заштите људских права остварује се у поступку нормативне контроле и у поступку решавања по уставним жалбама. Стога, анализом ће бити обухваћени случајеви у наведеним поступцима у којима је истакнута повреда начела забране дискриминације. Уставносудска интерпретација принципа забране дискриминације је значајна јер долази од органа који је надлежан за тумачење устава. Истовремено, Уставни суд тиме остварује своју функцију контроле разумевања Уставом гарантованих права, која долази од редовних судова. Тиме се остварује субјективна сврха заштите људских права, али и објективна димензија која се тиче тумачење каталога људских права. Полазећи од наведене улоге Уставног суда, у раду ће бити представљени релевантни ставови Суда који се тичу забране дискриминације. Коришћењем аналитичког метода биће посматрани саставни елементи принципа недискриминације како би се посматрала њихова природа, узроци и последице. Уставносудска заштита од дискриминације биће сагледана у светлу ставова присутних у јуриспруденцији међународних институција. Очекује се да овако спроведено истраживање резултира предлозима за унапређење уставносудске заштите од дискриминације.

Кључне речи: устав, забрана дискриминације, уставни суд, уставна жалба.

Prof. Maja Nastić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

THE CONSTITUTIONAL COURT PROTECTION AGAINST DISCRIMINATION

Non-discrimination is acknowledged as one of the fundamental principles underpinning human and minority rights in the Constitution of Serbia. The constitutional ban on discrimination establishes the essential prerequisites for exercising all human rights under equal conditions. The principle of non-discrimination is envisaged in the form of a general provision that guarantees the equality of all before the Constitution and the law, as well as the right to equal legal protection. The Constitution prohibits any form of direct or indirect discrimination on any ground. Given that the protection of fundamental human rights and freedoms is one of the primary functions of the constitutional judiciary, the paper aims to present how non-discrimination is protected by the Constitutional Court. Human rights' protection is achieved through the process of constitutional review and the process of adjudication based on the constitutional appeal. Hence, the analysis will include cases involving the non-discrimination principle in these proceedings. The significance of the Constitutional Court interpretation of the non-discrimination principle is significant because it is conducted by the judicial authority in charge of interpreting the Constitution. Thus, the Constitutional Court exercises its primary control function: to check the lower courts' understanding of the rights guaranteed in the Constitution. It entails both the subjective aspect of human rights' protection and the objective dimension pertaining to the interpretation of the human rights catalogue. In this context, the paper will present the relevant views of the Serbian Constitutional Court on the prohibition of discrimination. By using the analytical method, the author will consider the constituent elements of the non-discrimination principle in order to examine their nature, causes, and consequences. The jurisprudence of international institutions dealing with human rights protection will be used to examine the constitutional justice protection against discrimination. The research ultimately aims to present proposals for enhancing the Constitutional Court protection against discrimination.

Keywords: constitution, non-discrimination, constitutional court, constitutional appeal.

Prof. Lavinia Onica-Chipea, PhD,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Oradea,

UDK: 364:316.35.023.4(498)

Dalia Merje,
Junior Researcher,
Faculty of Law, University of Oradea,
Republic of Romania

THE ROLE OF ROMANIAN PUBLIC INSTITUTIONS IN ENSURING EQUAL OPPORTUNITY AND TREATMENT FOR VULNERABLE GROUPS

Social inclusion is a set of multidimensional measures and actions in the fields of social protection, employment, housing, education, health, information-communication, mobility, security, justice and culture. It is aimed at combating social exclusion and ensuring the active participation of individuals in all economic, social, cultural and political aspects of society. In any society, there is a number of vulnerable social groups facing the risk of social exclusion. They often live in a chronic state of poverty, lack support in coping with emerging issues, and are unable to defend themselves or take advantage of existing opportunities. These groups include persons with disabilities, abandoned children, individuals infected with HIV, ethnic minorities, the elderly, single-parent families, etc. Social security is closely linked to the social inclusion of vulnerable groups. This concept exceeds mere financial protection and also includes efforts to ensure equal access to opportunities and services for all members of society, including vulnerable or marginalized groups. This paper aims to identify and analyze how the Romanian public institutions intervene to ensure equal opportunities and treatment for these vulnerable groups, faced with the risk of social exclusion and unable to cope with difficulties. The analysis covers the following issues: drafting legislation and policies on social inclusion; monitoring and evaluating implemented social inclusion policies; facilitating access to basic services; promoting inclusion in the labor market; promoting diversity and inclusion in the community; strengthening public-private partnerships, as well as partnerships with other national or international entities; promoting dialogue with citizens, etc.

Keywords: vulnerable groups, principle of equality of opportunities and treatment, public institutions, social policies, social inclusion, public-private partnership, dialogue with citizens.

Prof. dr Lavinia Onica-Chipea,

Ванредни професор,

Правни факултет, Универзитет у Орадеу,

Dalia Merje,

Истраживач приправник,

Правни факултет, Универзитет у Орадеу,

Република Римунија

УЛОГА РУМУНСКИХ ЈАВНИХ ИНСТИТУЦИЈА У ОБЕЗБЕЂИВАЊУ ЈЕДНАКИХ МОГУЋНОСТИ И ТРЕТМАНА РАЊИВИХ ГРУПА

Социјална инклузија представља скуп мултидимензионалних мера и активности у области социјалне заштите, запошљавања, становања, образовања, здравства, информационо-комуникационих технологија, безбедности, мобилности, правосуђа и културе. Она је усмерена ка сузбијању социјалне искључености и обезбеђивању активног учешћа појединаца у свим економским, друштвеним, културним и политичким аспектима друштва. У сваком друштву постоје бројне рањиве друштвене групе које се суочавају са ризиком социјалне искључености (особе са инвалидитетом, напуштена деца, особе заражене ХИВ-ом, етничке мањине, старије особе, самохрани родитељи, итд.). Они често живе у условима хроничног сиромаштва, немају подршку у решавању бројних проблема, и нису у стању да се бране или искористе постојеће могућности. Социјална сигурност је уско повезана са социјалном инклузијом. Овај концепт превазилази пуку финансијску заштиту и обухвата напоре да се осигура једнак приступ могућностима и услугама за све чланове друштва, укључујући и угрожене или маргинализоване групе. Овај рад има за циљ да идентификује и анализира активности румунских јавних институција у погледу обезбеђивања једнаких могућности и третмана за ове угрожене групе, које су суочене са ризиком социјалне искључености и нису у стању да се носе са потешкоћама. Анализа обухвата следећа питања: израду нацрта закона и политика о социјалној инклузији; праћење и евалуацију спроведених политика социјалне инклузије; олакшавање приступа основним услугама; промовисање укључивања на тржиште рада; промовисање различитости и инклузије у заједници; јачање јавно-приватног партнерства, као и партнерства са другим националним или међународним субјектима; унапређење дијалога са грађанима, итд.

Кључне речи: угрожене групе, принцип једнаких могућности и третмана, јавне институције, социјалне политике, социјална инклузија, јавно-приватно партнерство, дијалог са грађанима.

Prof. Claudia Simona Cleopatra Timofte, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Oradea,
Republic of Romania

UDK: 35:004.738.5(498)
342.9(498)

***IS E-ADMINISTRATION A CHALLENGE FOR THE LOCAL PUBLIC
ADMINISTRATION OR NOT?
CASE STUDY OF BIHOR COUNTY, ROMANIA***

The Internet or E-administration are generally associated with databases, management information systems, or expert-systems. In today's society, they are associated with transparency, interactivity, flexibility or integration. All these things have changed the way in which we understand the public administration but they are also challenges for the public administration in Romania. The contemporary society is increasingly focused on digitalization, for the purpose of adjusting the public administration services to the citizens' needs. In this paper, the author analyzes whether E-administration in 2024 is a challenge for the public administration in Bihor County, Romania. The practice and events from recent years have demonstrated that territorial administrative units in Romania need to use platforms and software programs in promoting their services and relations with citizens, and ensuring the efficiency, effectiveness and transparency of their public administration activities at the local level. In this context, the author performs an analysis of E-administration at the level of the main municipalities and territorial administrative units in Bihor County. The author seeks response to the question whether E-administration is a challenge for the local administration authorities or a normal activity in Bihor County. In that regard, the paper aims to present the challenges encountered by the territorial administrative units from the perspective of institutional, financial and human resources, as well as from citizens' point of view (i.e. citizens access to E-administration). The research data will be collected from the documentary sources posted at the websites of the territorial administrative units of the four municipalities in Bihor County. In the author's opinion, E-administration is necessary and unavoidably in the contemporary society. It is a solution for an effective communication between the citizen and the administration.

Keywords: public administration, Internet, E-administration, digitalization, citizens, Bihor County(Romania).

Prof. Claudia Simona Cleopatra Timofte,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Орадеу,
Република Румунија

ДА ЛИ ЈЕ Е-УПРАВА ИЗАЗОВ ЗА ЛОКАЛНУ ЈАВНУ УПРАВУ ИЛИ НЕ? СТУДИЈСКИ СЛУЧАЈ ОКРУГА БИХОР, РУМУНИЈА

Интернет или е-управа се генерално повезују са базама података, системима за управљање информацијама или експертским системима. У данашњем друштву, е-управа подразумева транспарентност, интерактивност, флексибилност или интеграцију. Иако је е-управа променила наше схватање јавне управе, она представља велики изазов за јавну управу у Румунији. Савремено друштво је све више усмерено на дигитализацију, у циљу прилагођавања услуга јавне управе потребама грађана. У овом раду ауторка анализира да ли е-управа данас представља изазов за јавну управу округа Бихор у Румунији. Пракса и догађаји из последњих година су показали да територијалне административне јединице у Румунији морају да користе платформе и софтверске програме ради унапређења својих услуга и односа са грађанима, као и ради обезбеђивања ефикасности, ефективности и транспарентности активности јавне управе на локалном нивоу. У том контексту, аутор врши анализу е-управе на нивоу главних општина и територијалних административних јединица округа Бихор у Румунији. Аутор тражи одговор на питање да ли је е-управа изазов за локалне административне власти или нормална активност у округу Бихор. Рад има за циљ да прикаже изазове са којима се територијалне управне јединице сусрећу из перспективе институционалних, финансијских и људских ресурса, као и из перспективе грађана (тј. приступа е-управи). Истраживање је засновано на подацима прикупљеним из документарних извора са интернет страница општина и територијалних управних јединица у округу Бихор. По мишљењу аутора, е-управа је неопходна и незаобилазна у савременом друштву. Она је решење за ефикасну комуникацију између грађана и администрације.

Кључне речи: јавна управа, интернет, е-управа, дигитализација, грађани, округ Бихор (Румунија).

Проф. др Милан Рапајић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,

UDK: 340.131.4:35
342.9

Проф. др Дејан Логарушић,
Ванредни професор,
Правни факултет за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду,
Република Србија

НАЧЕЛО ЗАКОНИТОСТИ УПРАВЕ

Модерно управно право базира се на одређеним начелима. Та начела протежу се кроз све институте управног права, дајући им смисао и стварајући једну складну целину. Први и најважнији стуб на којем стоји систем норми управног права је начело законитости којим се управа потчињава праву. Управа је творевина закона, посебно модерна. Она се организује, уређује и поступа по законима. Основна функција управе састоји се у извршавању закона, а ту функцију она обавља потчињена закону. Начело законитости уопштено, а начело законитости управе посебно, у свим модерним државама, данас чини основ на којима се гради идеја правне државе. Тежиште начела законитости је на правним делатностима управе, јер се она у односу на закон, односно устав, ту јавља у два облика, и то: као доносилац конкретног управног акта и затим као доносилац нормативног подзаконског акта. Концепција законитости примењена на управни акт подразумева недопустивост да се без законске основе употребе принудна средства, што произилази из извршног карактера једног ауторитативног акта са једностраним утврђивањем права и обавеза странака. У том смислу, законитост управног акта мора да обухвати све његове битне елементе (надлежност, форму, основна правила поступка, сврху, па чак и материјално-правна питања). Када је реч о нормативном акту управе, начело законитости делује у два смера: егзистенцијалном и садржинском. У раду се излажу појам и садржина начела законитости управе, однос начела законитости и дискреционе оцене, као и однос овог начела са принципом сразмерности, као једном од новијих принципа у европском континенталном јавном праву.

Кључне речи: управно право, начело законитости, појам и садржина, дискрециона оцена, принцип сразмерности, повреде начела законитости, санкције.

Prof. Milan Rapajić, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Kragujevac,

Prof. Dejan Logarušić, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law for Commerce and Judiciary,

University Business Academy in Novi Sad,

Republic of Serbia

THE PRINCIPLE OF LEGALITY OF THE ADMINISTRATION

The contemporary administrative law is based on a set of legal principles which permeate all institutes of administrative law, giving them meaning and creating a harmonious whole. The first and most important pillar of the administrative law normative system is the principle of legality, which implies that the administration is subjected to the applicable laws. Administration is a creation of law; it is organized, regulated and acts in compliance with the law. The basic function of the administration is to implement the laws by observing the law in force. It cannot perform its functions beyond the limits set by the law, nor contrary to the law. In all modern states, the principle of legality in general, and the principle of legality of administration in particular, are the cornerstone for the development of the rule of law. The principle of legality rests on the legal activities of the administration. Under the constitution and the law, administration has a dual role: to adopt a specific administrative legislative act, and to adopt of a normative act (by-law). The concept of legality applied to an administrative act implies that it is impermissible to use coercive means without a justifiable legal ground, which stems from the executive character of an authoritative act which unilaterally determines the parties' rights and obligations. In this sense, the legality of an administrative act must include all its essential elements: jurisdiction, form, basic rules of procedure, purpose, and even substantive law issues. When it comes to normative acts, the principle of legality works in two directions: existential and substantive. The paper presents the concept and the content of the principle of legality of the administration, the relationship between the principle of legality and discretionary assessment, as well as the relationship between the principle of legality and the principle of proportionality, as one of the more recent principles in European continental public law. The authors outline the typical violations of the principle of legality and sanctions for those violations.

Keywords: administrative law, principle of legality, concept and content, discretionary evaluation, principle of proportionality, violations of the principle of legality, sanctions.

Проф. др Милош Прица,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 35.077.3

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ УПРАВНОГ ПОСТУПКА

Закон о општем управном поступку је системски закон у правном поретку, имајући у виду да је њиме на целовит начин уређена област управнопроцесног законодавства. Као процесни закон, Закон о општем управном поступку садржи правне принципе као телеолошке правне ставове и правне норме као системске правне ставове, а законске норме као регулативни правни ставови – на основу којих се правно решава предмет управног поступка – садржане су у меродавном материјалноправном закону. У чему је разлика између телеолошких правних ставова, системских правних ставова и регулативних правних ставова? Телеолошки правни ставови изражавају основне правне идеје и усмеравају правну свест у поретку правне државе, опредељујући тиме правни основ правних норми као регулативних правних ставова и правни основ делатности субјеката правног поретка. Системски правни ставови уређују међусобни однос градивних ентитета правног поретка те правно уређују ток, обим и домашaj правног уређивања и делатности субјеката правног поретка, док регулативни правни ставови непосредно правно уређују субјективна права и правне дужности субјеката правног поретка. Следствено наведеном, правне норме и правни принципи по својој унутарњој (правнолошкој) структури јесу правни ставови, али правни ставови различитог својства. Правни принципи представљају значеће телеолошке правне ставове, док се правне норме јављају као системски и регулативни правни ставови. Системски правни ставови искључиво имају облик општих правних норми са општим правним дејством, док се регулативни правни ставови јављају као правне норме са дејством *erga omnes* и правне норме са дејством *inter partes*. У раду се разматра домашaj примене правних принципа управног поступка, а посебна пажња биће посвећена односу између правних принципа као телеолошких правних ставова и правних норми као системских правних ставова.

Кључне речи: материјално право, правни принципи, правне норме, телеолошки правни ставови, системски правни ставови, регулативни правни ставови.

Prof. Miloš Prica. LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

LEGAL PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE

The General Administrative Procedure Act is a systemic law in the legal order which comprehensively regulates the area of administrative procedure legislation. As a procedural law, the General Administrative Procedure Act (GAPA) contains legal principles as teleological legal positions and legal norms as systemic legal positions. Legal norms as regulative legal positions, on the basis of which the subject matter of administrative procedure is legally resolved, are contained in the relevant substantive law. What is the difference between teleological legal positions, systemic legal positions, and regulative legal positions? Teleological legal positions express basic legal ideas and direct legal awareness in the legal order of the state of law, thus determining the legal basis of legal norms as regulative legal positions and the legal basis of activities of subjects of the legal order. Systemic legal positions regulate the mutual relationship between the constituent entities of the legal order and legally regulate the course, scope and reach of legal regulation and activities of the subjects of the legal order. Regulative legal positions directly regulate the subjective rights and legal duties of the subjects of the legal order. Therefore, by their internal (legal-logic) structure, legal norms and legal principles are legal positions, but legal positions of different properties. Legal principles are radiating teleological legal positions, while legal norms appear as systemic and regulative legal positions. Systemic legal positions are exclusively embodied in the form of general legal norms with general legal effect, while regulative legal positions appear as legal norms with an *erga omnes* effect and legal norms with an *inter partes* effect. The paper discusses the scope of application of legal principles in administrative procedure, with specific reference to the relationship between legal principles as teleological legal positions and legal norms as systemic legal positions.

Keywords: substantive law, legal principles, legal norms, teleological legal positions, systemic legal positions, regulative legal positions.

Doc. Anna Feja-Paszkiwicz, LL.D.,
Assistant Professor,
Institute of Legal Sciences,
Faculty of Law and Administration, University of Zielona Góra,
Republic of Poland

UDK: 347.61/.64:364]:342.4(438)
342.565.2(438)

THE PRINCIPLE OF PROTECTION AND CARE FOR FAMILIES IN LIGHT OF THE POLISH CONSTITUTION

The most important legal principles characterizing the system of the Polish state are envisaged in the first and the second chapter of the Polish Constitution of 2 April 1997. Inter alia, it includes the principle of family protection and care, which is expressly provided in Article 18 of the Polish Constitution. Pursuant to this provision, marriage (as a union of a woman and a man), family, motherhood and parenthood enjoy the protection and care of the Republic of Poland. In Polish legal science and the Constitutional Court jurisprudence, this article is regarded as a systemic and constitutional guarantee. The addressee of this provision is primarily the ordinary legislator, who determines the mechanisms of protection and care for families at the level of ordinary laws. In recent years, under the influence of Western European countries, Poland has undergone significant social and cultural changes which have also influenced the family model. An increasing number of couples have and raise children without getting married. The number of single parents is increasing, i.e. those who raise children without the other parent's daily involvement in raising the child. A "new" model of child care has also become popular, the so-called alternating care, where each parent takes care of the child for a specified period of time (usually a week) and then hands over the care to the other parent. All this raises questions about whether the provisions of the Constitution are compatible with the changes that have taken place in society and whether these changes fit into the pattern provided for by the Constitution. Does the state's constitutional protection and care also cover extramarital partnerships, i.e. families where the children's parents are not married? How can the legislator provide support for all functioning types of families? The second sphere of interest arising from the Constitution is the sphere of family social security, which refers to social welfare, tax and other similar solution.

Keywords: family, state protection and care, Polish constitution, Constitutional Tribunal.

Doc. dr Anna Feja-Paszkiwicz,
Доцент,
Институт за правне науке,
Факултет права и администрације,
Универзитет у Зеленој Гори,
Република Пољска

ПРИНЦИП ЗАШТИТЕ И БРИГЕ О ПОРОДИЦИ У СВЕТЛУ ПОЉСКОГ УСТАВА

Прво и друго поглавље пољског устава од 2. априла 1997. године садрже најважније правне принципе на којима се заснива пољски правни систем. Један од тих принципа је и принцип заштите и бриге о породици, који је експлицитно прописан у члану 18 пољског Устава. У складу са овим чланом, брак (као заједница жене и мушкарца), породица, материнство и родитељство предмет су заштите и бриге Републике Пољске. У пољској правној науци и јуриспруденцији Уставног суда Пољске овај члан представља системско опредељење и уставну гаранцију. То значи да се ова одредба пре свега односи на законодавца који, на нивоу обичних закона, одређује механизме заштите и бриге о породици. Последњих година, под утицајем западноевропских земаља, Пољска је претрпела значајне друштвене и културне промене које су утицале и на породични модел. Све већи број парова одгаја децу без склапања брака. Повећава се број самохраних родитеља, који одгајају децу без ангажовања другог родитеља у васпитању детета. Популаран је и „нови” модел бриге о деци, тзв. наизменично старање, где један родитељ брине о детету током одређеног временског периода (обично недељу дана), а затим бригу преузима други родитељ. У том контексту, поставља се питање да ли су одредбе Устава компатибилне са променама у друштву, и да ли се те промене уклапају у образац предвиђен Уставом. Да ли уставна заштита и старање државе обухватају ванбрачне заједнице, тј. породице где родитељи деце нису у браку, и како законодавац може да пружи подршку свим врстама функционалних породица? Друга интересантна област која проистиче из Устава је сфера социјалне сигурности породице, која се односи на социјална, пореска и друга слична законска решења.

Кључне речи: породица, заштита и брига о породици, држава, пољски Устав, Уставни суд, Пољска.

Доц. др Наташа Рајић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

UDK: 342.4:[364.652:331.56(497.11)
364.65-053.2(497.11)

УСТАВНОПРАВНА ДИМЕНЗИЈА СОЦИЈАЛНИХ ПРАВА У ОБЛАСТИ ФИНАНСИЈСКЕ ПОДРШКЕ ПОРОДИЦИ СА ДЕЦОМ

Закон о финансијској подршци породици са децом, чија је примена отпочела 1. јула 2018. године, учестало је био предмет уставносудске нормативне контроле. Одлуке Уставног суда су последично уследиле указале су на озбиљна проблематична места овог закона. Нормативна контрола се спроводила у контексту испитивања сагласности оспорених законских одредби са Уставом, и у одређеним случајевима, са потврђеним међународним уговорима којима се уређује ова област. Специфичност нормативне контроле овог закона може се видети, као прво, у односу сарадње који је у извесном смислу успостављен између Уставног суда и Народне скупштине. Са једне стране, Народна скупштина је у два наврата активно сарађивала у поступку нормативне контроле, достављајући свој одговор у односу на оспорене одредбе. Уставни суд је, са друге стране, у чак три наврата применио институт одлагања објављивања своје одлуке за шест месеци како би се оставио простор Народној скупштини да у остављеном року уреди спорна питања на уставно прихватљив начин. Друго, у већини случајева, поступак нормативне контроле покренут је решењем Уставног суда, а поводом поднетих иницијатива. Треће, питање постојања индиректне дискриминације у једном случају може бити оцењено као веома осетљиво. Иницијативе којима је то питање отворено одбачене су решењем Уставног суда, при чему то решење прате издвојена мишљења двоје судија Уставног суда. Узимајући у обзир учесталост и исходе нормативне контроле овог закона, намеће се закључак да Народна скупштина непотпуно перципира уставну димензију социјалних права у овој области, а посебно њен чворишни део који укључује корпус уставних гаранција о посебној заштити породице, мајке, самохраног родитеља, детета, затим уставне одредбе о подстицању рађања као и забрани дискриминације. У том смислу, сарадња Уставног суда и Народне скупштине види се као пожељна, посебно узимајући у обзир чињеницу да је остваривање социјалних права непосредно праћено употребом јавних прихода.

Кључне речи: породица, финансијска подршка, социјална права, уставност закона.

Doc. Nataša Rajić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Novi Sad,
Republic of Serbia

CONSTITUTIONAL DIMENSION OF SOCIAL RIGHTS IN THE AREA OF FINANCIAL SUPPORT TO FAMILIES WITH CHILDREN

The Act on Financial Support to Families with Children, which is applicable since 1st July 2018, has frequently been the subject matter of constitutional normative control. The Constitutional Court decisions have indicated serious problematic issues. In general, the normative control of disputed provisions was conducted in view of their compliance with the Constitution and, in certain cases, with ratified international treaties on this matter. The specific nature of normative control pertaining to this Act may be observed, first of all, in the cooperation developed to some extent between the Constitutional Court and the National Assembly. On one hand, the National Assembly actively cooperated in the process of normative control on two occasions, by delivering its answer on the disputed provisions. On the other hand, on three occasions, the Constitutional Court applied the institute of postponing the publication of its decisions for the period of six months, thus leaving room for the National Assembly to legislate disputed issues in a constitutionally acceptable manner. Second, in most cases, the constitutional normative control procedure was initiated by the Constitutional Court decision, in response to the submitted initiatives. Third, there is a case where the issue of indirect discrimination may be assessed as a very sensitive issue. The initiatives which introduced this question have been rejected by the Constitutional Court decision, but the decision is accompanied by separate opinions given by two Constitutional Court judges. Bearing in mind the frequency as well as the results of normative control of this Act, we may conclude that the National Assembly perceives the constitutional dimension of social rights in this area incompletely; it particularly refers to the core social rights pertaining to the constitutional guarantees on special protection of the family, mother, single parent, and children, as well as the legal provision on prohibition of discrimination and encouraging childbirth. In this sense, the cooperation between the Constitutional Court and the National Assembly is seen as desirable, especially taking into consideration that the exercise of social rights is directly associated with the use of public revenues.

Keywords: family, financial support, social rights, constitutionality of laws.

Доц. др Андреј Благојевић,
Доцент,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,

UDK: 316.472.43:004.378.5]:34
316.77

Доц. др Невен Обрадовић,
Доцент,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,

Проф. др Марија Вујовић,
Ванредни професор,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ У ДИГИТАЛНОМ ДОБУ: ИНТЕРАКЦИЈА, АКТИВИЗАМ И ПРАВНИ ОКВИР

Друштвене мреже данас представљају саставни део живота сваког појединца и као такве имају кључну улогу у повезивању људи широм света, омогућајући им да деле своје идеје, искуства и интересе. Осим тога, оне су постале и платформе за активизам и промовисање друштвених промена тиме што корисницима помажу да подигну свест о важним питањима и да се организују ради остваривања позитивних друштвених циљева. Међутим, улога друштвених мрежа у ублажавању јасне границе између јавног и приватног испољава се и кроз одређене негативне импликације, пре свега у виду повреде приватности корисника, ширења непроверених информација међу њима, као и пропагирања говора мржње и насиља, што неминовно указује на потребу за вишим степеном критичког размишљања и медијске писмености у дигиталном добу. У раду ће се размотрити утицај друштвених мрежа у различитим медијским сферама, почев од новинарства, преко маркетинга, па до политичких кампања, а исто тако биће представљен и правни оквир функционисања друштвених мрежа и заштита њихових корисника, како у погледу повреде њихове приватности, тако и у погледу заштите од агресивне комуникације. Циљ рада јесте да, са једне стране, укаже на улогу коју ове мреже имају на друштвене токове и обликовање модерне комуникације, као и да, са друге стране, укаже на изазове регулације које друштвене мреже носе у области приватности и одговорности за објављени садржај. Овакав приступ омогућава свеобухватну анализу друштвених мрежа, што је кључно за разумевање њиховог комплексног утицаја на друштво и појединце.

Кључне речи: друштвене мреже, комуникација, правни оквир, приватност, одговорност.

Doc. Andrej Blagojević, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Philosophy, University of Niš,

Doc. Neven Obradović, PhD,
Assistant Professor,
Faculty of Philosophy, University of Niš,

Prof. Marija Vujović, PhD,
Associate Professor,
Faculty of Philosophy, University of Niš,
Republic of Serbia

SOCIAL MEDIA NETWORKS IN THE DIGITAL AGE: INTERACTION, ACTIVISM AND LEGAL FRAMEWORK

Social media networks have become an integral part of each individual's life, playing a crucial role in connecting people worldwide and facilitating the sharing of ideas, experiences, and interests. They also serve as platforms for activism and promoting social change, empowering users to raise awareness about important issues and collaborate toward achieving positive societal goals. Yet, the role of social media networks in diminishing of the clear boundaries between the public and the private sphere also entails certain negative implications, such as privacy infringements, dissemination of unverified information, spread of hate speech and violence. This inevitably points to the need for enhanced critical thinking and media literacy in the digital age. The paper will explore the impact of social media networks across various media domains, spanning from journalism and marketing to political campaigns. It will also discuss the legal framework governing social media network operations and user protection, addressing concerns related to privacy violations as well as hostile discourse. The paper aims to explore the role of social media in shaping social developments and modern communication, while also addressing regulatory challenges in the domain of privacy and content responsibility. This approach enables a comprehensive analysis of social media, which is crucial for understanding their diverse effects on society and individuals.

Keywords: social media, communication, legal framework, privacy, responsibility.

Др Мијодраг Радојевић,
Научни сарадник,
Институт за политичке студије, Београд,
Република Србија

UDK: 342.573:321.7(497.11)
342.531.4(497.11)
342.8(497.11)

НАРОДНА ИНИЦИЈАТИВА КАО ОБЛИК НЕПОСРЕДНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ У САВРЕМЕНОМ ПРАВУ И ПРАВНОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Непосредна демократија је допуна или коректив представничке демократије. Упркос околности да овај вид демократије доприноси већем учешћу грађана у вршењу власти, у теорији постоји неслагање о његовој природи и значају. По популарности, издвајају се два основна облика непосредне демократије – референдум и народна иницијатива, а у упоредном праву је широк распон модела ових институција и различита пракса. По правилу, ови механизми су гарантовани највишим правним актом и примењују се у локалним самоуправама и на централном нивоу. За разлику од референдума, народном иницијативом се покреће поступак за доношење или измену правног акта или политичке одлуке. У последњих неколико година, у већем броју европских земаља примећена је тенденција ка афирмацији института непосредне демократије, са циљем да представничка тела или бирачи одлучују о различитим питањима из области јавне политике које су претходно грађани директно предложили. Право на подношење народне иницијативе зајемчено је Уставом у Републици Србији. Након доношења Закона о референдуму и народној иницијативи (ЗРНИ, 2021) унапређен је правни оквир за одржавање референдума и спровођење народне иницијативе. Влада је донела и пропис којим се омогућава прикупљање гласова електронским путем (електронска народна иницијатива). Због рестриктивних ограничења у раздобљу важења претходног закона, народне иницијативе су биле ретко подношене, а у пленуму нису разматране у Народној скупштини. То се догодило са иницијативом о промени броја посланика у Народној скупштини. Међутим, ову судбину је доживела и иницијатива да се трајно забрани ископавање литијума или бора након ступања на снагу ЗРНИ. На локалном нивоу, такође, постоји традиција игнорисања института под називом грађанска иницијатива. Користећи ове примере закључујемо да унапређење ефикасности коришћења института непосредне демократије није условљено само квалитетом правних норми, већ и политичким и друштвеним претпоставкама.

Кључне речи: сувереност, устав, представничка демократија, референдум, петиција, уставотворна иницијатива, законодавна иницијатива, изборно право, грађанска иницијатива, локална самоуправа, електронска народна иницијатива.

Mijodrag Radojević, LL.D.,
Research Associate,
Institute for Political Studies, Belgrade,
Republic of Serbia

PEOPLE'S INITIATIVE AS A FORM OF DIRECT DEMOCRACY IN MODERN LAW AND THE LEGAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Direct democracy is a supplement or corrective to representative democracy. Despite the fact that this type of democracy contributes to a greater participation of citizens in the exercise of power, there is disagreement in theory about its nature and importance. According to their popularity, two basic forms of direct democracy stand out: a referendum and a people's initiative. In comparative law, there is a wide range of models of these institutions and different practices. As a rule, these mechanisms are guaranteed by the highest legal act and are applied in local governments and at the central level. Unlike a referendum, a people's initiative initiates a procedure for adopting or amending a legal act or political decision. In the last few years, a tendency to affirm the institute of direct democracy may be observed in a large number of European countries, for the purpose of ensuring that representative bodies or voters decide on issues in the field of public policy that were previously directly proposed by citizens. The right to submit a popular initiative is guaranteed by the Constitution of the Republic of Serbia. After the adoption of the Referendum and People's Initiative Act (2021), the legal framework for holding referendums and implementing people's initiatives was improved. The Government also passed a regulation enabling the collection of votes electronically (electronic popular initiative). Due to restrictions during the validity period of the previous law, people's initiatives were rarely submitted, and those in the plenum were not discussed in the National Assembly. At the local level, there is a similar tendency of ignoring of the institute called civic initiative. Based on these examples, it is concluded that the improvement of the efficiency of using the institute of direct democracy is not only conditioned by the quality of legal norms but also by political and social assumptions.

Keywords: sovereignty, constitution, representative democracy, referendum, petition, constitutional initiative, legislative initiative, electoral law, citizens' initiative, local self-government, electronic popular initiative.

Alen Lalić, mag. iur,
Predavač,
Odjel upravnih studija, Veleučilište u Šibeniku,

UDK: 004.7:35(4-672EU:497.5)
35.077.3(497.5)

Mario Dominik Burić, mag. iur,
Asistent,
Odjel upravnih studija, Veleučilište u Šibeniku,
Republika Hrvatska,

Elena Trajkovska,
Demonstrator,
Pravni fakultet, Univerzitet „Goce Delčev“ u Štipu,
Republika Severna Makedonija

RAZVOJ NAČELA DOSTAVE PODATAKA „SAMO JEDNOM“ U EUROPSKOJ UNIJI

Načelo dostave podataka „samo jednom“ predstavlja promjenu paradigme u funkcioniranju države i njenih tijela, omogućavajući stranci u postupku da podatke dostavi samo jednom, uz obvezu tijelima vlasti da međusobno razmjenjuju podatke koje posjeduju. Pojava načela je posljedica digitalne transformacije društva, a koja je utjecala ne samo da se podaci digitaliziraju već i da se digitalnim putem može istima pristupiti bez ikakve direktne komunikacije među tijelima. Stoga su države članice, a i države kandidatkinje Europske unije, stvorile vlastiti zakonodavni okvir načela dostave podataka „samo jednom“ koji predviđa međusobnu razmjenu podataka. Međutim, zakonski okviri država predviđaju isključivo suradnju među tijelima unutar same države, zaneamarujući prekogranične aktivnosti i postupke. U jednom od E-savjetovanja Europske unije s građanima, 80% ispitanika je istaknulo da je ponovna dostava podataka jedan od glavnih prepreka u obavljanju prekograničnih aktivnosti. U radu autori analiziraju povijesni razvoj koncepta načela „samo jednom“ unutar Europske unije. Iz rezultata provedenog istraživanja vidljivo je da je Europska unija početno kroz razne deklaracije istaknula važnost razvoja načela „samo jednom“ na razini Europske unije, da je daljnji razvoj načela išao kroz razne projekte financirane u okviru programa „Obzor 2020“, a da je ključna točka napravljena usvajanjem Uredbe o jedinstvenom digitalnom pristupniku koja osigurava primjenu ovog načela. Zaključno, autori analiziraju polje primjene predmetne uredbe s aspekta predmetnog načela i dolaze do zaključka da ista ima poprilično ograničeno područje primjene i da će razvoj EU prava sigurno ići u smjeru proširivanju primjene načela i na druge prekogranične postupke.

Ključne reči: načelo dostave podataka „samo jednom“ (*only once*), interoperabilnost, Uredba o jedinstvenom digitalnom pristupniku.

Alen Lalić. LL.M.,

Lecturer,

Department of Administration Studies, University
of Applied Sciences in Šibenik,

Mario Dominik Burić, LL.M.,

Teaching Assistant,

Department of Administration Studies, University
of Applied Sciences in Šibenik,

Republic of Croatia,

Elena Trajkovska,

Demonstrator, Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia

DEVELOPMENT OF THE ONCE ONLY PRINCIPLE IN THE EUROPEAN UNION

The *Once Only* Principle represents a paradigm shift in the functioning of the state and its bodies, enabling a party to the proceedings to submit data only once, and obliging the authorities to mutually exchange the data they possess. The emergence of this principle is a consequence of the digital transformation of society, which affected not only the digitization of data but also that such data can be accessed digitally without any direct communication between state bodies. Therefore, the EU member states and candidate states have created their legislative framework, the *Only Once* Principle System, which provides for the mutual exchange of data. However, these legal frameworks exclusively provide for cooperation between bodies within the state itself, ignoring cross-border activities and procedures. In one of the EU's e-consultations with citizens, 80% of the examinees pointed out that redelivery of data is one of the main obstacles to their cross-border activities. In this paper, the authors analyze the historical development of the concept of the *Once Only* Principle within the EU. The results of the conducted research show that initially the EU emphasized the importance of the development of the *Once Only* Principle at the EU level through various declarations, that it was further developed through various projects financed within the framework of the "Horizon 2020" program, and that the major step was taken by the adoption of the Regulation on a Single Digital Gateway, which ensures the application of the *Once Only* Principle. In conclusion, the authors analyze the field of application of the Single Digital Gateway Regulation from the aspect of the *Once Only* Principle, concluding that it has a rather limited scope of application and that the development of EU law is most likely to proceed in the direction of expanding the application of the *Once Only* Principle to other cross-border procedures.

Keywords: *Once Only* Principle, interoperability, Single Digital Gateway Regulation.

Анђела Нићифоровић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Приштини

са привременим седиштем у Косовској Митровици,

Република Србија

UDK: 342.565.2-051(497.11)

347.962(497.11)

ИЗБОР СУДИЈА УСТАВНОГ СУДА КАО ГАРАНЦИЈА УСТАВНОСУДСКЕ НЕЗАВИСНОСТИ

У систему власти заснованом на принципу поделе и равнотеже власти, уставни суд се сматра самосталном и независном уставном влашћу. Независност уставног суда подразумева и независност његових чланова и то како од свих других носиоца власти, тако и од самих државних органа који су учествовали у њиховом избору. Избор судија уставног суда једна је од најважнијих гаранција његове независности. Осим тога, избор судија уставног суда гаранција је и обезбеђења његовог одговарајућег легитимитета, очувања његове функције политички неутралне власти, као и избора лица одговарајућих професионалних и личних квалитета. У раду се анализирају услови које судије морају да испуне да би обављале ову важну функцију, различити модели избора, као и дужина трајања њихових мандата. Аутор на почетку рада указује на решења ових питања упоредно, док се у наставку рада усмерава на правила које предвиђа Устав Републике Србије из 2006. године. Циљ истраживања јесте да се кроз анализу постојећих уставних и законских одредби других земаља и њихово упоређивање са регулативом наше земље дође до одговора на питање који је кључ опстанка ове институције као независне, непристрасне, политички неутралне и професионалне власти.

Кључне речи: уставно судство, избор, независност, Уставни суд Републике Србије.

Anđela Nićiforović, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

ELECTION OF CONSTITUTIONAL COURT JUDGES AS A GUARANTEE OF CONSTITUTIONAL COURT INDEPENDENCE

In a system of government based on the principle of separation and balance of power, the constitutional court is considered to be an autonomous and independent constitutional authority. The independence of the constitutional court also implies the independence of its members from all other power holders and from the state bodies that participated in their election. The election of judges of the Constitutional Court is one of the most important guarantees of its independence. In addition, the selection of the Constitutional Court judges is a guarantee securing its legitimacy, preservation of its function as a politically neutral government, as well as the selection of persons with appropriate professional and personal qualities. The paper analyzes the legal requirements that judges must meet in order to qualify for this important judicial position, different election models, and the length of judicial mandates. After providing an overview of the comparative law solutions on this matter, the author focuses on the rules provided in the Constitution of the Republic of Serbia (2006). The aim of the research is to analyze the existing constitutional and legal provisions of other countries and compare them with the provisions in Serbia in order to address the following question: what is the key to the survival of this institution as an independent, impartial, politically neutral and professional authority?

Keywords: constitutional judiciary, election, independence, Constitutional Court of the Republic of Serbia.

СЕСИЈА ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО

CIVIL LAW SESSION

Prof. Tadeusz Zembrzusi, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law and Administration, University of Warsaw,
Republic of Poland

UDK: 347.91/.95(438)

RESTRICTIONS TO THE PRINCIPLE OF PUBLICITY IN POLISH JUDICIAL PROCEEDINGS UNDER CIVIL LAW

The need for publicity in the operation of courts of law and other entities responsible for discharging public duties should not trigger any dilemmas nowadays. As one of the fundamental procedural rules, the principle of publicity is deeply rooted in Polish law. It is considered to be the basic safeguard for securing proper and impartial justice, and due access to courts. It has been legitimated under Article 45 (§ 1) of the Constitution of the Republic of Poland, pursuant to which everyone has the right to a fair and public hearing, without undue delay, by a competent, independent, and impartial court of law. The mechanism is regulated in systemic legal provisions on the organisation of justice, as well as in the Civil Procedure Code. There is a presumption that court hearings should be public, and that the adjudicating court should hear civil cases in trial. Only a special norm shall authorise a court of law to pass rulings in camera. While the nature of the principle of publicity is not absolute, it has been formally and universally accepted that the rule shall be subjected to no restrictions in judicial proceedings. Contrary to the above, changes to Polish procedural law over the years have resulted in a condition where the exception has become a *de facto* rule. Currently, there are options of adjudicating with the publicity principle set aside, not only with regard to formal or procedural matters but also regarding the case merits, e.g. in case a court has concluded (in view of all allegations and requests for submitted evidence) that trial proceeding shall not be necessary. This paper aims to present the evolution of the principle of publicity in judicial proceedings in Poland, as a kind of warning to other states against the risk of undermining the essence of this principle despite the formal preservation of this standard on systemic and statutory levels alike.

Keywords: principles of judicial proceedings, principle of procedural openness, closed sessions.

Prof. dr Tadeusz Zembrzuski,

Редовни професор,

Факултет права и администрације, Универзитет у Варшави,

Република Пољска

ОГРАНИЧЕЊА НАЧЕЛА ЈАВНОСТИ У ПОЉСКОМ ГРАЂАНСКОМ ПОСТУПКУ

У савременом свету, јавност у раду судова и других органа надлежних за вршење јавних овлашћења не би требало да изазива било какве недоумице. Као једно од основних процесних начела, начело јавности поступка је дубоко укорјењено у пољском праву. Сматра се да овај принцип представља основни механизам заштите правичности и непристрасности поступка, као и приступа правосуђу. Према члану 45 став 1 Устава Републике Пољске, свако има право на правичну и јавну расправу, без непотребног одлагања, пред надлежним, независним и непристрасним судом. Овај механизам је регулисан у системским одредбама Закона о организацији правосуђа, као и у Законнику о парничном поступку. Претпоставка је да судске расправе треба да буду јавне, и да суд треба да разматра грађанске спорове на рочишту отвореном за јавност. Одлуку о искључењу јавности (тј. расправи која је затворена за јавност) суд може донети само у случајевима који су предвиђени законом. Иако начело јавности поступка није апсолутно, универзално и формалноправно је прихваћено да ово начело неће бити предмет ограничења у судским поступцима. Међутим, измене у пољском грађанском поступку су постепено довеле су до тога да је изузетак постао *de facto* правило. Тренутно, постоје законска решења која искључују примену принципа јавности, не само поводом одлучивања о формалним или процесним питањима већ и у погледу меритума, нпр. у случају да суд закључи да главни поступак није потребан (с обзиром на предочене наводе и захтеве за достављање доказа). Овај рад има за циљ да представи еволуцију принципа јавности у грађанскоправним поступцима у Пољској, што би требало да послужи као нека врста упозорења другим државама на потенцијалну опасност од подривања суштине овог принципа упркос формалном очувању стандарда како на системском нивоу тако и на нивоу индивидуалних закона.

Кључне речи: начела судског поступка, начело отворености поступка, затворене седнице.

Проф. др Тина Пржеска,
 Редовни професор,
 Правни факултет „Јустинијан Први”,
 Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,

UDK: 347.28(497.7)

Проф. др Родна Живковска,
 Редовни професор,
 Правни факултет „Јустинијан Први”,
 Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,

Теа Лалевска,
 Асистент,
 Правни факултет „Јустинијан Први”,
 Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,
 Република Северна Македонија

ПОСЛЕДИЦЕ ДВОСМИСЛЕНОГ РЕГУЛИСАЊА ПРАВА УГОВОРНОГ ЗАЛОГА У МАКЕДОНСКОМ СТВАРНОМ ПРАВУ

Право уговорног залога регулисано је посебним законом у правном систему Северне Македоније од 2003. године. Те године је усвојен посебан Закон о уговорном залогу. Закон о уговорном залогу садржи детаљне одредбе у вези са стицањем и реализацијом права уговорног залога. Овај посебан Закон има за циљ да надокнади недостатак одредбе о праву уговорног залога у основном Закону о власништву и другим стварним правима. Међутим, регулисање права уговорног залога у посебном Закону је доказано недовољно и у одређеним ситуацијама неадекватно за примену у правној пракси. Закон о уговорном залогу садржи двосмислене одредбе које доводе у питање правну сигурност у вршењу права заложног повериоца и заложног дужника. Неким одредбама крши се принцип једнакости странака у корист заложног повериоца, а на уштрб права заложног дужника. Током критичке анализе двосмисленог регулисања права уговорног залога, овај рад ће показати да се законодавац определио за рестриктивну и помало контроверзну регулативу коју савремени правни системи теже да напусте.

Кључне речи: имовина, уговорни залог, стварно право, Северна Македонија.

Prof. Tina Pržeska, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law "Iustinianus Primus",

University "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

Prof. Rodna Živkowska, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law "Iustinianus Primus",

University "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

Tea Lalevska,

Teaching Assistant,

Faculty of Law "Iustinianus Primus",

University "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

Republic of North Macedonia

CONSEQUENCES OF AMBIGUOUS REGULATION OF THE RIGHT OF CONTRACTUAL PLEDGE IN MACEDONIAN PROPERTY LAW

In the legal system of North Macedonia, the right of contractual pledge has been regulated since 2003 by a special (subject-specific) legislative act which includes detailed provisions on the acquisition and application of the right of contractual pledge. The Contractual Pledge Act (2003) was intended to compensate for the lack of provisions on the right of contractual pledge in the basic Ownership and other Real Rights Act. However, the regulation of the right of contractual pledge in the Contractual Pledge Act has proven to be insufficient and, in certain situations, inadequate for application in legal practice. The Contractual Pledge Act contains ambiguous provisions which call into question the legal certainty in exercising the rights of the pledge creditor and the pledge debtor. Some provisions violate the principle of party equality in favour of the pledge creditor, at the detriment of the rights of the pledge debtor. The authors provide a critical analysis of the ambiguous provisions on the right of contractual pledge in order to demonstrate that the Macedonian legislator has opted for restrictive and somewhat controversial regulation that contemporary legal systems tend to abandon.

Keywords: property, contractual pledge, real property law, North Macedonia.

Проф. др Дејан Мицковић,
Редовни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,

UDK: 347.61/64(497.7)

Проф. др Ангел Ристов,
Редовни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,
Република Северна Македонија

НАЈЗНАЧАЈНИЈЕ РЕФОРМЕ ПОРОДИЧНОГ ПРАВА ПРЕДВИЂЕНЕ У НАЦРТУ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ

Комисија за израду Грађанског законика Републике Северне Македоније је припремила Нацрт Грађанског законика у коме је четврти део посвећен регулисању породичноправних односа. Аутори разматрају најзначајније реформе у породичноправним односима, са посебним освртом на промене у регулисању ванбрачне заједнице. Нацрт Грађанског законика предвиђа два вида ванбрачне заједнице: регистрована и нерегистрована заједница. У раду се анализирају и значајне измене у родитељском праву. Пре свега се термин родитељско право замењује термином родитељска одговорност. Поред тога, предвиђа се експлицитно заједничко вршење родитељских одговорности и након развода брака. Предвиђене новине у Нацрту Грађанског законика су забрана физичког кажњавања деце од стране родитеља, као и увођење и регулисање родитељског плана у коме се детаљно регулише све последице развода брака. Значајне новине су и увођење начела најбољег интереса детета, као и право детета да каже своје мишљење у свим поступцима у којима се решава о његовим правима и интересима. Велике промене су предвиђене и у регулисању имовинских односа, нарочито у погледу погледу регулисања стицања посебне и заједничке имовине брачних партнера. Аутори, такође, разматрају увођење брачног уговора, као и његове битне особине. На крају, аутори анализирају промене у области издржавања деце и увођење посебног фонда за плаћање алиментације.

Кључне речи: Нацрт Грађанског законика Северне Македоније, ванбрачна заједница, брачни уговор, начело најбољег интерес детета.

Prof. Dejan Micković, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law "Iustinianus Primus",

University "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

Prof. Angel Ristov, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law "Iustinianus Primus",

University "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

Republic of North Macedonia

THE MOST SIGNIFICANT FAMILY LAW REFORMS IN THE DRAFT CIVIL CODE OF NORTH MACEDONIA

Chapter 4 of the Draft Civil Code of North Macedonia, as prepared by the Draft Commission, regulates family law relations. In this paper, the authors examine the most significant changes in family law relations, with specific reference to the regulation of extramarital union (cohabitation). The Draft Civil Code envisages two types of extramarital unions: registered and unregistered cohabitation. The paper also analyzes significant changes in parental rights. First, the term parental right is replaced by the term parental responsibility. Second, the Draft Code explicitly envisages joint custody and exercise of parental responsibilities after divorce. Another significant novelty is the prohibition of corporal punishment of children by parents. The Draft Civil Code also introduces the parental plan and regulates all the consequences of divorce in detail. Other significant novelties include the introduction of the principle of the best interests of the child, as well as the right of the child to express his/her opinion in all proceedings concerning the rights and interests of the child. Major changes are envisaged in the regulation of property relations, particularly in terms of regulating the acquisition of separate property and common matrimonial property of married partners. The authors also analyze the introduction of the marriage contract and its essential features. Finally, the authors examine the amendments on child maintenance and the introduction of a special fund for the payment of alimony.

Keywords: Draft Civil Code of North Macedonia, extramarital union, marriage contract, the principle of the best interest of the child.

Проф. др Мирослав Лазић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.232.4
347.218.2

ПРИНЦИП РАВНОПРАВНОСТИ СВОЈИНЕ И ОДРЖАЈ

Ствари које се налазе у административном режиму – природна богатства, не могу бити објект државине, па самим тим нити стицања својине одржајем. На овим стварима се не може стећи својина одржајем, јер узурпирање фактичке власти нема карактер државине и не ужива основна дејства државине – заштиту и одржај. Међутим, постоје и одређена добра у јавној својини на којима су могућа стицања права својине па и стицање одржајем као израз уставног принципа равноправности свих облика својине. Чл. 86 Устава Републике Србије из 2006. предвиђа: „Јемче се приватна, задружна и јавна својина. Сви облици својине имају једнаку правну заштиту“. Ради изједначавања својине и потребе за усклађивањем фактичког и правног стања путем одржаја, јуна 1996. године је чл. 9 Закона о основама својинскоправних односа измењен и предвиђено је да „Физичка и правна лица могу имати право својине и на појединим добрима у општој употреби и на градском грађевинском земљишту, у складу са законом, као и на шумама и шумском земљишту – у границама утврђеним законом“. Према томе, ова добра иако у режиму јавне својине, могу бити предмет државине, а самим тим и државинске заштите и одржаја. Ток рока за одржај за стицање својине на стварима у државној својини се рачуна најраније од 4. јула 1996. год. То значи да се рок од 20 година за ванредни одржај на стварима у јавној својини, уз савесност државине током рока одржаја, могао завршити најраније у јулу 2016. године. Рад се бави анализом правних последица ове измене и дилемама његове примене код одржаја.

Кључне речи: облици својине, јавна добра, одржај, рок одржаја, прирачунавање рока.

Prof. Miroslav Lazić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

THE PRINCIPLE OF EQUALITY OF OWNERSHIP AND ACQUISITIVE PRESCRIPTION

Property in the administrative regime of public ownership, such as natural resources, cannot be the object of possessio. Ownership of such property cannot be acquired by praescriptio because the usurpation of the property object does not have the character of actual possession; thus, it does not enjoy the legal protection and there is no possibility of acquiring ownership by means of acquisitive prescription. However, there are also certain goods in public ownership where the acquisition of ownership rights is allowed, including the acquisition of ownership by praescriptio. This possibility is an expression of the constitutional principle of equality of all forms of ownership. Article 86 of the Constitution of the Republic of Serbia (2006) provides: "Private, cooperative and public ownership is guaranteed ... All forms of property shall enjoy equal legal protection". In order to equate the ownership right and the need to harmonize the de facto and de iure situation through praescriptio, in June 1996, the legislator amended Article 9 of the Act on the Foundations of Proprietary Relations, which provided that: "Natural person and legal entities may have the right of ownership on certain goods in general use and on city construction land, in accordance with the law, as well as on forests and forest land – within the limits established by the law". Therefore, although these public goods are in the public ownership regime, they may be the subject matter of possession and may, consequently, be subject to legal protection and acquisitive prescription. The time limit for the acquisitive prescription of ownership over a public/state-owned property started running from 4 July 1996. Considering the 20-year limitation period prescribed for extraordinary prescription on assets in public ownership, including the conscientious (bona fides) possession during the prescription period, it means that the prescription period ended in July 2016 at the earliest. The paper analyzes the legal consequences of this legislative change and the dilemmas arising from its application in acquisitive prescription.

Keywords: ownership, public goods, praescriptio, acquisitive prescription period, accessio.

Проф. др Наташа Стојановић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.65/68

АКТУЕЛНИ ТРЕНДОВИ У РАЗВОЈУ ПРИНЦИПА НАСЛЕДНОГ ПРАВА

Свака правна грана у правном систему има темељна правила, идеје водиле, на којима је изграђена целокупна конструкција правних норми које је чине, а којима се регулише низ сродних врста одређених друштвених односа. Наследно право као део породице грађанског права не одступа од тога и своја основна начела прилагођава основним принципима грађанског права, захтевима правне традиције, али и потребама друштва у одговарајућем периоду његовог развоја. У Грађанском кодексу Републике Француске, делу посвећеном установи наслеђивању, у Грађанском кодексу Руске Федерације, делу којим су регулисани наследноправни односи и у Закону о наслеђивању Републике Србије основна начела наследног права распоређена су у различитим деловима законских текстова, што делом отежава њихово проналажење и повезивање у једну правно-логичку мисаону целину, па самим тим и њихову примену у пракси. У раду, служећи се правно-догматским, нормативно-правним, упоредно-правним и историјско-правним методом, чинимо покушај да, кроз призму законских решења, теоријских схватања и ставова судске праксе, утврдимо основна начела савременог француског, руског и српског наследног права, анализирамо их и сагледамо њихов смисао и домаћај у регулисању наследноправних односа. Будући да су француски, руски и српски наследноправни прописи до сада више пута новелирани, овим радом посебно желимо да осветлимо актуелне трендове у развоју основних принципа наследног права, како би се утврдио даљи правац развоја наследноправне регулативе у овим државама.

Кључне речи: француско право, руско право, српско право, основни принципи наследног права.

Prof. Nataša Stojanović, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš,

Republic of Serbia

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF SUCCESSION LAW PRINCIPLES

In a legal system, each branch of law has its fundamental rules, the guiding principles which serve as the cornerstone for developing the entire structure of constituent legal norms for regulating a range of related social relations. Being part of the civil law family, succession law is no exception as it adapts its basic principles to the basic principles of civil law, the requirements of the legal tradition, and the needs of society in a specific period of its development. As evident in the Civil Code of the Republic of France (the part regulating succession relations), the Civil Code of the Russian Federation (the part regulating succession rights), and the Succession Act of the Republic of Serbia, the basic principles of succession law are envisaged in different parts of legal texts, which makes them difficult to find and correlate in a legal and logical whole, and thus aggravates their application in practice. Relying on the legal dogmatics, legal history, normative law and comparative law methods, the paper examines the basic principles of contemporary French, Russian and Serbian succession law through a prism of theoretic concepts, legal solutions and jurisprudence (stands of judicial practice). They are analyzed in terms of their meaning and reach in regulating succession law relations. Given the fact that French, Russian and Serbian succession law provisions have been amended a number of times so far, this paper aims to cast more light on the current trends in the development of the basic succession law principles in order to determine a further direction of the development of succession law regulations in these countries.

Keywords: French law, Russian law, Serbian law, basic succession law principles.

Проф. др Милица Шутова,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,
Република Северна Македонија

UDK: 347.95:347.131.2

ЗАУСТАВЉАЊЕ ИЗВРШНОГ ПОСТУПКА ЗБОГ ЗАСТАРЕЛОСТИ ПО НОВИМ ИЗМЕНАМА ЗОО И ЗИ – РЕШАВАЊЕ ВИШЕДЕЦЕНИЈСКИХ ПРОБЛЕМА ИЛИ СТВАРАЊЕ НОВИХ?

Застарелост као правни институт има оправдање из више разлога. Њиме се обезбеђује правна сигурност субјеката у оквиру имовинско-правног промета. Овај институт олакшава правну заштиту дужника јер ослобађа дужника обавезе да докаже да је одређени однос који је настао пре неколико година резултирао чинидбом, престао на други начин или није настао. Институт застарелости делује превентивно, присиљавајући носиоца датог субјективног права да у законском року тражи његово остваривање јер је у супротном носилац изложен опасности да то право заувек изгуби. Основни мотив за ово истраживање су најновије измене Закона о облигационим односима и Закона о извршењу, које не регулишу ко ће и на који начин утврдити застарелост потраживања. С обзиром да ни суд ни извршитељ нису дужни да воде рачуна о застарелости по службеној дужности, поставља се питање како ће се наступити застарелост потраживања за које се води поступак извршења? У том контексту, предмет анализе је практична примена законских решења и предлог нових решења *de lege ferenda*.

Кључне речи: застарелост, обустављање извршног поступка, извршитељ, суд.

Doc. Milica Šutova, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia

**TERMINATION OF THE EXECUTION PROCEDURE DUE
TO OBSOLESCENCE UNDER THE LATEST AMENDMENTS
TO THE ORA AND THE EA: SOLVING DECADES-
OLD PROBLEMS OR CREATING NEW ONES?**

Obsolescence as a legal institute is justified by several reasons. It ensures the legal certainty of legal subjects within the property-law transactions. It facilitates the legal protection of the debtor by releasing the debtor from the obligation to prove, for example, that a certain relationship (which arose several years ago) resulted in performing the obligation, ended in another way, or did not occur at all. It has a preventive effect as it makes the holder of the given subjective right seek the performance of an obligation within the term specified in the law because, otherwise, the holder is exposed to the danger of losing that right forever. The primary motive for this research are the latest amendments to the Obligation Relations Act (ORA) and the Enforcement Act (EA). The new legal provisions do not regulate who will establish the statute of limitations and how it will be established! Considering that neither the court nor the executor is obliged to take into account of the statute of limitations *ex officio*, the question arises how the statute of limitations of the claim for which the enforcement procedure is being conducted will take effect? For this purpose, the subject matter of analysis is the practical application of these legal solutions, and the proposal of new solutions *de lege ferenda*.

Keywords: obsolescence, termination of the execution procedure, executor, court.

Проф. др Сања Марјановић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 341.9(497.11)

ПРИНЦИПИ ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ И НАЈБЛИЖЕ ВЕЗЕ У МЕЂУНАРОДНОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Иако у међународном приватном праву, једнако као и у другим гранама права, важе општа правна начела, ова грана права ипак је специфична по доминантној улози принципа најближе везе. Реч је о посебном правном принципу карактеристичном само за међународно приватно право, а у коме остварује вишеструку функцију. Наиме, ово начело прећутно прожима све норме о међународној надлежности и колизионе норме (каткада у садејству са другим правним принципима), док у материји сукоба закона твори клаузулу одступања (као посебну уставу). Такође, начело најближе везе има значајну улогу у остваривању правне сигурности, као општег правног принципа. С обзиром да та његова функција није увек довољно разматрана, аутор у раду указује на утицај принципа најближе везе у погледу постизања правне сигурности у међународном приватном праву Републике Србије. При томе, у раду се посебно имају у виду оне норме домаћег међународног приватног права у којима принцип најближе везе није у потпуности спроведен, као и на оне норме у којима се правна сигурност постиже садејством принципа најближе везе и других општих правних принципа.

Кључне речи: принцип правне сигурности, принцип најближе везе, клаузула одступања, међународно приватно право.

Prof. Sanja Marjanović, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

PRINCIPLES OF LEGAL CERTAINTY AND CLOSEST CONNECTION IN THE SERBIAN PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Although general legal principles apply in Private International Law, just as in other branches of law, this branch of law is specific due to the prevailing impact of the closest connection principle. This principle could be understood as the special legal principle applicable solely in Private International Law, where it embodies multiple functions. This principle tacitly permeates all provisions on international jurisdiction as well as conflict-of-laws norms (sometimes intertwining with other legal principles), while the escape clause emerges from the closest connection principle in the conflict-of-laws matters. The closest connection principle also plays a significant role in achieving legal certainty, as a general legal principle, in the field of Private International Law. Given that this function is not always sufficiently considered, the author discusses the impact of the closest connection principle on achieving legal certainty in the Serbian Private International Law. In particular, the author focuses on those provisions of the Serbian PIL where the closest connection principle is not fully implemented, as well as those provisions where legal certainty is achieved through a combination of the closest connection principle and other general legal principles.

Keywords: legal certainty principle, closest connection principle, escape clause, Private International Law.

Проф. др Анђелија Тасић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.155:347.919.1

НАЧЕЛО ПОСЕБНЕ ЗАШТИТЕ ИНТЕРЕСА ОДРЕЂЕНИХ ЛИЦА У ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

У ванпарничном поступку, као посебном методу заштите грађанских субјективних права, штите се и интереси малолетника, али и других лица која нису у могућности да се старају о својим правима и интересима. Чињеница да је ванпарнична способност шира од парничне способности даје могућност и лицима која нису стекла пословну способност да пуноважно предузимају ванпарничне радње. Потребно је, међутим, обезбедити одређени „надзор“ над поступањем ових лица у ванпарничном поступку, због тога што постоји могућност да ти учесници поступају супротно својим интересима. Предмет овог рада јесте анализа механизма који стоје на располагању ванпарничном суду у циљу заштите интереса одређених лица, а који се протежу од постављања привременог старатеља у статусним стварима до поучавања неуге странке у поступцима поводом исправа. Прописивање, а затим и одабир начина, јесте нарочито показатељ начина на који држава разуме нове тенденције у схватању инвалидитета као социјалне категорије, али и прихватање особа без пословне способности генерално.

Кључне речи: пословна способност, ванпарнични поступак, ванпарнична способност, начела, орган старатељства.

Prof. Anđelija Tasić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

THE PRINCIPLE OF SPECIAL PROTECTION OF THE INTERESTS OF CERTAIN CATEGORIES OF PERSONS IN NON-CONTENTIOUS PROCEDURE

Non-contentious procedure, as a special method of protection of civil subjective rights, is aimed at protecting the interests of minors, as well as other persons who are unable to take care of their rights and interests. The fact that non-litigation capacity is broader than litigation capacity also enables the persons who have not yet acquired contractual capacity to exercise the rights to legally institute litigation actions. However, it is necessary to provide certain "supervision" over the actions of these persons in non-litigation proceedings as there is a possibility that these participants may act contrary to their interests. The subject matter of analysis in this paper are the mechanisms available to the non-contentious court to protect these persons' interests, ranging from the appointment of a temporary guardian in status matters to providing instructions to the lay party in proceedings concerning the party's documents. The provisions on non-contentious procedure and the selected approach to disabled persons are the major indicator of how the state understands new tendencies in the perception of disability as a social category, as well as the acceptance of persons without contractual capacity in general.

Keywords: contractual capacity to exercise rights, non-contentious procedure, non-litigation capacity, principles, guardianship authority.

Doc. Florina Florentina Morozaan, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Oradea,
Republic of Romania

UDK: 342.7:343.211.3(498)
341.654:341.231.14(4-672EU)

PROTECTION OF THE RIGHT TO PRIVATE LIFE IN ROMANIAN LAW

The Romanian Civil Code entered into force in 2011. For the first time in Romanian legislation, a whole chapter was dedicated to personality rights. Special attention was given to the right to private life. The Romanian Civil Code transposes Article 8 of the European Convention on Human Rights into Romanian law. Every person has the right to respect for his/her private life. No one can be subjected to any interference in their intimate, personal or family life, nor in their domicile, residence or correspondence, without their consent or without observing the limits provided by law. The right to private life is protected not only by civil legislation but also by the regulation of some criminal offences related to the violation of the right to private life. The development of mass media, social networks and the evolution of technology generate numerous situations that entail a violation of this right. Article 75 of the Civil Code refers extensively to intrusions into private life. A violation of this right may also lead to the violation of other rights, such as the right to domicile, name, image or voice. Many times, we may witness a conflict (at least apparently) between the right to privacy and the right to free expression. The analysis of the judicial practice after 2011 provides an insight into how the Romanian courts resolve this conflict. The interpretation of the right to private life provided by other European courts is also of interest.

Keywords: right to private life, personality rights, freedom of expression, consent.

Doc. dr Florina Florentina Morozan,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет у Орадеу,

Република Румунија

ЗАШТИТА ПРАВА НА ПРИВАТНИ ЖИВОТ У РУМУНСКОМ ПРАВУ

Румунски Грађански законик је ступио на снагу 2011. године. По први пут у румунском законодавству, посебно поглавље овог законика посвећено је правима личности. У том поглављу, посебна пажња посвећена је праву на приватни живот. Грађански законик транспонује члан 8 Европске конвенције о људским правима у румунско грађанско право. Свако има право на поштовање приватног живота. Нико не може бити предмет било каквог мешања у интимни, лични или породични живот, као ни у пребивалиште, боравиште или преписку, без пристанка или без поштовања законом предвиђених ограничења. Право на приватни живот заштићено је не само грађанским већ и кривичним законом кроз уређење кривичних дела која се односе на повреду овог права. Убрзани развој масовних медија, друштвених мрежа и технологије доводи до бројних кршења овог права. Члан 75 Грађанског законика садржи бројне одредбе о задирању у приватни живот. Повреда овог права, такође, може довести до повреде других права као што је право на пребивалиште, име, слику или глас. Често смо сведоци сукоба између права на приватност и права на слободу изражавања, тако да анализа судске праксе након 2011. године даје увид како румунски судови решавају ове спорове. Ауторка, такође, даје осврт на тумачење права на приватни живот других европских судова.

Кључне речи: право на приватност, права личности, слобода изражавања, пристанак.

*Доц. др Данијела Петровић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија*

UDK: 347.426.4:614.86

ПОСЛЕДИЦЕ САОБРАЋАЈНИХ НЕЗГОДА КАО ОСНОВ НАКНАДЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ

Савремени услови живота и рада мултипликовали су узроке повреда људских права, настанка нематеријалне штете и условили пораст броја поступака њене накнаде. Пораст употребе моторних возила повећава ризик настанка саобраћајних незгода и настанка штете, што пред савременим правом поставља захтев регулисања повреда људских права које потичу из масовне примене технике. Циљ регулативе је да се превентивним, али и репресивним мерама учесници у саобраћају мотивишу на понашање у складу са законом и стандардом разумне пажње и одврате од понашања које за последицу може имати саобраћајну незгоду. Учесталост саобраћајних незгода и чињеница да поред материјалне штете која се може надокнадити узрокују и нематеријалну штету чије су последице неретко ненадокнадиве, указује на значај деловања у циљу смањења броја саобраћајних несрећа и последица њима узрокованих. Оштећени који су доживели несрећу и претрпели нематеријалну штету често нису у могућности да живот остваре у пуном смислу, због чега је ниво њиховог личног, а самим тим и друштвеног благостања смањен. Количина ресурса ангажована у њиховом лечењу и поступцима накнаде штете има алтернативне опције коришћења. Страдање великог броја младих и радно способних је посебно забрињавајуће, а последице тешке и дугорочне не само за породице страдалих, већ и друштво као целину. Изгубљене године живота због преране смртности, значајни трошкови које саобраћајне незгоде условљавају имају утицаја на привредни раст. У анализи понашања појединаца у саобраћају и ефеката које такво понашање условљава економија примењује се унилатерални и билатерални модел одговорности и указује на значај утврђивања одговорности у поступку накнаде штете.

Кључне речи: нематеријална штета, саобраћајна незгода, законска регулатива, изгубљени животи, економски модели.

Doc. Danijela Petrović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

CONSEQUENCES OF TRAFFIC ACCIDENTS AS A BASIS FOR NON-PECUNIARY DAMAGES

Contemporary living and working conditions have multiplied the causes of human rights violations, the occurrence of non-material damage and the growing number of compensation proceedings. The increased use of motor vehicles increases the risk of traffic accidents and damage, which calls for legal regulation of human rights violations arising from the mass application of modern technology. The goal of the regulation is to use preventive and repressive measures to motivate traffic participants to behave in accordance with the law and the standard of reasonable care and to deter them from conduct which may result in traffic accidents. The importance of activities aimed at reducing the number of traffic accidents and the consequences caused by them is reflected in the frequency of traffic accidents and the fact that they may cause both material and non-material damage. While the consequences of material damage may be compensated, the consequences of non-material damage are often irreparable. Accident victims who have sustained non-material damage are often unable to live their lives to the full; as a result, their personal and social well-being is significantly reduced. They have to invest additional resources in their medical treatment and compensation proceedings. The increasing number of traffic accidents involving young people of working age is particularly worrying. The long-term consequences are severe not only for the victims' families but also for the society as a whole. Premature death, lost lives and significant costs incurred by traffic accidents have an impact on economic growth. In the analysis of the behavior of individuals in traffic and the effects caused by such behavior, economics applies a unilateral and bilateral model of responsibility and indicates the importance of establishing liability in the course of compensation proceedings.

Keywords: non-pecuniary damage, traffic accident, legislation, lost lives, economic models.

Доц. др Душко Челић,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,

Даница Кабашић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 351.712.5(497.111)

347.234+349.412.28(497.115)

(НЕ)ОДРЕЂЕНОСТ ЈАВНОГ ИНТЕРЕСА КАО КОНСТИТУТИВНОГ ЕЛЕМЕНТА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈЕ – СЛУЧАЈЕВИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Материјалноправни услов за постојање експропријације је постојање јавног интереса. Реч је о својеврсном ауторитарном акту јавне власти, који за последицу има престанак или ограничење права својине (дотадашњег) власника непокретности и истовремено стицање права својине на истом објекту, корисника експропријације – државе или неког другог субјекта у циљу остварења јавног интереса. Без постојања јавног интереса, задирање у право својине је недопуштено. Штавише, у том случају, не може бити речи о експропријацији, већ о противправном кршењу права на мирно уживање имовине, што повлачи не само грађанскоправну одговорност јавних власти. Законом о експропријацији прописано је у којим случајевима Влада може утврдити јавни интерес за експропријацију. У раду аутори настоје да упоредноправно истраже концепт јавног интереса као *conditio sine qua non* за постојање експропријације. Такође, настојаћемо да одговоримо на питање садржине јавног интереса и евентуалне ограничености власти у одређивању сврхе експропријације, односно, садржине јавног интереса. Посебно су са овог становишта анализирани случајеви одсуства утврђивања јавног интереса у појединим случајевима захватања у право својине од стране *de facto* власти на Косову и Метохији, у општинама Лепосавић и Зубин Поток, чак и без спровођења икаквог формалног поступка експропријације.

Кључне речи: право својине, експропријација, јавни интерес, *de facto* експропријација, Косово и Метохија.

Doc. Duško Čelić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,

Danica Kabašić, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

(UN)DETERMINED PUBLIC INTEREST AS A CONSTITUENT ELEMENT OF EXPROPRIATION: THE CASES IN KOSOVO AND METOHİJA

The substantive law condition for expropriation is the presence of a public interest. Expropriation is a kind of authoritarian act of the public authority, which results in the cessation or limitation of the property rights of the (previous) owner of the real estate and simultaneous acquisition of property rights on the same object by the expropriation beneficiary – the state or some other entity, for the purpose of achieving some public interest. Without the presence of a public interest, encroachment on property rights is impermissible. In such a case, it is not a matter of expropriation but of an illegal violation of the right to peaceful enjoyment of property, which *inter alia* entails civil liability of public authorities. The Expropriation Act specifies the cases when the Government can determine public interest in expropriation. In this paper, the authors comparatively explore the concept of public interest as a *conditio sine qua non* for the existence of expropriation. Additionally, we endeavor to address the question of the content of public interest and any limitations of public authority in determining the purpose of expropriation, i.e. the content of public interest. In this context, we analyze several cases where the *de facto* authorities in Kosovo and Metohija not only failed to establish the public interest in certain instances of encroachment on property rights in the municipalities of Leposavić and Zubin Potok but also did not institute any formal expropriation procedure.

Keywords: property rights, expropriation, public interest, *de facto* expropriation, Kosovo and Metohija.

*Доц. др Љиљана Скробић,
Доцент,
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија*

*UDK: 342.76-053.2:347.642-055.71
364-22-058.862*

НЕОДРЕЂЕНОСТ У СХВАТАЊУ НАЈБОЉИХ ИНТЕРЕСА ДЕТЕТА ЗА БРАЋУ И СЕСТРЕ НА АЛТЕРНАТИВНОМ СТАРАЊУ

Однос браће и сестара препознаје се као један од најзначајних односа за децу, а посебно у ситуацијама изостанка родитељског старања. За децу у систему алтернативног старања доносе се одлуке које имају далекосежне последице и које, између осталог, усмеравају даљи развој сиблинских односа. Права детета и обавезе доносилаца одлука налажу да ове одлуке увек буду одраз најбољих интереса детета (НИД). Ипак, у самој имплементацији НИД присутне су бројне дилеме и тешкоће, а једна од њих, у контексту алтернативног старања деце у Србији, је непостојање смерница за процену и одређивање НИД. Због тога је значајно на који начин стручни радници и стручне раднице органа старатељства дефинишу, разумеју и тумаче НИД јер то утиче на то како ће их процењивати и примењивати када доносе одлуке. У раду ће бити приказани резултати квалитативног истраживања чији је циљ био да утврди како стручни радници и стручне раднице органа старатељства разумеју и тумаче концепт најбољих интереса детета у контексту доношења одлука за браћу и сестре на алтернативном старању. Интервјуи су реализовани са 21 стручним радником и радницом из 10 центара за социјални рад у Републици Србији. Резултати указују на то да постоје тешкоће у дефинисању НИД које проистичу из њихове ширине, неодређености, сложености и свеобухватности. Учесници и учеснице наглашавају и индивидуализованост и јединственост сваког детета и околности у којима се дете налази приликом процене и одређивања НИД. Још једна од издвојених карактеристика НИД је њихова променљива природа у односу на време и промене дечјих потреба, као и у односу на околности које захтевају прилагођавање НИД. Како би се омогућило да се кроз примену НИД омогући поштовање свих права из Конвенције о правима детета и смањи ризик од субјективности у доношењу одлука, неопходно је развити специфичније процедуре када је у питању примена НИД у одлукама које се доносе за браћу и сестре на алтернативном старању.

Кључне речи: најбољи интереси детета, алтернативно старање, браћа и сестре, доношење одлука, центар за социјални рад.

Doc. Ljiljana Skrobić, PhD,
Assistant Professor,
Faculty of Philosophy, University of Niš,
Republic of Serbia

INDEFINITENESS IN UNDERSTANDING THE BEST INTERESTS OF CHILDREN FOR SIBLINGS IN ALTERNATIVE CARE

The relationship between siblings is recognized as one of the most significant relationships for children, especially in cases involving the absence of parental care. The decisions made on children in alternative care have far-reaching consequences because they shape the further development of sibling relationships. In view of the guaranteed rights of the child and the obligations of decision-makers, these decisions always have to reflect the best interests of the child. However, there are numerous dilemmas and difficulties in the implementation of this principle. In the context of alternative care for children in Serbia, one of these challenges is the lack of guidelines for assessing and determining the best interest of the child (BIC). Therefore, it is crucial how professionals in the center of social work define, understand and interpret this principles, given that it affects how they will assess and apply it when making decisions. The paper will present the results of a qualitative study aimed at determining how professionals in the field of social welfare understand and interpret the concept of the best interests of the child in the context of decision-making for siblings in alternative care. Interviews were conducted with 21 professionals from 10 social welfare centers in Serbia. The results indicate difficulties in defining the BIC arising from its breadth, indefiniteness, complexity, and comprehensiveness. The survey participants emphasize the individuality and uniqueness of each child, as well as the individual circumstances of every child when assessing and determining the best interest of the child. Another significant characteristic of the BIC is its variable nature over time, the changing needs of the child, as well as the circumstances which call for adaptation of the BIC. In order to ensure that the BIC application allows for the observance of all rights envisaged in the Convention on the Rights of the Child and to reduce the risk of subjectivity in decision-making processes, it is necessary to develop more specific procedures regarding the application of the best interest of the child in decisions made for siblings in alternative care.

Keywords: best interests of the child, alternative care, siblings, decision-making, social welfare centers.

Доц. др Срђан Радуловић,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет у Приштини

са привременим седиштем у Косовској Митровици,

Република Србија

UDK: 347.155:391.91

ПРИСТАНАК НА ТЕТОВИРАЊЕ

Са традицијом дугом више од пет хиљада година, тетовирање се сматра једним од најстаријих уметничких форми, а уз постепено развијање нових техника, материјала, стилова и приступа за решавање и најсложенијих техничких задатака, тетовирање је прерасло у изузетно цењен начин самоизражавања, како за тату-уметнике, тако и за поносне власнике нових тетоважа. Наравно, за сам процес тетовирања везано је небројено много правних дилема. Проблеми везани за ауторска права, здравље и безбедност, лиценцирање и регистровање, па и потенцијалну дискриминацију, само су неки од оних који окупирају пажњу правничке јавности. Са становишта права, ипак, централно питање, то јест кластер питања, односи се на пристанак на тетовирање. Бројна питања везана за аутономију личности, наиме, отварају се у моменту изражавања аутономије кроз пристанак на тетовирање, а питања која се тичу способности за самоопредељење кроз пристанак нарочито су значајна. Како у Републици Србији не постоји адекватна или барем довољно конкретна регулатива у овој области, у овом чланку, с ослонцем на технике аналитичког и предности нормативног метода, указујемо на дилеме у вези способности изражавања аутономије кроз пристанак на тетовирање и потенцијалне одговоре на њих.

Кључне речи: тетовирање, пристанак, уговор, пословна способност, аутономија личности.

Doc. Srđan Radulović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

CONSENT TO TATTOOING

Bearing in mind the five-thousand-year long tradition, tattooing is considered to be one of the oldest art forms. Due to the gradual development of new techniques, materials, styles and approaches aimed at handling the most difficult technical problems, tattooing has become a highly appreciated form of self-expression for both tattoo artists and proud owners of tattoos. However, there are ample legal issues associated with tattooing. Copyright restrictions, health and safety concerns, licensing and even discrimination issues (to name just a few) attracted special attention of legislators and legal experts. From the legal standpoint, the central question or a cluster of questions (to be precise) revolves around the consent to tattooing. Numerous issues related to personal autonomy arise at the moment when autonomy is expressed through consent, and the most important one is certainly the issue of legal capacity for self-expression. In the Republic of Serbia, there is no adequate or, at least, sufficiently precise normative framework on tattooing practices. In this article, relying on different techniques of analytical and normative method, the author presents the dilemmas and possible solutions on different aspects of legal capacity to express personal autonomy by consenting to be tattooed.

Keywords: tattooing, consent, contract, legal capacity, personal autonomy.

Доц. др Ивана Симоновић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.12

ПРИНЦИПИ ГРАЂАНСКОГ ПРАВА

Писати о основним појмовима и институтима науке може се чинити не превише захтевним задатком: толико су дуго део научне мисли да не остављају много простора даљем свом изучавању. Принципи права несумњиво спадају у такве – темељне – појмове правне науке. Предмет наше пажње јесу принципи грађанског, шире и приватног, права, као полазних тачака уређења грађанскоправних односа. Избор ове класичне теме упућује нас на истраживање основних вредности што их грађанскоправна наука отеловљује – најпре својим начелима, потом и својим правним нормама. Следећи корак јесте преиспитивање домашаја начела грађанског права, тј., граница њихове примене у савременом друштву, одређеним не само правилима грађанског, већ и правилима јавног права. Поље истраживања проширићемо и на Нацрт заједничког реферетног оквира за европско приватно право (*Draft Common Frame of Reference*) у коме су четирима основним начелима приватног права (приватна аутономија, једнакост воља, преносивост права и обавеза и имовинска санкција) додати принципи који би се могли сматрати и посве конкретним дужностима субјеката приватноправног односа.

Кључне речи: грађанско/приватно право, принципи, европско приватно право, Нацрт заједничког реферетног оквира (*Draft Common Frame of Reference*).

Doc. Ivana Simonović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

CIVIL LAW PRINCIPLES

Writing about the basic scientific concepts and institutes may not seem like a very demanding task. They have been part of scientific thought for so long that they do not leave much room for further study. Legal principles undoubtedly fall into such fundamental notions of legal science. The subject matter of examination in this paper are the principles of civil/private law as the starting points in regulating civil law relations. The choice of this classic topic directs us to research the basic values that the civil law science embodies, first within its principles and then with its legal norms. The next step is to review the scope of the civil law principles, i.e. the limits of their application in modern society, which is determined not only by the civil law rules but also by the public law rules. The scope of research will include the Draft Common Frame of Reference (model rules for European Private Law). In addition to the four well-known principles of civil law (private autonomy, equality of will, transferability of rights and obligations, and property sanctions), this document includes some new principles which may be considered not only as classical principles but also as very specific duties of subjects of private law relations.

Keywords: civil law, private law, principles, European private law, Draft Common Frame of Reference.

Др Сандра Самарџић,
Асистент са докторатом,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

UDK: 347.627.2:[364:347.64+347.918
341.231.14-053.2

ШТА ЈЕ ЗАИСТА У НАЈБОЉЕМ ИНТЕРЕСУ ДЕТЕТА НАКОН РАЗВОДА, ОДНОСНО ПРЕСТАНКА ЗАЈЕДНИЦЕ РОДИТЕЉА?

Породични закон је још 2005. године предвидео могућност заједничког вршења родитељског права, али се чини да се овај облик старања и даље не примењује у довољној мери. Пре доношења поменутог закона, заједничко вршење родитељског права било је могуће само за време трајања брака, а након престанка брака, односно заједнице живота, било је могуће само самостално вршење родитељског права, док је други родитељ задржавао право да одлучује о неким важним питањима везаним за децу. Проширивање случајева у којима је заједничко старање могуће, дошло је као последица прихватања схватања да су за одрастање детета подједнако важна и потребна оба родитеља. Међутим, спровођење у пракси овог института, ни после скоро 20 година, није на завидном нивоу, иако се не могу занемарити позитивни помаци који се су догодили. Да би дошло заједничког старања Породични закон предвиђа да родитељи о томе закључе споразум, а затим и да споразум буде одобрен од стране суда, који то чини руководећи се најбољим интересом детета. Уколико до споразума не дође, суд може да одреди само самостално вршење родитељског права, за разлику од неких других правних система. У овом раду аутор покушава да анализира актуелна законска решења, с једне стране, и досадашњу судску праксу, с друге стране, у погледу начина вршења родитељског права, односно да ли је најбољи интерес детета заиста примарни фактор у овој врсти поступака или су ипак интереси родитеља на првом месту. Наиме, са једне стране чини се да би одређеним законским изменама правила о заједничком вршењу родитељског права, у циљу што шире примене овог облика старања, интереси деце били боље заштићени. Са друге стране, и правила о самосталном вршењу родитељског права у одређеним ситуацијама у значајној мери отежавају родитељу да доноси одлуке, те се поставља питање да ли самостално старање, у правом смислу, у нашем правном систему заиста постоји и да ли ово питање захтева одређене законске измене.

Кључне речи: вршење родитељског права, заједничко старање, самостално старање, најбољи интерес детета.

Sandra Samardžić, LL.D.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad,
Republic of Serbia

WHAT IS REALLY IN THE BEST INTEREST OF THE CHILD AFTER THE SEPARATION OF THE PARENTS?

The Serbian Family Act of 2005 provides for the possibility of joint custody, but it seems that this form of child custody is still not applied to a sufficient extent. Before the adoption of this Act, joint custody was a viable option only in the course of marriage (matrimonial community); after the parents' divorce and separation, sole custody was the only possibility, while the other parent retained the right to decide on some important child-related issues. As a result of accepting the conception that both parents are equally important and necessary for children's upbringing, the scope of application of joint custody has expanded in the past 20 years. Yet, in spite of the positive developments in this regard, the practical implementation of this institute is still unsatisfactory. The Family Act stipulates that the parents have to reach an agreement on joint custody, which has to be subsequently approved by the court, in line with the best interests of the child. If no agreement is reached, the court can only decide on sole custody, unlike in some other legal systems. In this paper, the author analyzes the current legal solutions as well as the current judicial practice (case law) on the issue of exercising the parental right in order to determine whether the principle of the best interest of the child is really of primary consideration in these proceedings, or whether the parents' interests prevail. Namely, it seems that the interests of children would be much better protected by introducing certain changes to the rules on joint custody, which would also contribute to a wider application of joint custody in practice. On the other hand, in certain situations, the rules on sole custody significantly aggravate the parents' decision-making, which raises the question whether sole custody really exists in our legal system and whether this issue requires certain legislative changes as well.

Keywords: exercise of parental right, joint custody, sole custody, the best interest of the child.

Др Слобода Мидоровић,
Асистент са докторатом,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,

UDK: 347.466:004.7]:347.952

Др Николина Мишчевић,
Асистент са докторатом,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

ПАМЕТНИ УГОВОР КАО НАЧИН ИЗВРШЕЊА ЗАЛОГЕ НА ДИГИТАЛНОЈ ИМОВИНИ

Закон о дигиталној имовини (ЗДИ) из 2020. године, између осталог, предвиђа могућност коришћења дигиталне имовине као средства обезбеђења и то путем установљења заложног или фидуцијарног права. Налик традиционалним правилима заложног права, за настанак залогe на дигиталној имовини захтевају се два момента: постојање одговарајућег правног основа и начина стицања. *Iustus titulus* за настанак заложног права на дигиталној имовини преставаља уговор о залози на дигиталној имовини, док се *modus acquirendi* везује за упис овог права у регистар заложног права који води пружалац услуга повезаних с дигиталном имовином. Ради се о привредном субјекту, уместо, како је то уобичајено, надлежном државном органу, који је добио одговарајућу дозволу Народне банке Србије и/или Комисије за хартије од вредности. У вези са правним основом настанка заложног права на дигиталној имовини, ЗДИ изричито прописује могућност да се уговор о залози на дигиталној имовини „преведе” у одговарајући компјутерски програм који се заснива на технологији дистрибуиране базе података. Реч је о паметном уговору чија употреба може да обезбеди самоизвршивост уговора о залози дигиталне имовине. Идеја је да се кроз паметни уговор отклони неизвесност у погледу извршења садржине уговора о залози дигиталне имовине, која је иманентна (класичним) уговорима. Реч је о ситуацији када је уговорна обавеза доспела, а дужник оклева са њеним испуњењем. Са становишта заложног повериоца ризик је пристуан утолико што се може испоставити да залогодавац одбија да сарађује са заложним повериоцем у поступку намирења (чл. 111 ЗДИ). С друге стране, употреба паметног уговора може представљати неизвесност са становишта залогодавца и касније рангираног заложног повериоца у случају вишеструког залагања дигиталне имовине (чл. 113 и 114 ЗДИ). Због тога је корисно сагледати оптималну садржину уговора који треба превести у протокол како би се обезбедила заштита интереса обеју уговорних страна, а потенцијално и касније ранжираних заложних поверилаца.

Кључне речи: дигитална имовина, залогa, паметни уговори, фидуција.

Sloboda Midorović, LL.D.,

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University of Novi Sad,

Nikolina Mišćević, LL.D.,

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University of Novi Sad,

Republic of Serbia

SMART CONTRACT AS A MEANS OF ENFORCEMENT OF LIEN ON DIGITAL PROPERTY

The Digital Property Act (DPA) of 2020 inter alia provides for the possibility of using digital property as a security instrument by establishing a lien or a fiduciary transfer of property. Like in traditional lien rules, two elements are required for the creation of a lien on digital property: the appropriate legal basis (*iustus titulus*) and a method of acquisition (*modus acquirendi*). The *iustus titulus* for the creation of a lien on digital property is a contract on lien on digital property, while the *modus acquirendi* is linked to the registration of this right in the register of lien rights maintained by the digital asset service provider. It is a commercial entity, instead of the usual competent state authority, which has obtained the appropriate permit from the National Bank of Serbia and/or the Securities Commission. Regarding the legal basis for the creation of a lien on digital property, the DPA explicitly prescribes the possibility of "translating" the contract on lien on digital property into an appropriate computer program based on distributed database technology. This is a smart contract whose use can ensure the self-enforcement of the contract on lien on digital property. The idea is to eliminate uncertainty regarding the enforcement of the content of the contract on lien on digital property, which is inherent in (classical) contracts. This occurs when the contractual obligation is due, and the debtor hesitates to fulfill it. From the perspective of the security creditor, the risk is mitigated to the extent that it may turn out that the security debtor refuses to cooperate with the security creditor in the enforcement process (Article 111 of the DPA). On the other hand, the use of a smart contract may pose uncertainty from the perspective of the security debtor and later-ranking security creditor in case of multiple liens on digital property (Articles 113 and 114 of the DPA). Therefore, it is useful to consider the optimal content of the contract that should be translated into a protocol to ensure the protection of the interests of both contracting parties and, potentially, later-ranking security creditors.

Keywords: digital property, lien, smart contracts, fiduciary transfer of property.

Милица Костовски,
Виши асистент,
Правни факултет, Универзитет у Бања Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина

UDK: 340.13:347(497.11)"1844/1934"
347(497.11)(094.5)"18/19"

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ ОД СРПСКОГ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА 1844. ДО ПРЕДОСНОВЕ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА 1934.

Сто осамдесет година од доношења Српског грађанског законика за Књажевину Србију (1844, у даљем тексту: СГЗ) и деведесет година од објављивања Предоснове Грађанског законика за Краљевину Југославију (1934, у даљем тексту: Предоснова) добар су разлог да се са ове временске дистанце изврши компарација два акта која представљају важне тачке на развојној линији српског грађанског права. С обзиром на обим и комплексност материје садржане у овим актима, у раду ће се посебна пажња ставити само на уводна правила у којима су прокламовани темељни правни принципи, као што је забрана ретроактивне примјене права или забрана злоупотребе права. Разлике у избору кључних принципа, у структури уводног дијела и у формулисању правних принципа јасно свједоче о државним, политичким и економским разликама између Србије 1844. и Југославије 1934. године. Поједини правни принципи који ће бити анализирани у раду надахнути су духом временом у којем су настали, док су други резултат другачијих иностраних утицаја у периоду од деведесет година. Компарација ова два акта, поред тога што нам пружа фактички увид у стање права у анализираним периодима, има за циљ да покаже и одређени степен еволуције права који се уочава на прелазу од СГЗ-а до Предоснове, као и на то како је избор појединих правних начела утицао на савремено право. Употребом историјскоправног и компаративног метода, уз кратак, али неопходан осврт на друштвенополитичке околности, аутор ће настојати да у раду прикаже основне црте развоја права на простору на којем су настала оба анализирана правна акта.

Кључне речи: Српски грађански законик, Предоснова Грађанског законика за Краљевину Југославију, забрана ретроактивне примјене права, забрана шикане, тумачење закона, обичај као извор права.

Milica Kostovski, LL.M.,
Senior Teaching Assistant,
Faculty of Law, University in Banja Luka,
Republic of Srpska, Bosna and Herzegovina

LEGAL PRINCIPLES: FROM THE SERBIAN CIVIL CODE OF THE PRINCIPALITY OF SERBIA (1844) TO THE PRE-DRAFT OF THE CIVIL CODE OF THE KINGDOM OF YUGOSLAVIA (1934)

The Serbian Civil Code of the Principality of Serbia (hereinafter: SCC 1844) was adopted 180 years ago, while the Pre-Draft of the Civil Code for the Kingdom of Yugoslavia (hereinafter: Pre-Draft CC 1934) was published 90 years ago. These two historical legal documents marked the important points on the development of Serbian civil law, which is a good reason to perform a comparative analysis of these two acts from a solid time distance. Considering the scope and complexity of the subject matter contained in these acts, the paper first focuses on the introductory rules where fundamental legal principles are proclaimed, such as the prohibition of retroactive application of law or the prohibition of abuse of law. The observed differences in the choice of key principles in the structure of the introductory parts and in the formulation of legal principles clearly testify about the state, political and economic differences between the Principality of Serbia in 1844 and the Kingdom of Yugoslavia in 1934. Some legal principles which will be analyzed in the paper were inspired by the spirit of the time when they were created, while others were the result of different foreign influences over a period of 90 years. In addition to providing a factual insight into the state of law in the analyzed periods, the comparison of these two acts also aims to demonstrate the evolution of law, which may be observed in the period of transition from the SCC to the Pre-Draft CC, and to indicate how the choice of certain legal principles influenced the contemporary law. Using the legal history and comparative methods, the author provides a brief review of the socio-political circumstances and present the basic features of the development of law in the territories where both analyzed legal acts were created.

Keywords: Serbian Civil Code of the Principality of Serbia (1844), Pre-Draft of the Civil Code of the Kingdom of Yugoslavia (1934), prohibition of retroactive application of law, prohibition of abuse of law, interpretation of law, custom as a source of law.

Monika Strus-Wołos, PhD,
Teaching Assistant,
Allerhand Institute, Warsaw,
Republic of Poland

UDK: 347.91/95(438)

THE PRINCIPLE OF CONSCIENTIOUSNESS IN POLISH CIVIL PROCEEDINGS

In Polish civil proceedings, the principle of conscientiousness (conscientious and honest conduct) is unjustly neglected by the doctrine and judicature. It is rarely mentioned and it is not listed among the guiding principles of civil procedure in any academic textbook. Article 3 of the Polish Civil Procedure Code stipulates that "the parties and participants in the proceedings are obliged to take procedural actions in accordance with good customs, to give explanations as to the circumstances of the case truthfully, and to present evidence without concealing anything". This provision, whose content evolved after the fall of communism, is the source of the principle of truth, one of the most important principles of Polish civil procedure. Numerous monographs, articles, and scientific conferences have been dedicated to the principle of truth. Yet, in this provision, the legislator also imposed an obligation on the parties and participants in civil proceedings to act in a mutually conscientious manner. It is worth noting that the scope of conscientiousness and due diligence refers to the mutual conduct of the parties and the conduct of the parties towards the court. Given the fact that the court is not an addressee of this norm, it is not bound by the duty of loyalty towards the parties. In Polish civil proceedings, one may often encounter a lack of loyalty of the court towards the parties; some examples will be discussed in this article. On the other hand, the first rule which is envisaged in the *ELI/UNIDROIT* Model European Rules of Civil Procedure (2020) is the principle of cooperation between the parties, attorneys and the court, which embodies the essence of the principle conscientiousness. Referring to some legal solutions envisaged in other countries, the author of this article considers whether the principle conscientiousness should be introduced *expressis verbis* into the Polish Civil Procedure Code and in what form.

Keywords: principle of conscientiousness and honesty, principle of cooperation, civil procedure, *ELI-UNIDROIT* Model European Rules of Civil Procedure, Poland.

Dr Monika Strus-Wołos,
Асистент са докторатом,
Алерханд институт, Варшава,
Република Пољска

ПРИНЦИП САВЕСНОСТИ У ПОЉСКОМ ГРАЂАНСКОМ ПОСТУПКУ

У пољском грађанском поступку, начело савесности (принцип савесног коришћења процесних овлашћења) неправедно је занемарено од стране доктрине и судства. Ретко се помиње и не наводи се међу водећим принципима парничног поступка ни у једном академском уџбенику. Члан 3 пољског Законика о грађанском поступку предвиђа да су „странке и учесници у поступку дужни да предузму процесне радње у складу са добрим обичајима, да истинито објасне околности случаја и изнесу доказе без прикривања”. Ова одредба, чији је садржај еволуирао након пада комунизма, извор је принципа истине, једног од најважнијих принципа пољског грађанског поступка. Принципу истине посвећене су бројне монографије, чланци, научни скупови. Ипак, овом одредбом законодавац је странкама и учесницима у парничном поступку наметнуо обавезу на савесно и часно поступање у међусобним односима. Вреди напоменути да се ова одредба односи на међусобне односе странака у спору, као и на понашање странака према суду, али да не обухвата поступање суда према странкама. У пољским грађанским поступцима чести су примери одсуства начела савесног коришћења процесних овлашћења у поступању суда према странкама, а неки од њих ће бити приказани у раду. С друге стране, прво правило предвиђено *ELI/UNIDROIT* моделом Европских правила парничног поступка (2020) је принцип сарадње између странака, адвоката и суда, који је оличење принципа савесног коришћења процесних овлашћења. Позивајући се на нека законска решења из других земаља, аутор чланка разматра да ли начело лојалности поступања (фидуцијарне дужности) треба експлицитно увести у текст пољског Законика о грађанском поступку и у ком облику.

Кључне речи: принцип савесности и поштења (савесно коришћење процесних овлашћења), принцип сарадње, парнични поступак, *ELI/UNIDROIT* модел Европских правила парничног поступка, Пољска.

Оливера Јокић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

UDK: 347.921.6(497.11)

ДОПУШТЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ ОДЛУКЕ О ТРОШКОВИМА У СРПСКОМ ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

У српском праву, ревизија је регулисана Законом о парничном поступку, у оквиру којег се разликују ревизија против пресуде и ревизија против решења. Потоња је дозвољена ако се напада решење којим је поступак правноснажно окончан (чл. 420 ст. 1 ЗПП). С обзиром на то да се одлука о трошковима поступка доноси у форми решења (чл. 166 ст. 2 ЗПП), питање је да ли је ревизија против одлуке о трошковима поступка уложива. Другим речима, да ли постоји апстрактна могућност изјављивања ревизије против одлука о трошковима? Одговор зависи од тумачења синтагме „правноснажно окончан поступак”. У правној науци су заступљена различита схватања: 1) ревизија никад није уложива против одлуке о трошковима поступка; 2) уложива је, али само ако се напада и одлука о главном захтеву; 3) уложива је и ако се напада само одлука о трошковима. С друге стране, према судској пракси, самостална ревизија против одлуке о трошковима никад није уложива, јер је то одлука о споредном захтеву којом се правноснажно не окончава поступак. Посебно је питање уложивости посебне ревизије против одлуке о трошковима поступка. Одговор зависи од уложивости посебне ревизије против одлуке којом се (не)окончава правноснажно поступак. Судска пракса је у погледу овог питања неуједначена. Некад се прави разлика између уложивости и допуштености у ужем смислу (алтернативно постављени разлози из чл. 404 ст. 1 ЗПП), а некад не. Поред тога, Врховни суд уједначено сматра да нису испуњени услови за посебну ревизију, јер се о трошковима поступка одлучује применом Закона о парничном поступку, „процесним законима”, односно Адвокатске тарифе и да та одлука зависи од сваког конкретног случаја. Због тога је потребно расправити и које се право примењује приликом одлучивања о захтеву за накнаду трошкова поступка – материјално или процесно.

Кључне речи: трошкови поступка, парнични поступак, ревизија, решење.

Olivera Jokić, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad,
Republic of Serbia

PERMISSIBILITY OF A SECOND APPEAL AGAINST A DECISION ON LITIGATION COSTS IN SERBIAN CIVIL PROCEDURE

The Serbian Civil Procedure Code of (CPC) regulates the process of filing a second appeal, distinguishing a second appeal against a judgment from a second appeal against a court order. The latter is permitted when challenging a decision that concludes the procedure (Art. 420, par. 1, CPC). Given the fact that the decision on litigation costs is issued in the form of a court order (Art. 166, par. 2, CPC), the question arises as to whether a second appeal against the decision on litigation costs is admissible, i.e. whether there is an abstract possibility of filing a second appeal against the litigation costs decision. The response depends on interpreting the term 'finally concluded procedure'. There are various opinions in legal circles: 1) a second appeal is never admissible against the decision on litigation costs; 2) it is admissible, but only if the decision on the primary claim is also contested; 3) it is always admissible. Conversely, according to case law, a standalone second appeal against the decision on litigation costs is never permitted because it constitutes a decision on a subsidiary claim that does not finally conclude the proceedings. When a general second appeal is not an option, it is essential to consider whether a specific second appeal (leave to appeal, writ of certiorari) against the decision on civil procedure costs is permissible. The answer hinges on whether this specific second appeal is admissible against a decision that may or may not definitively conclude the proceedings. The jurisprudence on this matter lacks consistency. Furthermore, it does not distinguish between admissibility and permissibility (Art. 404, par. 1, CPC). Additionally, the Supreme Court has consistently held that the conditions for a specific second appeal have not been met, as decisions on litigation costs are typically determined by applying procedural laws or the Attorney Fee Tariff, and are case-specific. Therefore, it is crucial to determine which legal rules apply when deciding on a request for reimbursement of litigation costs – substantive law or procedure law.

Keywords: procedure costs, civil litigation, second appeal, court order.

Николина Томовић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет Црне Горе у Подгорици,

Република Црна Гора

UDK: 347.447.63

УЛОГА ПРИНЦИПА САВЈЕСНОСТИ И ПОШТЕЊА У СУДСКОМ ОДЛУЧИВАЊУ О ИЗМЈЕНИ ИЛИ РАСКИДУ УГОВОРА УСЉЕД ПРОМИЈЕЊЕНИХ ОКОЛНОСТИ

Теорија промијењених околности представља противтежу основног начела уговорног права, начела обавезне снаге уговора – *pacta sunt servanda*. *Ratio* прихватања теорије промијењених околности, која уз испуњење прописаних услова може довести до измјене или раскида уговора од стране суда, огледа се у чињеници да промијењене околности претјерано отежавају испуњење недоспјеле обавезе уговорне стране или доводе до претјерано великог губитка при испуњењу обавезе. Услјед таквих околности, које су наступиле након закључења уговора и које се нијесу могле предвидјети, погођена уговорна страна може захтијевати измјену или раскид уговора судским путем. У том смислу, теорија промијењених околности и посебно њене правне посљедице, измјена и раскид уговора, јављају се као изузетан коректив строгог начела *pacta sunt servanda*. Ово најприје из разлога што бескомпромисно поштовање уговора у околностима када он битно штети интересима једне од уговорних страна, може нарушити друга основна начела приватног права, попут начела еквивалентности узајамних давања и начела савјесности и поштења, а што би изазвало већу штету од измјене или евентуалног раскида уговора. Закон о облигационом односима прописује да се суд при одлучивању о измјени или раскиду уговора због промијењених околности руководи начелима савјесности и поштења, водећи рачуна нарочито о циљу уговора, о нормалном ризику код уговора односне врсте, о дјеловању и трајању изванредних околности, као и о уравнотеженим интересима обију страна. Рад се у ширем смислу бави улогом коју начело савјесности и поштења остварује при судском одлучивању о измјени или раскиду уговора. У ужем смислу, рад садржи анализу односа начела савјесности и поштења и теорије промијењених околности, уз обраду случајева из судске праксе у којима је суд измијенио, односно раскинуо уговор који је погођен промијењеним околностима, водећи се захтјевима које поставља примјена начела савјесности и поштења.

Кључне речи: промијењене околности, измјена уговора, раскид уговора, начело савјесности и поштења, *clausula rebus sic stantibus*.

Nikolina Tomović, LL.M.,

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University of Montenegro in Podgorica,

Republic of Montenegro

THE ROLE OF BONA FIDES PRINCIPLE IN JUDICIAL DECISIONS ON CONTRACT MODIFICATION OR TERMINATION DUE TO CHANGED CIRCUMSTANCES

The theory of changed circumstances serves as a counterbalance to the fundamental principle in contract law that agreements must be kept (*pacta sunt servanda*). The rationale behind embracing the theory of changed circumstances, which (upon meeting prescribed conditions) may lead to the modification or termination of a contract by the court, stems from the fact that changed circumstances make the performance of an obligation excessively difficult for the contractual party or cause excessive loss. Consequently, when such circumstances arise after the conclusion of the contract and were unforeseeable, the affected party may seek modification or termination of the contract through judicial instruments. In this context, the theory of changed circumstances, and particularly its legal consequences, emerges as an exceptional corrective to the strict *pacta sunt servanda* principle. This is primarily because the unwavering adherence to a contract in circumstances where it substantially harms the interests of one of the contractual parties may undermine other fundamental principles of private law, such as the principle of equivalence of mutual obligations and the *bona fides* principle, which ultimately results in greater harm than modifying or potentially terminating the contract. The Obligation Relations Act stipulates that the court, when deciding on the modification or termination of a contract due to changed circumstances, shall be guided by the *bona fides* principles, taking particular account of the contract's purpose, the normal risk associated with contracts of the relevant type, the impact and duration of extraordinary circumstances, as well as the balanced interests of both parties. This paper addresses the role played by the *bona fides* principle in judicial decisions concerning the modification or termination of contracts, including an analysis of cases from judicial practice where the court modified or terminated a contract affected by changed circumstances, by invoking the *bona fides* principle.

Keywords: changed circumstances, contract modification, contract termination, *bona fides* principle, *clausula rebus sic stantibus*.

Бојана Арсенијевић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 347.516

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ ОД ЖИВОТИЊА У СРПСКОМ ПРАВУ И У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

Случајеви проузроковања штете од стране животиње стари су колико и заједница човека и животиња. Одговорност за штету од животињу регулисали су и најстарији познати извори права. Данас, ово питање је различито регулисано у појединим правним системима. Пут законодавног уређења креће се између објективне и субјективне одговорности, између одговорности власника и држаоца животиње, између општег режима за све животиње и посебних режима за поједине категорије животиња. Сагледавајући ове разлике, у раду су анализирана правна решења за овај случај одговорности за штету у француском, аустријском и немачком праву. Француско право уређује објективну одговорност, док аустријско право уређује субјективну. Одговорност за штету од животиња у немачком праву зависна је од правне квалификације животиња на корисне животиње (субјективна одговорност) и луксузне животиње (објективна одговорност). Развој одговорности за штету од животиња у домаћем праву обележен је променом основа одговорности. Српски грађански законик уређивао је субјективну одговорност одговорног лица: оног који је животињу „натерао или надражио или је сачувати пренебрегао” (§ 815). У првим годинама након Другог светског рата, правила Српског грађанског законика су и даље, условно, примењивана, да би потом у судској пракси био развијен став да се за овај случај проузроковања штете имају применити правила о одговорности за штету од опасне ствари (објективна одговорност). Домаћи Закон о облигационим односима не регулише посебно овај случај одговорности за штету, али заузети судски став и даље је актуелан. Преднацрт грађанског законика Републике Србије задржава курс објективне одговорности за штету од животиња. Рад пружа нормативноправну, историјскоправну и упоредноправну анализу одговорности за штету од животиња.

Кључне речи: субјективна одговорност, објективна одговорности, опасне ствари, животиње.

Bojana Arsenijević, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY ANIMALS IN SERBIAN LAW AND COMPARATIVE LAW

Cases involving damage caused by an animal are as old as the relationship between man and animal. Liability for damage caused by animals was regulated in the earliest sources of law. This issue is regulated differently in certain legal systems. Legislative regulations alternate between objective (strict) and subjective (fault) liability, between the liability of the animal owner and caretaker, and between the general regime for all animals and the specific regimes for certain animal categories. In view of these differences, the paper analyzes the legal solutions on this matter in French, Austrian and German law. French law prescribes strict liability, while Austrian law envisages fault liability for damage caused by animals. In German law, it depends on the legal classification of animals: utility animals (fault liability) and luxury animals (strict liability).

In Serbian law, the development of liability for damage caused by animals is marked by a change of the *causa*. The Serbian Civil Code of the Principality of Serbia (1844) regulated the fault liability of the responsible person: the one who "forced or irritated the animal or neglected to control it" (§ 815). In the first years after the Second World War, the rules of the Serbian Civil Code were still conditionally applied, but the subsequent judicial practice took a position that liability for damage caused by dangerous things (strict liability) should be applied to animals. The Serbian Obligation Relations Act does not specifically regulate this case of liability for damage but the position taken by judicial practice is still valid. The preliminary draft of the Civil Code of the Republic of Serbia preserves the course of strict liability for damage caused by animals. The paper provides a normative, historical and comparative law analysis of liability for damage caused by animals.

Keywords: fault liability, strict liability, dangerous things, animals.

Rafał Stronk,
Junior Researcher, PhD Candidate,
Faculty of Law and Administration, University of Warsaw,
Republic of Poland

UDK: 347.121.2:343.953(438)
341.953:341.645(4)
343.63(438)

JUSTICE AND THE PRINCIPLE OF LEGAL CERTAINTY: CHALLENGING FINAL CIVIL JUDGMENTS AFTER WALESA V. POLAND (50849/21)

The principle of finality of judgment (*res iudicata*) is of particular importance in civil cases. The civil procedure model prevalent in modern liberal-democratic states assumes that the finality of a judgment should have primacy over its substantive correctness. Challenging a final judgment is most often associated with the need to review a matter of law or a legal position of the opposing party. Hence, there are arguments that the legal system should have a certain margin of tolerance towards the substantively incorrect judgments (for the purpose of promoting legal certainty). On the other hand, this position is criticized as it may contribute to sustaining judgments that are contrary to the basic principles of equity and violate the constitutional rights and freedoms. Another critical issue is the process of "privatization" of the judiciary, which does not serve the requirements of the rule of law but becomes more of a forum for resolving disputes between individuals. These arguments were the ground for introducing the institute of an extraordinary complaint (appeal) in Poland, which was challenged before Polish authorities and ultimately assessed by the European Court of Human Rights (ECtHR). In the case of *Walesa v. Poland* (50849/21), after winning the defamation lawsuit in Poland, the applicant Lech Walesa claimed that extraordinary appeal lodged against the final judgment of the domestic court, and the ruling of the Supreme Court of Poland to reverse the original final judgment, constituted a violation of his right to a fair trial (Article 6 of the Convention), the principle of legal certainty and the principle of final and binding judgment (*res iudicata*). As the Court ruled in favour of Walesa, the Court's views are an interesting starting point for considering the principle of legal certainty, its specificity in civil cases and the constitutional model of legal remedies. The paper explores the context of introducing the institute of extraordinary complaint and its application, and presents analogous institutions in other countries. The author also discusses the main theses of the ECtHR judgment and presents their potential consequences.

Keywords: stability of jurisprudence, legal certainty, extraordinary complaint (appeal), final judgment in civil cases.

Rafał Stronk,

Истраживач приправник, Докторанд,

Факултет права и администрације, Универзитет у Варшави,

Република Пољска

ПРАВДА И ПРИНЦИП ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ: ОСПОРАВАЊЕ ПРАВОСНАЖНИХ ПРЕСУДА У ГРАЂАНСКИМ СТВАРИМА НАКОН ПРЕСУДЕ ВАЛЕНСА ПРОТИВ ПОЉСКЕ (50849/21)

Принцип правоснажности пресуде (*res iudicata*) је од изузетне важности у грађанским стварима. Модел организовања грађанског парничног процеса који преовладава у савременим либерално-демократским државама претпоставља да правоснажност (коначност) пресуде има примат над материјално-правном исправношћу. Оспоравање правоснажне пресуде најчешће је повезано са потребом преиспитивања спорних правних питања или правног става супротне стране. С једне стране, постоји став да правни систем треба да има извесну дозу толеранције према таквим пресудама у циљу унапређења правне сигурности. Наведени став се критикује јер доприноси одржавању пресуда које су у супротности са основним принципима правичности и представљају повреду уставних права и слобода. Критикује се и процес „приватизације” правосуђа, које не служи остваривању циљева владавине права већ постаје форум за решавање спорова између појединаца. Ови аргументи били су основ за увођење института ванредне жалбе, која је најпре била предмет спора пред пољским органима, да би затим доспела до Европског суда за људска права (ЕСЉП). У случају Валенса против Пољске (50849/21), након добијене парнице за клевету, подносилац представке Лех Валенса оптужио је Пољску да уложена ванредна жалбу на коначну пресуду домаћег суда и одлука Врховног суда Пољске да преиначи првобитну правоснажну пресуду представља повреду права на правично суђење (члан 6 Конвенције), принципа правне сигурности и принципа правоснажности пресуде (*res iudicata*). С обзиром да је Суд пресудио у корист Валенсе, ставови Суда могу бити занимљиво полазиште за разматрање принципа правне сигурности, његове специфичности у грађанским стварима, и уставног модела правних лекова. Рад разматра контекст увођења и примене института ванредне жалбе, и представља сличне институте у другим земљама. Аутор ће, такође, размотрити главне тезе пресуде Европског суда за људска права и њихове потенцијалне последице.

Кључне речи: стабилност судске праксе, правна сигурност, ванредна жалба, правоснажна пресуда у грађанским стварима.

СЕСИЈА ЗА КРИВИЧНО ПРАВО

CRIMINAL LAW SESSION

Prof. Olga Koshevaliska, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia

UDK: 343.61-055.2(495.6-17)
343.988-055.2(495.6-17)

FEMICIDE IN NORTH MACEDONIA: A COMPLEX INTERPLAY OF SOCIO-CULTURAL FACTORS AND LEGAL CHALLENGES

Femicide, the killing of women because of their gender, is a pervasive and deeply troubling issue globally, as well as in North Macedonia. This article examines the phenomenon of femicide in the context of North Macedonia, focusing on the multifaceted interplay of socio-cultural factors and legal challenges that contribute to its prevalence. Drawing upon a comprehensive review of existing literature, official reports, and qualitative data, this study explores the various dimensions of femicide in North Macedonia, including its root causes, manifestations, and impacts on individuals and the society. The analysis reveals that femicide in North Macedonia is influenced by a complex web of factors, including patriarchal attitudes, gender inequality, economic disparities, and systemic failures to ensure relevant protection within the legal and judicial systems. Socio-cultural norms and stereotypes contribute to spreading harmful gender roles, leading to a culture of impunity that enables perpetrators to escape criminal liability for their actions. Moreover, structural barriers hinder access to justice and support services for victims, exacerbating the vulnerability of women and hindering efforts to prevent and address femicide effectively. The article also discusses the limitations and gaps in current research and data collection methods related to femicide in North Macedonia, emphasizing the need for more comprehensive approaches to understanding and combating this phenomenon. Furthermore, it highlights potential paths for policy interventions and initiatives aimed at addressing the root causes of femicide and promoting gender equality and women's rights in North Macedonian society. In conclusion, this article underscores the urgent need for legal amendments. By addressing the underlying socio-cultural norms and systemic barriers that spread gender-based violence, North Macedonia can move towards creating a safer and more equitable society for all its citizens.

Keywords: femicide, gender-based violence, crime, North Macedonia.

Проф. др Олга Кошевалиска,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев” у Штипу,
Република Северна Македонија

ФЕМИЦИД У СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ: СЛОЖЕНА ИНТЕРАКЦИЈА СОЦИО-КУЛТУРНИХ ФАКТОРА И ПРАВНИХ ИЗАЗОВА

Фемицид, убијање жена због њиховог пола, је свеприсутно и дубоко забрињавајуће питање на глобалном нивоу, као и у Северној Македонији. Овај чланак истражује феномен фемицида у контексту Северне Македоније, са фокусом на сложену интеракцију између социо-културних фактора и правних изазова који доприносе његовој распрострањености. Ослањајући се на свеобухватан преглед постојеће литературе, званичних извештаја и квалитативних података, ова студија истражује различите димензије фемицида у Северној Македонији, укључујући основне узроке, манифестације и утицаје на појединце и друштво. Анализа открива да је фемицид у Северној Македонији подложен утицају бројних сложених фактора, као што су патријархални ставови, родна неједнакост, економски диспарат и системски пропусти правног и правосудног система. Социо-културне норме и стереотипи доприносе ширењу штетних родних улога, што доводи до културе некажњивости која омогућава починиоцима да избегну кривичну одговорност. Структурне препреке ометају приступ правди и услугама за подршку жртвама, доприносе још већој рањивости жена, и ометају напоре у спречавању и ефикасном решавању случајева фемицида. Чланак разматра ограничења и недостатке актуелних метода истраживања и прикупљања података о фемициду у Северној Македонији, и наглашава потребу за свеобухватнијим приступима разумевању и борби против овог феномена. Ауторка указује на могуће интервенције кроз социјалне политике и иницијативе које имају за циљ да разјасне корене фемицида и промовишу родну равноправности и права жена у друштву. У закључку, ауторка наглашава хитну потребу за изменама закона. Уколико се позабави темељним социо-културним нормама и системским баријерама које доприносе ширењу родно заснованог насиља, Северна Македонија може да крене ка стварању сигурнијег и праведнијег друштва за своје грађане.

Кључне речи: фемицид, родно засновано насиље, кривично дело, Северна Македонија.

Проф. др Александра Груевска Дракулевски,

Редовни професор,

Правни факултет „Јустинијан Први”,

Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,

Проф. др Александра Деаноска Трендафилова,

Редовни професор,

Правни факултет „Јустинијан Први”,

Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,

Република Северна Македонија

UDK: 347.952.4:343.7(497.7)

КОНФИСКАЦИЈА ИМОВИНЕ И ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ НАСУПРОТ КОНФИСКАЦИЈЕ ИМОВИНЕ У ГРАЃАНСКОМ ПОСТУПКУ У МАКЕДОНСКОМ ПРАВУ

Конфискација имовине и имовинске користи је посебна кривичноправна мера која је уведена у македонско законодавство доношењем првог македонског Кривичног законика 1996. године, а овај институт био је назван „пленидба имовине и имовинске користи”. Класични облик конфискације заснива се на одузимању имовине стечене кривичним делом за које је лице осуђено. Може се појавити као стварна и вредносна, а може се изрећи и конфискација у случају постојања фактичких или правних препрека за кривично гоњење. У циљу укључивања у међународне напоре за ефикаснију борбу против организованог криминала и корупције, 2009. године уведена је проширена конфискација која омогућава одузимање незаконитих средстава за која није утврђено од ког су кривичног дела настала, а власник средства (раније осуђиван за одређену врсту кривичних дела) није доказао законито порекло. За правне експерте било је изненађење да је 2024. године донет Закон о одузимању имовине у грађанском поступку, који обезбеђује заштиту јавног интереса на начин да се онемогућава било каква корист од имовине за коју је у грађанском поступку утврђено да није прибављена из законитих извора. Грађанска конфискација се примењује у случајевима када јавни тужилац сумња на кривично дело, али нема довољно доказа за кривично гоњење или кривично гоњење није довело до осуђујуће пресуде, а оценио је да постоји основана сумња да имовина није прибављена из правних извора. Аутори детаљније разрађују ове институте и дају аргументован критички осврт на валидност и компатибилност оваквих концепата у македонском правном систему.

Кључне речи: конфискација, кривични поступак, грађански поступак, имовина, имовинска корист, кривично дело.

Prof. Aleksandra Gruevska Drakulevski, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law "Iustinianus Primus",

University "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

Prof. Aleksandra Deanoska Trendafilova, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law "Iustinianus Primus",

University "Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

Republic of North Macedonia

CONFISCATION OF PROCEEDS OF CRIME IN CRIMINAL PROCEDURE VS. CONFISCATION OF PROPERTY IN CIVIL PROCEDURE UNDER MACEDONIAN LAW

The confiscation of proceeds of crime is a special criminal-law measure introduced in the Macedonian legislation by the adoption of the first Criminal Code in 1996, when this institute was designated as "seizure of property and property-related gains". The classical form of confiscation is based on the confiscation of property (crime proceeds) acquired by the commission of a criminal act for which a person has been convicted. Confiscation can also be imposed in case there are de facto or de iure obstacles for criminal prosecution. In order to join the international efforts aimed at a more effective fight against organized crime and corruption, in 2009, the Macedonian legislator introduced the extended confiscation, which authorized the confiscation of crime proceeds for which it has not been determined which crime they originate from, whereby the property owner (previously convicted of a certain type of crime) did not prove their legal origin. In 2024, the Macedonian legislator adopted the Act on the Confiscation of Property in Civil Proceedings, which was a surprise for legal experts. This Act provides for the protection of the public interest by preventing that any benefit or gain be obtained from property which is determined (in civil proceedings) to have been acquired from legal sources. The confiscation of property under civil law is applied in cases where the public prosecutor suspects the commission of a crime but does not have enough evidence to initiate criminal prosecution, or when the initiated criminal prosecution did not lead to a conviction whereas the prosecutor considered that there was a reasonable suspicion that property had not been provides a reasoned critical review on the validity and compatibility of these concepts in the Macedonian legal system.

Keywords: confiscation, criminal procedure, civil procedure, property, proceeds of crime.

Проф. др Драган Јовашевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.222:659.3
343.346.8

ПРИНЦИП КРИВИЦЕ У СВЕТЛУ КРИВИЧНИХ ДЕЛА КОЈА СУ ИЗВРШЕНА ПУТЕМ МЕДИЈА

Међу основним принципима у савременом кривичном праву се, поред принципа законитости и принципа праведности, посебно истиче и принцип кривице. Кривица као специфичан психолошки однос учиниоца кривичног дела према свом остварењу представља темељ његове субјективне кривичне одговорности, а тиме и кажњивости. Ипак, овај принцип нема апсолутни значај јер кривично законодавство предвиђа више изузетака, посебно када се ради о кривичним делима која су извршена путем средстава јавног информисања. Бројна кривична дела се могу извршити путем медија (средстава јавног информисања и комуницирања) као што су: повреда части и угледа, одавање тајне, позивање (пропаганда) на вршење кривичних дела, злочини мржње и др. Стога сва савремена кривична законодавства, па тако и позитивно законодавство Републике Србије, предвиђају посебна правила за утврђивање кривичне одговорности и кажњавање учинилаца кривичних дела која су извршена путем средстава јавног информисања и комуницирања. Овде се разликују два система кривичне одговорности. То су: а) одговорност физичког лица и б) одговорност правног лица. Основни облик одговорности за „медијска“ кривична дела представља управо одговорност физичког лица. Ова одговорност се јавља у два вида. То су: а) примарна, основна одговорност аутора спорног, инкриминисаног текста којим су управо и остварена обележја бића законом прописаног кривичног дела и б) посебна, супсидијарна, каскадна одговорност других лица – одговорног уредника, издавача, штампара или произвођача носача слике и звука која се заснива по посебним правилима. Управо посебна одговорност других лица за кривична дела која су извршена путем средстава јавног информисања представља изузетак од опште примене принципа кривице у позитивном кривичном законодавству Републике Србије о чему говори овај рад са аспекта правне теорије и законодавства.

Кључне речи: принцип кривице, кривично дело, средства јавног информисања, одговорност, закон, кривична санкција.

Prof. Dragan Jovašević, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

THE PRINCIPLE OF CULPABILITY IN LIGHT OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED THROUGH THE MEDIA

In addition to the principle of legality and the principle of justice, the principle of culpability (guilt) is one of the basic principles in modern criminal law. Guilt, as a specific psychological attitude of the perpetrator of the criminal offence towards the committed act, is the basis of the perpetrator's subjective criminal responsibility, and thus criminality. However, this principle does not have absolute significance because criminal legislation envisages several exceptions, especially when it comes to criminal acts committed through the media (means of public information and communication). Numerous criminal acts can be committed through the media, such as: violation of one's honor and reputation, revealing confidential information, soliciting the commission of criminal acts, propaganda, hate crimes, etc. Thus, all modern criminal legislation, including the positive legislation of the Republic of Serbia, prescribe special rules for establishing criminal liability and punishing the perpetrators of crimes committed through different means of public information and communication. There are two distinctive systems of criminal liability: a) criminal liability of a natural person; and b) criminal liability of a legal entity. The basic form of liability for "media" crimes is the liability of a natural person, which comes in two forms. These are: a) the primary (basic) liability of the author of the disputed text which contains the essential incriminating elements of a criminal offense prescribed by law; and b) the special (subsidiary, cascading) liability of other persons: the editor, publisher, printer, or producer of image and sound media, which is based on special liability rules. The special (subsidiary) liability of other persons for criminal acts committed through the media is an exception to the general application of the principle of culpability in the positive criminal legislation of the Republic of Serbia. This issue is discussed in this paper from the perspective of legal theory and legislation.

Keywords: principle of culpability (guilt), criminal offense, media, criminal liability, legislation, criminal sanction.

Проф. др Зоран Ђурић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 616.895:[343.222+347.426.4
340.63

МЕДИКОЛЕГАЛНИ АСПЕКТ АФЕКТИВНИХ СТАЊА

Човекова емоционалност, као сложени психички процес, има свој утицај на бројне психичке функције које су од значаја за способности расуђивања и одлучивања. Овај сегмент човекове личности састоји се од емоција, расположења и афеката. У психијатријској и судско-психијатријској теорији афекти се одређују као интензивна, краткотрајна стања осећања која су праћена телесним и изражајним појавама. Њихов интензитет и квалитет је често такав да у време њиховог постојања могу настати озбиљне измене стања свести, процеса мишљења и расуђивања и контролу вољне активности. Такође, афекти могу утицати на психичко трпљење особе, па је процена њиховог квалитета и интензитета од значаја и у овој области. Циљ рада је да презентује одређење, врсте и карактеристике афективних стања, њихове последице и утицај на друге психичке процесе. У том смислу у раду ће бити презентован значај афективних стања у кривичноправној и грађанскоправној области, посебно са становишта одређених правних института, као што су урачунљивост, раздраженост, правне видове нематеријалне штете и др. Сагледавање ових околности од значаја је у практичној судско-психијатријској активности, кроз судско-психијатријска вештачења, када стручна процена афективна стања може бити од круцијалног значаја за будуће судске одлуке. Такође, рад има за циљ и да приближи и појасни одређене правне и психијатријске појмове који се односе на афекте и тиме омогући боље разумевање психијатара и правника у практичном правосудном раду.

Кључне речи: афекти, раздражење, урачунљивост, нематеријална штета.

Prof. Zoran Ćirić, M.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

MEDICO-LEGAL ASPECT OF AFFECTIVE STATES

Human emotionality, as a set of complex psychological processes, has a significant impact on numerous psychological functions that are important for reasoning and decision-making capacities. This segment of human personality includes emotions, moods and affects. In the psychiatric theory and forensic psychiatry, affects are defined as intense, short-term emotional states which are accompanied by physiological and behavioural phenomena. The intensity and quality of affective states may trigger a seriously altered state of consciousness, thinking and reasoning processes, and hinder one's voluntary control capacity. Affective states may also contribute to mental pain and suffering. Thus, it is important to assess their quality and intensity in this area as well. In this context, the paper presents the definition, types and characteristics of affective states, their consequences and impact on other mental and psychological processes. In particular, the paper discusses the importance of affective states in criminal law and civil law, with reference to certain legal institutes, such as: sanity, frustration/irritation, non-pecuniary damages, etc. The consideration of these circumstances is important in practical forensic-psychiatric activity, through forensic-psychiatric expertise, when expert assessment of the affective state can be of crucial importance for future judicial decisions. The paper also aims to clarify certain legal and psychiatric concepts related to affective states and ensure a better understanding of psychiatrists and lawyers activities in judicial practice.

Keywords: affects, frustration/irritation, sanity, non-pecuniary damages.

Проф. др Миомира Костић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 343.975

ЕТНО КРИМИНОЛОГИЈА – ОБЕЛЕЖЈА И МЕТОДЕ КРИМИНОЛОШКОГ ПРАВЦА

У домаћој криминолошкој литератури није уобичајено наводити етно криминологију као посебан криминолошки правац, већ се најчешће налазе поделе на криминалну феноменологију и криминалну етиологију, општу и клиничку криминологију. У таквој подели, етно криминологија представља део опште криминологије зато што опсег њеног изучавања обухвата особине етницитета, односно, обележја појединих маргинализованих друштвених група, по раси, полу, појединим верским обележјима и утицају тих обележја на појаву криминалитета. Етно криминологија обухвата и објашњења везана за интеракционизам и етикетирање, као и делове критичке криминологије у односу на криминалитет маргинализованих друштвених група. Занимљиво је да се у оквиру етно криминологије посматра и маскулинитет, као поларизовани приступ друштвеним појавама, од негирања због доминације над женама, до повратка на свеобухватну анализу, пре свега мушких чланова банди до угрожености мушкараца из маргинализованих друштвених група. Предмет овог посматрања почиње од деведестих година прошлога века. Уводи се и појам „отпораш” за младе особе мушкога пола које се опиру белцима расистима, с једне стране, као и породичним и културним нормама о криминалитету, с друге стране. Етно криминологија посматра, дакле, лични отпор виктимизацији, али и устаљеним нормама породичног васпитања о конформизму, чије усвајање није спречило виктимизацију. Кретања миграната у првој четвртини 21. века представљају додатни разлог за скретање пажње на етно криминологију. У литератури је могуће наћи повезаност етно криминологије са криминологијом колонијализма. Посебно су критички посматрана питања епистемологије и методологије истраживања јер би се тиме постигла критика друштвеног и историјског негирања колонијализма и расизма.

Кључне речи: етно криминологија, маскулинитет, резистенти, колонијализам, расизам.

Prof. Miomira Kostić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

ETHNO-CRIMINOLOGY: CHARACTERISTICS AND METHODS

In the domestic criminological literature, ethno-criminology is not commonly designated as a separate direction in criminological theory. The most common taxonomy refers to criminal phenomenology and criminal etiology, general and clinical criminology. Within this classification, ethno-criminology is part of general criminology because the scope of its study includes ethnicity characteristics, i.e. characteristics of certain marginalized social groups according to race, sex/gender, some religious properties, and the influence of these characteristics on the occurrence of criminality. Ethno-criminology also includes explanations related to interactionism and labeling, as well as parts of critical criminology pertaining to the criminality of marginalized social groups. In ethno-criminology, masculinity is viewed as a polarized approach to social phenomena, initially based on denial (due to male dominance over women) and a subsequent return to comprehensive analysis (primarily of male gang members and the vulnerability of men from marginalized social groups). The subject matter is observed starting from the 1990s. The author explains the term "resisters", denoting young men who resist white racists as well as family and cultural norms about criminality. Therefore, ethno-criminology examines one's personal resistance to victimization and the established social and family upbringing norms about conformity, whose reception contributed to victimization. An additional reason for drawing attention to ethno-criminology are the migrations in the first quarter of the 21st century. Some criminological studies find connections between ethno-criminology and the colonial criminology. The author of this paper critically observes the issues of epistemology and research methodology which may support the criticism on the social and historical denial of colonialism and racism.

Keywords: ethno-criminology, masculinity, resisters, colonialism, racism.

Prof. Elena Maksimova, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia

UDK: 343.988-055.2:314.15

CRIMINOLOGICAL ASPECTS OF GENDER-BASED VIOLENCE TOWARDS WOMEN AND GIRLS DURING MIGRATION FLOWS

Over the years, the role of women in migration flows has significantly changed. From an accompanying and accessory role, it has become dominant, independent and even pioneering in certain situations. In terms of percentages, women migrate almost as much as men; their migration from certain areas in the world is even higher than that of men. In 2020, women and girls were represented by 48 % of the total population in international migration worldwide. However, their migration is not without gender challenges. The gender-based violence suffered by every third woman in the world has not gone away, and the danger of victimization is even higher among migrant woman. In order to fight against gender-based violence, it is necessary to understand the criminological parameters, the movement and dynamics of migrant women as a marginalized group, the etiological and victimological aspects as well as subtypes of this phenomenon, and to establish globally harmonized parameters for combating gender-based violence. Given that global migrations are gaining momentum, there is a need for a criminological observation of the risk factors that contribute to a greater victimization of women and analysis of the emerging forms of gender-based violence. Gender-based oppression leads to a series of violations of women's fundamental freedoms and rights. The injuries inflicted on women are a threat to women's right to life and their quality life. Therefore, following the latest developments on the global scene means laying a scientific basis for creating adequate prevention policies, which are necessary at this time.

Keywords: women, girls, gender-based violence, migration.

Проф. др Елена Максимова,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев” у Штипу,
Република Северна Македонија

КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТИ РОДНО ЗАСНОВАНОГ НАСИЉА ПРЕМА ЖЕНАМА И ДЕВОЈЦИЦАМА ТОКОМ МИГРАЦИЈА

Током година, улога жена у миграционим токовима се значајно променила. Од пратеће и помоћне улоге, она постаје доминантна, самостална, чак и пионирска у одређеним ситуацијама. У процентима, жене мигрирају скоро исто колико и мушкарци, а из појединих области у свету и више од мушкарца. Жене и девојке су 2020. године представљале 48% укупне међународне миграције широм света. Међутим, њихова миграција није без родних изазова. Родно засновано насиље које трпи свака трећа жена на свету није нестало, а опасност од виктимизације је још већа код жена мигранткиња. У правцу борбе против родно заснованог насиља неопходно је разумети криминолошке параметре, кретање и динамику мигранткиња као маргинализоване групе, етиолошке и виктимолошке аспекте као и подврсте овог проблема, и поставити глобално усклађене параметре за борбу против родно заснованог насиља. С обзиром да глобалне миграције узимају маха и да миграциони токови не престају, неопходно је криминолошко сагледавање фактора ризика који доприносе и могу допринети већој виктимизацији жена, као и анализа појавних облика родно заснованог насиља. Овај вид угњетавања доводи до кршења низа основних права и слобода жена. Повреде које се наносе женама представљају претњу праву на живот и квалитетан живот. Дакле, праћење најновијих дешавања на глобалној сцени значи постављање научне основе за креирање адекватних превентивних политика, што је у овом тренутку неопходно.

Кључне речи: жене, девојке, родно засновано насиље, миграције.

Проф. др Здравко Грујић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,

UDK: 343.24
343.8

Проф. др Дарко Димовски,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

УТИЦАЈ СВРХЕ И ПРИНЦИПА КАЖЊАВАЊА НА ЕФИКАСНОСТ СИСТЕМА КРИВИЧНОПРАВНЕ РЕАКЦИЈЕ НА КРИМИНАЛИТЕТ

Утврђивање сврхе прописивања кривичних санкција и прописивање сврхе њиховог извршења, као и дефинисање принципа на којима се заснива савремени кривичноправни систем основне су детерминанте за успостављање ефикасног система кривичноправне реакције на криминалитет. Имајући у виду динамику инкриминација, промене стопа и структуре криминалитета, као и комплексност система кривичних санкција, садржаја казни и других санкција, начина и услова под којима се санкције изричу и извршавају, односно очекиваних ефеката примене разнородних санкција, свака измена у дефинисању сврхе кажњавања или принципа на којима се заснива кривичноправна реакција на криминално понашање одржава се на ефикасност целокупног система. Изменама и допунама Кривичног законика из 2019. године, између осталог, допуњена је одредба члана 42. која прописује сврху кажњавања. Као директна последица увођења казне доживотног затвора у регистар кривичних санкција уместо временске казне затвора у трајању од тридесет до четрдесет година и њеног прописивања за најтежа кривична дела и најтеже облике тешких кривичних дела, појавила се потреба да се измени сврха кажњавања и у одредбу унесу принципи остваривања праведности и сразмерности између учињеног кривичног дела и тежине кривичне санкције. Иако су прописивање и примена бројних кривичноправних института општег дела Кривичног законика и прописани казни распони у посебном делу код појединачних инкриминација основ за остваривање праведности у кажњавању и сразмерности између учињеног кривичног дела и кривичне санкције која се изриче, став законодавца да ове принципе унесе у одредбу која дефинише сврху прописивања кривичних санкција имаће значајне последице на примену свих кривичних санкција и ефикасност система кривичноправне реакције, чему су аутори посветили овај рад.

Кључне речи: сврха кажњавања, принципи кажњавања, кривичноправни систем.

Prof. Zdravko Grujić, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Priština,

Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,

Prof. Darko Dimovski, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš,

Republic of Serbia

THE IMPACT OF THE PURPOSE AND PRINCIPLES OF PUNISHMENT ON THE EFFICIENCY OF THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM REACTION TO CRIMINALITY

The basic determinants for establishing an effective system of criminal justice response to crime are determining the purpose of prescribing criminal sanctions and the purpose of their execution and defining the principles which the modern criminal justice system is based on. Bearing in mind the dynamics of incriminations, changes in the rate and structure of crime, as well as the complexity of the system of criminal sanctions, the content of punishments and other sanctions, the ways and conditions under which sanctions are imposed and executed, and the expected effects of the application of various sanctions, any change in defining the purpose of punishment or the principles underlying the criminal law response to criminal behavior is reflected on the effectiveness of the entire system. The Criminal Code of 2019 amended the provisions of Article 42 CC, which prescribes the purpose of punishment. As a direct consequence of introducing the criminal offence of life imprisonment in the register of criminal sanctions (instead of the term of thirty to forty years' imprisonment) and prescribing it as the sanction for the commission of the most serious crimes and the most serious forms of serious crimes, there was a need to change the purpose of punishment and introduce the principle of fairness and the principle of proportionality between the committed crime and the severity of the imposed sanction. The prescription and application of numerous criminal law institutes from the general part of the Criminal Code and the prescribed penalty ranges for individual incriminations are the legal basis for achieving fairness and proportionality between the committed criminal offense and the imposed criminal sanction. The legislator's decision to introduce these principles into the provision that defines the purpose of prescribing criminal sanctions will have significant consequences on the application of all criminal sanctions and the effectiveness of the criminal justice system. In this paper, the authors discuss the impact of these provisions on the efficiency of the criminal justice reaction to crime.

Keywords: purpose of punishment, principles of punishment, criminal justice system.

Проф. др Душица Миладиновић-Стефановић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,

UDK: 355.58:343.553-053.2
351.862:364.642.6-053.2

Проф. др Саша Кнежеввић,
Редовни професор,
Правни Факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

УЧЕШЋЕ ГРАЂАНА У ПОТРАЗИ ЗА НЕСТАЛИМ МАЛОЛЕТНИМ ЛИЦИМА У ОКВИРУ СИСТЕМА РАНОГ УЗБУЊИВАЊА – ДОМЕТИ И ОГРАНИЧЕЊА

Сваке године се у Србији пријави преко хиљаду случајева нестанка малолетних лица. Како су у огромном проценту ови случајеви расветљени и решени проналажењем несталог може се, са приличном сигурношћу, говорити о неким даљим карактеристикама ове непожељне појаве. Тако је утврђено да се најчешће ради о бежању од куће или из домова за децу без родитељског старања, а по учесталости следе тзв. родитељске отмице, док су отмице од стране трећих, непознатих лица прилично ретке. Иако истраживања показују да у великом проценту нема неких тежих последица, сваки нестанак малолетног лица, сасвим разумљиво, изазива посебну забринутост, тако да се поставља питање какви све механизми стоје на располагању за ефикасно проналажење. Правни оквир постављен Законом о кривичном поступку и Законом о полицији омогућава хитност поступања, уколико је пријављен нестанак лица и постоје основи сумње да је оно жртва кривичног дела, као и обавештавање јавности и ангажовање средстава јавног информисања у циљу проналажења несталих лица. Крајем прошле године учињен је још један корак у том правцу, успостављањем система за рано узбуњивање јавности „Пронађи ме“, по угледу на тзв. *child alert* системе какви већ постоје у САД и већини европских држава. Систем је до сада само једном активиран (26. марта 2024. године), тако да нема значајнијих домаћих искустава у примени, а са друге стране, није ни у потпуности заокружен, јер се очекује његова надоградња проширивањем круга субјеката који учествују у ланцу ширења информација о несталом. Богата страна искуства, међутим, пружају емпиријски материјал за критичко сагледавање домета и ограничења оваквих система, што је и изабрано за предмет истраживања у овом раду.

Кључне речи: нестало лице, малолетно лице, отмица, систем раног узбуњивања јавности.

Prof. Dušica Miladinović-Stefanović, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Niš,

Prof. Saša Knežević, LL.D.

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš,

Republic of Serbia

PARTICIPATION OF CITIZENS IN SEARCH FOR MISSING MINORS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE EARLY WARNING SYSTEM: SCOPE AND LIMITATIONS

More than a thousand cases of missing minors are reported in Serbia every year. While a huge percentage of these cases are resolved by locating the missing persons, this undesirable phenomenon certainly deserves detailed consideration. It has been established that the most common cases involve: a) running away from home, foster home or residential institutions in charge of providing parental care (e.g. orphanages, children's homes); b) parental abduction; and c) abduction by a third party (unknown persons) which are fairly rare. Although research shows that in a large number of cases there are no serious consequences, it is clear that every disappearance of a minor causes special concern. It gives rise to the issue of available mechanisms for effective search and location of missing persons. In the Republic of Serbia, the legal framework established by the Criminal Procedure Code and the Police Act enables urgent action of competent authorities if a person is reported to be missing and there are reasonable grounds to suspect that the person is a victim of a criminal offence. It also includes providing relevant information and alerting the general public via mass media. In view of locating the missing person, another significant step was taken at the end of 2023 by establishing the early warning system called "Find me" (Serb. *Pronađi me*), which is based on the child alert systems that already exist in the USA and most European countries (e.g. Amber Alert). The system has never been activated until the most recent missing child case (26 March 2024), and there is no domestic experience in its application. Moreover, its framework has to be further upgraded by expanding the circle of entities that participate in the chain of disseminating information about the missing person. On the other hand, the abundant foreign experiences in using the child alert system provide empirical material for a critical assessment of the scope and limitations of early warning systems, which will be the subject matter of research in this paper.

Keywords: missing person, minor, abduction, early warning system, public alert.

Проф. др Иван Илић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,

UDK: 343.137.2

Мина Сремчев,
Студент докторских студија,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

ОДРЖАВАЊЕ ГЛАВНОГ ПРЕТРЕСА У СКРАЋЕНОМ ПОСТУПКУ БЕЗ ПРИСУСТВА ОКРИВЉЕНОГ – ТЕОРИЈА И ПРАКСА

Потпуна афирмација начела непосредности, усмености и контрадикторности, али и правичног суђења у кривичном поступку бива обезбеђена једино уз присуство окривљеног током главног претреса. Са друге стране, захтев за ефикасношћу кривичног поступка налаже да се у неким ситуацијама главни претрес може одржати и без присуства окривљеног овој централној фази суђења у ужем смислу те речи. Та тенденција је нарочито изражена у поједностављеним формама поступања, попут скраћеног поступка. Ради потпунијег сагледавања ове процесне могућности, рад прати емпиријско истраживање спроведено у Основном суду у Новом Саду. Циљ наведеног истраживања јесте да покаже колико често се судије одлучују да одрже главни претрес у скраћеном поступку без присуства окривљеног, да ли се таквим поступањем повређује право на одбрану окривљеног као и на који начин се најчешће окончавају ти поступци. Са друге стране, намера аутора је да покушају да кроз резултате наведеног истраживања утврде да ли се одржавањем главног претреса у скраћеном поступку без окривљеног могу у исто време остварити како циљеви који произлазе из начела економичности и ефикасности, тако и циљеви начела којима се штите права окривљеног.

Кључне речи: кривични поступак, скраћени поступак, право на правично суђење, окривљени, главни претрес.

Prof. Ivan Ilić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,

Mina Sremčev, LL.M.,
PhD Student,
Faculty of Law, University of Novi Sad,
Republic of Serbia

CONDUCTING THE MAIN TRIAL PROCEEDINGS IN THE FORM OF SUMMARY PROCEEDINGS WITHOUT THE DEFENDANT’S PRESENCE: THEORY AND PRACTICE

The complete affirmation of the principles of immediacy, orality and adversariality, as well as the principle of a fair trial in criminal proceedings, is provided only by ensuring the presence of the defendant during the (main) trial proceedings. Yet, in some situations, the efficiency of the criminal procedure dictates that the main trial can be held without the presence of the defendant at this central stage of the trial *stricto sensu*. This tendency is particularly prominent in simplified forms of proceedings, such as summary proceedings. In order to provide for a more comprehensive understanding of this procedural possibility, the paper presents the results of the empirical research conducted in the Basic (Municipal) Court in Novi Sad. The research aims to show how often judges decide to hold the main trial in the form of summary proceedings without the presence of the defendant, whether such proceedings constitute a violation of the defendant's right to defense, and how these proceedings most frequently end. Relying on the research results, the authors aim to determine whether the goals arising from the principles of economy and efficiency, as well as the goals pertaining to the principles of a fair trial and protection of the rights of the accused, can be achieved concurrently.

Keywords: criminal proceedings, summary proceedings, right to a fair trial, defendant, main trial.

*Доц. др Стефан Самарџић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија*

*UDK: 343.222-053.5/6(497.11)
347.157:343(497.11)*

ДЕТЕ У СРПСКОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ

Кривични законик Републике Србије из 2005. закључно са бројним изменама из 2019. под дететом сматра лице које није навршило 14 година, предвиђајући да се лицу које у време када је дело учињено није навршило 14 година не могу изрећи кривичне санкције. Одредбу готово идентичног садржаја познаје и Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, који и данас, након готово 20 година важи без иједних измена или допуна. Питање доње старосне границе кривичне одговорности, у српској јавности постало је више но актуелно након трагедије у основној школи у Београду у мају 2023. године. Преовлађујуће питање, односно утисак у јавном дискурсу остаје чињеница да учинилац овог вишеструког убиства у српском правном систему остаје ван домашаја кривичног права. Који су правци којима ће у будућности и, подразумева се у односу на будуће случајеве, кренути наш законодавац, остаје да се види. Да ли ће то бити спуштање минималне границе кривичне одговорности, просто и без измене система кривичних санкција према учиниоцима најмлађе старосне доби или како нам се чини ипак уз значајније промене система мера, или пут може водити и ка увођењу одговорности родитеља и по ком принципу. Чини се да смо дужни да се овим питањима позабавимо темељно и студиозно, спречавајући да свет наше деце обликује деценијама свеprisутна нормативна алкавост веома често руковођена краткорочним интересима политичке лукративности. Дужни смо то онима чији живот је престао, готово пре него што је заправо и почео, па и будућности све наше рођене и још увек нерођене деце и покушају ревитализације суновраћеног друштва и очувању нације.

Кључне речи: доња старосна граница кривичне одговорности, дете, кривично право, кривична одговорност.

Doc. Stefan Samardžić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Novi Sad,
Republic of Serbia

THE CHILD IN SERBIAN CRIMINAL LAW

Under the Criminal Code of the Republic of Serbia of 2005, and numerous amendments introduced in 2019, a child is a person who has not reached the age of 14 (Art. 112 § 8 CC), and no criminal sanctions can be imposed on a person who has not turned 14 at the time the crime was committed (Art. 4 § 3 CC). A provision with almost identical content is also envisaged in the Act on Juvenile Perpetrators of Criminal Offenses and the Criminal Law Protection of Minors, which is still valid today (after almost 20 years) without any changes or amendments. The issue of the minimum age limit for criminal liability has become a highly topical issue in the Serbian public discourse after the mass-shooting tragedy at the elementary school in Belgrade in May 2023. The prevailing impression in the general public and legal issue is that the perpetrator of these multiple murders remains beyond the reach of the Serbian criminal law system but it remains to be seen what directions our legislator will take in the future, particularly in terms of prospective cases. Will the legislator resort to lowering of the minimum age limit for criminal liability, without changing the system of criminal sanctions against the youngest perpetrators (children), which seems to be the most likely solution, or will the legislator introduce more substantial changes in the system of criminal measures? Or, will the legislator opt for introducing parental responsibility, and under which principle? We are obliged to address these issues thoroughly and studiously in order to prevent that the world of our children be shaped by decades of ubiquitous normative sloppiness frequently guided by the short-term political interests and lucrative goals. We owe it to those children whose lives ended before they actually began. We are obliged by the future of all our born and unborn children to repair the broken society and preserve the nation.

Keywords: minimum age of criminal liability, child, criminal law, criminal liability.

Др Владан Мирковић,
Асистент са докторатом,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

UDK: 323.26
323.28

ДА ЛИ ПРАВО НА ОТПОР И ТЕРОРИЗАМ МОГУ ДА БУДУ ДВЕ СТРАНЕ ИСТЕ МЕДАЉЕ?

Политичко насиље као средство политичке борбе може да представља реакцију на правно, економско, културно или социјално стање у коме се једна друштвена група налази, а које је по схватању њених припадника неправедно и неодрживо. Што је мања могућност да се антагонизми у друштву отклоне на институционалан начин, то је потенцијал за политичко насиље већи. Ипак, из угла уставног поретка политичко насиље излази из оквира правно дозвољених средстава политичке борбе и представља инкриминисане облике политичког насиља, а најчешће тероризам. У исто време, друштвена група односно појединци који наступају у њено име, политичко насиље сматрају легалним и легитимним позивајући се на право на отпор тиранији, окупатору или агресору, које је по међународном праву изузето од забране употребе силе. У том смислу, они који примењују политичко насиље сматрају га легалним и легитимним, док они против којих је сила употребљена желе да делегитимишу такве акте као криминалне и насилне. Отуда деценијска дилема: борац за слободу или терориста? Помињање права на отпор и тероризам у јавном дискурсу изазива дијаметрално супротне емоције у јавном мњењу. Отуда и власт и група која примењује насилне политичке акције настоје да јавном мњењу наметну сопствено виђење ствари. Због велике политичке енергије и готово романтичарског заноса коју са собом доноси отпор обесправљених грађана односно отпор тиранији, у пракси се често дешава да велике силе такву енергију злоупотребе ради остваривања сопствених интереса на рачун државе у којој се проблеми дешавају. Независно од тога, државе које имају унутрашње проблеме имају потребу да сваку врсту понашања које доводи у питање унутрашњи поредак оцене као тероризам и тиме стекну легитимитет за мере које предузимају против стварног или измишљеног непријатеља.

Кључне речи: тероризам, право на отпор, политичко насиље.

Vladan Mirković, LL.D.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad,
Republic of Serbia

CAN THE RIGHT TO RESISTANCE AND TERRORISM BE THE TWO SIDES OF THE SAME COIN?

Political violence as a means of political battle might be a reaction to the legal, economic, cultural or social situation that is considered unjust and unsustainable by the social group which finds itself in that situation. The smaller the possibility to resolve antagonisms in an institutional way in a society, the bigger the potential for violent political action. Yet, from the point of view of the constitutional order, any form of political violence goes beyond the framework of legally permitted means of political struggle and represents incriminated forms of political violence, most frequently terrorism. At the same time, a social group or individuals who act on its behalf consider political violence legal and legitimate, calling upon the right to resist tyranny, the occupier or the aggressor. Under international law, violence committed in accordance with this right constitutes an exemption from the prohibition of the use of force. Hence, those who use political violence consider it legal and legitimate, while those against whom political violence is undertaken want to delegitimize it and treat it as a criminal act. It has given rise to the decade-long dilemma: a fighter for freedom or a terrorist? In public discourse, mentioning the right to resistance and terrorism evokes diametrically opposite emotions in the public opinion. Hence, both the government and the group that use political violence try to impose their own view onto the public. In practice, the great political energy and the almost romantic enthusiasm stemming from the resistance to tyranny or resistance of disenfranchised citizens may be abused by the Great Powers for their own purposes and interests at the expense of the state where the problems occur. Regardless of that, the states which experience internal problems have a need to label any form of conduct that threatens the internal order as terrorism and, thus, gain legitimacy for the measures they take against a real or imagined enemy.

Keywords: terrorism, right to resistance, political violence.

*Др Гордана Николић,
Научни сарадник,
Криминалистички инспектор,
Полицијска управа у Нишу, Министарство
унутрашњих послова,
Република Србија*

*UDK: 331.108.644.1
343.352*

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ У ПРИМЕНИ НОВЧАНЕ КАЗНЕ КОД КОРУПТИВНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Новчана казна је у савременом праву неправедно запостављена кривична санкција, иако се сматра једном од најстаријих казни у систему кривичних санкција. Законодавац је прописао могућност њене примене као споредне казне код кривичних дела учињених из користољубља и у случају када није прописана законом да ће се учинилац казнити казном затвора или новчаном казном, а суд као главну казну изрекне казну затвора. Ипак, у практичној примени, подаци не говоре о њеној значајној заступљености, посебно када се ради о имовинским и коруптивним кривичним делима, према којима се очекује њена већа и пунија примена изрицања, а не у занемарљивом проценту. Аутор се у ради бави управо овом казном указујући на недостатак правног принципа у њеној примени према коруптивним кривичним делима. Имајући у виду чињеницу да се разна кривична дела могу вршити ради корупције, те их можемо и назвати делима у вези са корупцијом, кривично законодавство познаје и типична коруптивна кривична дела, а то су примање и давање мита. С тим у вези, а због обима и садржине рада, пажњу ћемо задржати управо на овим кривичним делима, односно на њиховом кажњавању, анализирајући и статистичке податке о занемареној примени новчане казне према овим делима указујући на њену важност и будућу кумулативну примену са казном затвора према коруптивним делима како би се остварио адекватнији правни принцип кажњавања учиниоца ових дела, будући да се садашњом њеном применом кривичноправне могућности као споредне казне она готово и не изриче.

Кључне речи: новчана казна, коруптивна дела, примање мита, давање мита, правни принцип кажњавања.

Gordana Nikolić LL.D.,
Research Associate,
Crime Investigation Inspector,
Police Department in Niš, Ministry of Interior,
Republic of Serbia

LEGAL PRINCIPLES APPLICABLE IN IMPOSING A FINE IN CORRUPTION-RELATED OFFENCES

Although it is one of the oldest punishments in the system of criminal sanctions, a fine is an unjustifiably neglected criminal sanction in contemporary law. The legislator prescribed the possibility of imposing a fine as a secondary punishment for crimes committed for personal gain or self-interest, and in cases where the law does not prescribe that the perpetrator shall be punished with imprisonment or a fine but the court imposes a prison sentence as the main punishment. In practice, the available data do not reveal a significant application of this penalty, particularly when it comes to property and corruption-related crimes, where its application is expected to be much more substantial. In this paper, the author points to the lack of legal principles pertaining to the application of this penalty to corruption-related crimes. Given the fact that various criminal offences may involve corruptive activities, such criminal offences may be designated as corruption-related acts. Criminal legislation also recognizes the criminal acts of giving and receiving bribe as typical corruption offences. In this regard, the author examines the prescribed punishment for these criminal offences and the statistical data on the application of fines for the commission of these criminal offences. Considering its status as a secondary punishment in the current penal system, a fine is seldom imposed. Emphasizing the importance of imposing fines for corruption-related offences, the author points out to their future cumulative application with imprisonment. Their cumulative application will ensure a more adequate punishment for the perpetrators of corruption-related acts, and thus contribute to promoting the legal principle of punishability.

Keywords: fine, corruption-related offences, giving and receiving bribe, legal principle of punishability.

Стефан Радојчић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

UDK: 341.645:341.4

ЗАСНИВАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА НА ОСНОВУ AD HOC ДЕКЛАРАЦИЈА ДРЖАВА НЕЧЛАНИЦА РИМСКОГ СТАТУТА

Римски статут Међународног кривичног суда је међународни уговор који подлеже правном режиму успостављеном Бечком конвенцијом о праву уговора. Чланице Римског статута налазе се под надлежношћу Међународног кривичног суда и однос националне надлежности и надлежности овог Суда уређен је у складу са начелом комплементарности. Суд је надлежан да поступа у ситуацији где држава чланица није у могућности или није вољна да адекватно спроведе истрагу. Од наведеног јурисдикционог режима постоје изузеци, на основу којих Суд може да успостави надлежност над државама нечланицама. Савет безбедности Уједињених нација има овлашћење да усвајањем резолуције донесе одлуку о успостављању надлежности Суда у ситуацији која је настала у држави нечланици Статута. Други изузетак представља прихватање надлежности Суда, од стране државе нечланице, на основу ad hoc декларације, у складу са чланом 12 став 3 Римског статута. Декларацијом се одређује територијална и временска надлежност Суда. На пример, декларација Палестине од 31. децембра 2014. године односи се на „окупирану палестинску територију, укључујући Источни Јерусалим, од 13. јуна 2014. године”. Слично томе, декларација Украјине поднета је Суду 08. септембра 2015. године ради успостављања надлежности Суда над „актима учињеним на територији Украјине од 20. фебруара 2014. године”. Иако на овај начин државе не постају чланице Статута Суда, оне прихватају све обавезе предвиђене главом 9 Статута, односно обавезе које се тичу међународне сарадње и помоћи. Питање територијалне целовитости Палестине и Украјине је нарочито међународноправно сложено, у светлу актуелних оружаних сукоба. У том контексту, вршење територијалне и персоналне надлежности Суда постаје веома изазовно и захтева детаљну правну анализу релевантних чињеница.

Кључне речи: Међународни кривични суд, надлежност, државе нечланице, Римски статут.

Stefan Radojčić, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad,
Republic of Serbia

ESTABLISHING JURISDICTION OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT ON THE BASIS OF AD HOC DECLARATIONS LODGED BY NON-PARTY STATES TO THE ROME STATUTE

The Rome Statute of the International Criminal Court is an international treaty that is subjected to the legal regime established by the Vienna Convention on the Law of Treaties. State members to the Rome Statute are under the jurisdiction of the ICC and a relation between national jurisdiction and jurisdiction of the ICC is set in accordance with the principle of complementarity. The ICC is entitled to exercise its jurisdiction when a state member is unable or unwilling to genuinely conduct the investigation or prosecution. There are exceptions from the stated jurisdictional regime, enabling the ICC to establish its jurisdiction over non-party states to the Statute. The UN Security Council is entitled to refer a situation that emerged in a non-party state to the ICC by adopting a resolution. Another exemption is a non-party state's acceptance of the ICC's jurisdiction by lodging ad hoc declaration, in compliance with Article 12(3) of the Statute. Such a declaration defines the territorial and temporal facets of the ICC's jurisdiction. For example, the State of Palestine lodged a declaration on 31 December 2014 with a reference to 'the occupied Palestinian territory, including East Jerusalem, since 13 June 2014.' Similarly, Ukraine lodged a declaration on 8 September 2015 for the purpose of recognizing the jurisdiction of the ICC over 'acts committed in the territory of Ukraine since 20 February 2014.' Even though a declaration does not constitute a membership to the Statute, these states have accepted all the obligations envisaged by Chapter IX of the Statute, i.e. obligations regarding international cooperation and assistance. The territorial integrity of Palestine and Ukraine is particularly complex issue from the point of view of International Law, in light of the current armed conflicts. In that context, the issue of exercising the ICC's territorial and personal jurisdiction becomes very challenging, and it requires a detailed legal analysis of relevant facts.

Keywords: International Criminal Court, jurisdiction, non-party states, Rome Statute.

Ђорђе Марјановић,
Сарадник у настави,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

UDK: 343.74
351.778.54

**КРИВИЧНО ДЕЛО ПРОТИВПРАВНО УСЕЉЕЊЕ СА
ОСВРТОМ НА ПИТАЊЕ ОПРАВДАНОСТИ ИНКРИМИНАЦИЈЕ
ИЗ УГЛА ПРИНЦИПА *ULTIMA RATIO***

Законодавац је Кривичним закоником у групи кривичних дела против имовине прописао два кривична дела са циљем заштите имовинских права на непокретностима. Аутор у раду анализира једно од тих дела, кривично дело противправно усељење. Извршилац овог кривичног дела јесте лице које се неовлашћено усели у туђу зграду, стан, пословне или друге просторије. У првом делу рада указује се на оправданост инкриминације. Аутор указује да и поред грађанскоправне и управне заштите, заштита имовинских права на непокретностима представља значајно добро коме треба пружити кривичноправну заштиту. Како би се указало на оправданост инкриминације, аутор указује на основне разлике са другим сличним кривичним делима. У том смислу, аутор праву дистнкцију између кривичног дела противправно усељење и нарушавање неповредивости стана. Поред анализирања питања оправданости ове инкриминације, аутор анализира елементе бића кривичног дела као и обавезу да суд уколико за ово дело изрекне условну осуду наложи обавезу учиниоцу овог кривичног дела да у одређеном року напусти и испразни просторије у које се неовлашћено уселио.

Кључне речи: кривично дело, противправно усељење, *ultima ratio*, исељење, стан.

Đorđe Marjanović, LL.B.,
Teaching Associate,
Faculty of Law, University of Kragujevac,
Republic of Serbia

CRIMINAL ACT OF UNLAWFUL OCCUPATION OF PREMISES: JUSTIFIABILITY OF THE CRIMINAL OFFENCE FROM THE PERSPECTIVE OF THE ULTIMA RATIO PRINCIPLE

In the Criminal Code of the Republic of Serbia, the group of criminal offenses against property envisages two criminal offences aimed at protecting property rights on real estate. In this paper, the author analyzes one of them: the criminal offence of unlawful occupation of premises. The perpetrator of this criminal offense is a person who unlawfully occupies another person's building, flat, business or other premises. In the first part of the paper, the author discusses the justifiability of this criminal offence from the perspective of the ultima ratio principle. The protection of property rights on immovable property is a significant asset which should be protected not only in civil and administrative procedure but also in criminal procedure. In order to indicate the justifiability of this criminal offence, the author points to the key differences between the criminal offense of unlawful occupation of premises (Art. 219 CC) and some similar acts, such as the criminal offence of infringement of inviolability of one's home (Art.139 CC). In addition to analyzing the question of justifiability of this incrimination, the author analyzes the essential elements of the criminal offense. In case the competent court imposes a suspended sentence for this offense, the court is obliged to order the perpetrator to vacate and leave the unlawfully occupied premises within a set period of time.

Keywords: criminal act, unlawful occupation of premises, *ultima ratio*, eviction.

**СЕСИЈА ЗА ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИЈСКУ
И ТРГОВИНСКОПРАВНУ ОБЛАСТ**

ECONOMIC, FINANCIAL AND TRADE LAW SESSION

Prof. Savina Mihaylova-Goleminova, PhD,
Full Professor,
Faculty of Economics and Business Administration,
Sofia University "St. Kliment Ohridski",
Republic of Bulgaria

UDK: 657.6:351.72(497.2)
351.72(4-672EU:497.2)

LEGAL PRINCIPLES IN THE CONTEMPORARY FINANCIAL CONTROL AND AUDIT IN THE PUBLIC SECTOR

The purpose of this report is to highlight the modernization and the trends in the field of Financial Control and Audit in Bulgaria, based on their main principles stipulated in the European and National Legislation, including their sources: COSO Framework (controls and fraud deterrence), International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing, the Code of Ethics of internal auditors, INTOSAI (ISSAI) Standards (International Standards of Supreme Audit Institutions), the International Standards on Auditing Issued by the International Federation of Accountants (IFAC) Board, OECD Guidelines for corporate governance of public enterprises, etc. Relevant requirements of the acquis chapters shall be reviewed. In addition, the Administration Act, the Public Finance Act, the Public Sector Financial Management and Control Act, the Public Procurement Act, the Public Enterprises Act, the National Audit Office Act, the Public Financial Inspection Act, the Act on the Management of European Union Funds under the shared Management, the Public Sector Internal Audit Act, the Tax and Social Insurance Procedure Code (etc.) shall be given as examples of good practice.

Keywords: legal principles, financial control, audit, financial law.

Prof. dr Savina Mihaylova-Goleminova,

Редовни професор,

Факултет за економију и пословну администрацију,

Софијски Универзитет „Св. Климент Охридски”,

Република Бугарска

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ У САВРЕМЕНОЈ ФИНАНСИЈСКОЈ КОНТРОЛИ И РЕВИЗИЈИ У ЈАВНОМ СЕКТОРУ

Сврха овог извештаја је да укаже на модернизацију и трендове у области финансијске контроле и ревизије у Бугарској, на основу анализе главних принципа који су прописани у европском и националном законодавству, укључујући и изворе тих принципа: COSO оквир (КОСО модел за контролу и одвраћање од превара), Међународни стандарди за професионалну праксу Интерне ревизије, Етички кодекс интерних ревизора, Међународни стандарди врховних ревизорских институција – INTOSAI (ISSAI) стандарди, Међународни стандарди ревизије Одбора Међународне федерације рачуновођа (IFAC), Смернице ОЕЦД-а за корпоративно управљање јавним предузећима, итд. Рад садржи и преглед релевантних захтева из поглавља о приступању ЕУ која се односе на правне тековине ЕУ (acquis) из ове области. Као примери добре праксе биће приказани Закон о управи, Закон о јавним финансијама, Закон о финансијском управљању и контроли у јавном сектору, Закон о јавним набавкама, Закон о јавним предузећима, Закон о Државној ревизији, Закон о јавној финансијској инспекцији, Закон о управљању средствима Европске уније по правилима дељеног управљања фондовима, Закон о интерној ревизији јавног сектора, Законик о поступку пореског и социјалног осигурања, итд.

Кључне речи: правна начела, финансијска контрола, ревизија, финансијско право.

Проф. др Игор Камбовски,

Редовни професор,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,

Мр Александар Шопов,

Судија Апелационог суда у Скопљу,

докторанд, Правни факултет „Јустинијан Први“,

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ у Скопљу,

Република Северна Македонија

UDK: 004.8:[339:077

ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И АУТОМАТИЗОВАНО УГОВАРАЊЕ КОД ЕЛЕКТРОНСКЕ ТРГОВИНЕ

Вештачка интелигенција (ВИ) је развијена са намером да имитира људски ум и способности доношења одлука. ВИ се већ користи код електронске трговине и омогућава појединцима да склапају уговоре путем електронског медија (интернета), на начин што омогућава коришћење ВИ за улазак у пословне трансакције, уз поштовање строгих законских услова и параметара који ограничавају њену аутономију, како би се избегле лажне или штетне трансакције. ВИ је дизајнирана да реплицира способност људског расуђивања и доношења одлука, али јој недостаје то људско расуђивање, уверење и сензибилитет. У предуговорној фази, ВИ је корисна за анализу и обраду великих база података, што укључује препознавање образаца уговора, идентификацију аномалија, оптимизацију, стандардизацију и др. ВИ може брзо да апсорбује и анализира податке, може да идентификује неприменљиве клаузуле и упозори корисника о могућим грешкама у фази припреме електронског уговора. У постуговорној фази, од ВИ се очекује да прати учинак страна у спровођењу права и обавеза који произлазе из уговора, може да прати рокове и да превенира кашњења или одступања у фазама испуњења уговора. Међутим, потенцијална употреба потпуно аутономног система ВИ за закључење уговора је забрињавајућа. Када систем ВИ даје понуду или прихвата понуду у име трговца, без изричитог знања трговца о тачном садржају таквог уговора, да ли се ова понуда или прихватање може сматрати валидним? Да ли је уговор закључен и да ли обавезује обе стране? Аутономно уговарање засновано на вештачкој интелигенцији има потенцијал и тенденцију да промени основне класичне постулате уговорног права. ВИ може израдити, прегледати, анализирати и дати препоруке за уговоре у кратком временском интервалу, али питање недостатка транспарентности, одговорности и правичности у креирању и управљању животним циклусом уговора је од круцијалног значаја за сам уговор и због тога је неопходно да се компликованим одлукама и стварању уговора дода етичка компонента кроз људски „*final touch*“.

Кључне речи: вештачка интелигенција, електронска трговина, аутоматизовано уговарање.

Prof. Igor Kambovski, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,

Aleksandar Šopov, LL.M.,

Judge of the Appellate Court in Skopje,

PhD Student, Faculty of Law Iustinianus Primus,

"Ss. Cyril and Methodius" University in Skopje,

Republic of North Macedonia

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND AUTOMATED CONTRACTING IN ELECTRONIC COMMERCE

Artificial Intelligence (AI) is developed with the intention of imitating the human mind and decision-making abilities. AI is already used in E-commerce; it enables individuals to enter into contracts via the Internet and to engage in a business transaction by respecting strict legal conditions and parameters that limit its autonomy, in order to avoid false or harmful transactions. AI is designed to replicate the ability of human reasoning and decision-making but it lacks human reasoning, conviction and sensitivity. In the pre-contract phase, AI is useful for analysis and processing of large databases, which includes contract pattern recognition, anomaly identification, optimization, etc. AI can quickly absorb and analyze data, it can identify inapplicable clauses and warn the user about possible errors in the stages of preparing an electronic contract. In the post-contract phase, AI is expected to monitor the implementation of rights and obligations arising from the contract. It can also prevent delays or deviations in the contract performance phase. However, the potential use of a fully autonomous AI system for concluding contracts is worrisome. When an AI system makes an offer or accepts an offer on behalf of a merchant, without the merchant's explicit knowledge of the exact content of such an agreement, can this offer or acceptance be considered valid? Has a contract been concluded and is it legally binding on both parties? Autonomous contracting based on AI has the potential and tendency to change the basic classical postulates of contract law. AI can create, review, analyze and give a recommendation for a contract in a short period of time. However, the lack of transparency, responsibilities and fairness in the creation and management of the life cycle of the contract is of crucial importance for the contract itself. Therefore, it is necessary to make complicated decisions and create the contract with a "human touch".

Keywords: Artificial Intelligence, e-commerce, automated contracting.

Проф. др Љубица Николић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 351.71

ИЗАЗОВИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ РЕГУЛАТИВЕ О ЈАВНОЈ СВОЈИНИ У СРБИЈИ

Ефикасност располагања јавном својином у некој земљи условљена је: правном регулативом и њеном применом, доступношћу информација и докумената о располагању јавном имовином, као и одговорношћу лица која одлучују о располагању јавном својином. Јавност је заинтересована за информације о заступљености и начину располагања јавном имовином. У овом раду указујемо на: нормативна решења у Србији из ове области, проблем примене тих решења, као и неке примере из праксе о располагању јавном имовином у Србији који, по нашем мишљењу, доводе у питање јавни интерес. Право, његова имплементација и државна политика у овој области заједно детерминишу економске ефекте располагања јавном својином. Коректна законска решења и формално независне институције које примењују законе из области јавне својине нису гаранција заштите јавног интереса нити владавине права, уколико политички актери користе механизме заобилажења и селективне примене права. Са друге стране, држава као креатор права може злоупотребити своје могућности и креирати регулативу која јој омогућава простор за слободно деловање без одговорности и на штету општег интереса. Закони у Србији пружају солидну основу за заштиту јавног интереса и контролу располагања јавном имовином. У пракси, међутим, наилазимо на: уговоре којима је РС располагала јавном имовином који нису јавно доступни; корупцију; случајеве уговарања великих инфраструктурних радова без тендера; сумњу у нерегуларност бројних јавних набавки; примере незаконитих вд. функција у јавним предузећима и државној управи; пасивност институција надлежних за заштиту законитости и јавног интереса. Једном речју, примена закона из области јавне својине у Србији често се повезује са подривањем владавине права.

Кључне речи: Србија, јавна својина, норматива, имплементација, изазови, јавни интерес.

Prof. Ljubica Nikolić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

CHALLENGES IN IMPLEMENTING THE PUBLIC PROPERTY REGULATIONS IN SERBIA

The effectiveness of the disposal of public property in a country is conditioned by several factors: the normative framework and its application, the availability of information and documents on the disposal of public property, and the responsibility of the persons who decide on the disposal of public property. The public is interested in information about representation and the manner of disposal of public property. This paper explores the normative solutions in Serbia on this matter, the problem of applying those solutions, and some examples from practice on the disposal of public property in Serbia, which, in the author's opinion, call into question the public interest. The law, its implementation and state policy in this area determine the economic effects of the disposal of public property. Proper legal solutions and formally independent institutions that apply laws in the field of public property are not a guarantee of the protection of the public interest or the rule of law if political actors use mechanisms of circumvention and selective application of the law. On the other hand, the state, as a creator of laws, can abuse its authorities and create regulations that allow for free action without responsibility and to the detriment of the general interest. Serbian laws provide a solid basis for the protection of the public interest and the control of the disposal of public property. In practice, however, we may observe different occurrences: contracts by which the Republic of Serbia disposed of public property that is not publicly available; corruption; cases of contracting large infrastructure works without a tender; suspicion about irregularity in numerous public procurements; examples of unlawful acting functions in public companies and state administration; passive role of institutions responsible for the protection of legality and public interest. In a nutshell, the application of laws in the area of public property in Serbia is often associated with undermining the rule of law.

Keywords: Serbia, public property, normative framework, implementation, challenges, public interest.

Проф. др Предраг Н. Цветковић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 34:[005.92:004.63

ТИПОЛОГИЈА ПРАВНИХ ПРИНЦИПА У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ: УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Утицај дигитализације је вишесмеран: у том смислу, питање улоге правних принципа је важно с обзиром да су управо граничник до кога је могуће да се право адекватно претвори у дигитални формат (код или алгоритам). Постоје три групе правних принципа који су од посебне важности у сагледавању интеракције правних принципа начелно и дигитализације.

Прву категорију чине принципи који су настали, делују и развијају се у „аналогном“ (не-дигиталном) формату. Њихова структура је ојачана, а садржина изоштрена тиме што постоји традиција њихове интерпретације и искуство *mutatis mutandis* примене. Наведени „променити да би остало исто“ приступ присутан је у принципима попут начела предострожности (*precautionary approach*) и „одговорног“ алгоритамског одлучивања. Другу групу принципа представљају начела чији је циљ дефинисање смерница за претварање правне норме у формат читљив за програмере („алгоритмизација права“). У ове принципе спада претварање норме у код коришћењем података (*data-oriented approach*) и принцип „подобности легислативе за дигитализацију“ (*digital ready principle*). Први принцип, уместо правне прозе, садржину правне норме налази у подацима који су били предмет дигиталног преноса или обраде. Други принцип означава услове које легислатива треба да испуни да би били трансформисана у дигитални формат. Трећу групу принципа представљају хибридна везана искључиво за процес установљавања, примене и мониторинга примене правне норме у дигиталном окружењу. Примери оваквог приступа су начело „разумног кодера“ (*reasonable coder principle*) и принцип објашњивости (*explainability*) алгоритма. Прво има основ у начелу „разумности“ које се јавља и у националним и у међународним правним изворима. Друго је суштински конкретизација и дигитална рефлексивност начела правичности (*fairness*).

Кључне речи: правни принципи, алгоритмизација права, право као код, приступ базиран на подацима, принцип правичности.

Prof. Predrag N. Cvetković, LL.D.,
*Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia*

A TYPOLOGY OF LEGAL PRINCIPLES IN THE DIGITAL ENVIRONMENT: INTRODUCTION

The impact of digitization is multidirectional: therefore, the question of the role of legal principles is of importance, given that they set the limit to which it is possible to properly convert law into a digital format (code or algorithm). Three groups of legal principles are of particular importance for the interaction of those principles and digitalization.

The first category consists of principles that originated, operated, and develop in an "analogous" (non-digital) format. Their structure is strengthened and their content sharpened by the fact that there is a tradition of their interpretation and the experience of *mutatis mutandis* application. The aforementioned approach is present in principles such as the precautionary approach and "responsible" algorithmic decision-making. The second group is represented by principles that aim to define guidelines for converting legal norms into a format readable by programmers ("algorithmization of law"). These principles include converting a norm into a code using data (e. "Data-oriented approach") and the principle of "Digital ready principle". The first principle, instead of legal prose, finds the content of the legal norm in the data that was the subject of digital transmission or processing. The second principle indicates the conditions legislation should fulfill to be transformed into a digital format. The third group is represented by hybrid principles, which are the foundation for defining principles related exclusively to establishing, applying, and monitoring the application of legal norms in the digital environment. Examples of this approach are the "Reasonable Coder Principle" and the "Explainability of the algorithm" principle. The first one has a basis in the principle of "reasonableness" that operates in both national and international legal sources. The second is the essential concretization and digital reflection of the principle of fairness.

Keywords: legal principles, algorithmization of law, law as a code, data-oriented approach, principle of fairness.

Проф. др Александар Мојашевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Александар Михајловић,
Истраживач сарадник,
Институт за упоредно право, Београд,
Република Србија

UDK: 364.6:331.5.021(497.11)

СОЦИЈАЛНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО КАО ИНОВАТИВНИ НАЧИН ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА ТЕЖЕ ЗАПОШЉИВИХ ДРУШТВЕНИХ ГРУПА

Социјално предузетништво представља облик пословања код кога стицање профита, само по себи, није примарни циљ предузетника који обавља делатност од општег интереса, већ решавање друштвених проблема са којима се суочава он као појединац или одређена друштвена група која је у повећаном ризику од дискриминације и социјалне искључености. Део остварених прихода једним делом се усмерава ка остваривању таквог циља. Предмет овог рада јесте социјално предузетништво као посебна форма обављања привредне делатности у циљу решавања одређених друштвених проблема. Циљ истраживања јесте да се утврди у којој мери је доношење Закона о социјалном предузетништву 2022. године у Републици Србији допринело запошљавању теже запошљивих друштвених група на тржишту рада. Чињеница је да су социјална предузећа, формално не под тим називом, постојала и пре доношења наведеног закона, и била су везана за обављање одређених делатности од стране регистрованих удружења. Правно нормирање социјалног предузетништва представља и испуњење обавеза Републике Србије које су предвиђене акционим плановима за поглавља 19 и 23 (Социјална политика и запошљавање и Правосуђе и основна права) у процесу придруживања Европској унији, као и остваривање једног од посебних циљева предвиђених Стратегијом запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године. У раду ће бити примењен нормативни и упоредноправни методолошки оквир како би се поред анализе домаћег закона направило и поређење на који начин је социјално предузетништво регулисано на нивоу Европске уније и у другим државама Западног Балкана. Дескриптивним методом биће описана одређена домаћа и инострана социјална предузећа, начин њиховог пословања и друштвене групе које су примарно укључене у њихово функционисање.

Кључне речи: социјално предузетништво, дискриминација, социјална искљученост, тржиште рада.

Prof. Aleksandar Mojašević, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš,

Aleksandar Mihajlović,

Research Assistant,

Institute of Comparative Law, Belgrade,

Republic of Serbia

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS AN INNOVATIVE WAY OF RESOLVING PROBLEMS OF LESS EMPLOYABLE SOCIAL GROUPS

Social entrepreneurship is a form of business activity where the maximization of profit is not the primary goal of an entrepreneur who performs an activity of general interest. The entrepreneur's primary goal is to resolve social problems encountered by the entrepreneur as an individual or by a social group that is at increased risk of discrimination and social exclusion. To this effect, part of the entrepreneur's income is designated towards accomplishing this goal. The subject matter of this paper is social entrepreneurship as a special form of business activities aimed at solving certain social problems. The goal of the research is to determine to what extent the adoption of the Social Entrepreneurship Act (2022) in the Republic of Serbia has contributed to the employment of less employable social groups on the labor market. The fact is that social enterprises formally existed even before passing this law, but not under that name, and they were related to specific activities performed by registered associations. Passing the law on social entrepreneurship also represents the fulfillment of the obligations of the Republic of Serbia that are prescribed in the action plans for Chapter 19 (Social Policy and Employment) and Chapter 23 (Judiciary and Fundamental Rights) in the process of joining the European Union, as well as the achievement of one of the special goals envisaged in the Employment Strategy in the Republic of Serbia for the period 2021-2026. The authors use the normative law and comparative law methodological frameworks to provide a comparative analysis of the social entrepreneurship regulation in domestic law, at the European Union level and in other countries of the Western Balkans. The descriptive method will be used to describe the activities of certain domestic and foreign social enterprises, their way of doing business, and the social groups that are primarily involved in their activities.

Keywords: social entrepreneurship, discrimination, social exclusion, labor market.

Проф. др Светислав В. Костић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 336.225.66(497.11)

СРПСКЕ ПОРЕСКЕ МЕРЕ ЗА ИНДУСТРИЈУ ЗНАЊА: ПРИВРЕМЕНО ПОСУСТАЈАЊЕ ИЛИ ТРАЈНИЈЕ ОДСУСТВО ВИЗИЈЕ

Почевши од друге половине 2018. године у српско пореско законодавство унете су бројне мере које су имале за циљ да обезбеде предуслове за дугорочнију трансформацију, ако не целе, а оно значајног дела наше привреде. Србија већ крајем 2018. године у област пореза на добит правних лица уводи више издашних подстицаја, међу којима се истичу двоструко признавање трошкова по основу истраживања и развоја, као и повлашћена ефективна стопа за приходе који се остварују по основу интелектуалне својине која је створена у Србији. Затим ће 2019. и 2020. године следити сет норми у области пореза на доходак грађана и доприноса за обавезно социјално осигурање, од теста самосталности и прелазног режима који га је пратио, ослобођења за зараде запослених који су непосредно ангажовани на пословима истраживања и развоја, па до норми везаних за привлачење квалификоване радне снаге из иностранства. Коначно, Србија ће бити једна од првих земаља на свету која ће у своје законодавство увести изричите прописе везане за опорезивање дигиталне имовине. Нажалост, овај велики замајац је веома брзо спласнуо и ми током последњих годину и по дана видимо застој у даљем развоју нашег пореског законодавства. Не само то, већ нам пракса и Пореске управе и самог Министарства финансија сведочи да не постоји способност да се донете мере спроведу у складу са законом, као и да се на неке од њих једноставно заборавило (нпр. нека подзаконска акта сада већ касне годинама) чим је око јавности своју пажњу скренуло на нека друга питања. Циљ овог рада је да утврди који су то тачно разлози због којих је дошло до описаног стања ствари, шта су последице које због њега могу да проистекну и шта је потребно учинити како би се оно исправило, односно шта је то што се ставља као приоритет пред српског пореског законодавства у смислу подршке индустрији знања.

Кључне речи: индустрија знања, порески подстицаји, порез на добит правних лица, порез на доходак грађана, дигитална имовина.

Prof. Svetislav V. Kostić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade,
Republic of Serbia

SERBIAN TAX INCENTIVES FOR KNOWLEDGE-BASED ECONOMY: A TEMPORARY SETBACK OR A LONG-TERM LACK OF VISION

Starting for the second half of 2018, numerous tax measures have been introduced into the Serbian legislation with the aim of providing the preconditions for the long-transformation of Serbian economy (if not in whole, then certainly its significant part). By the end of 2018, Serbia introduced generous incentives in the area of corporate income taxation, the most prominent of which are the recognition of double research and development (R&D) deduction and the 3% IP Box regime (preferential effective rate for incomes generated on the basis of intellectual property created in Serbia). In 2019 and 2020, these incentives were followed by a set of provision in the area of personal income taxation and mandatory social security contributions (e.g. the independence test and the supporting transitional regime, the exemption for salaries of employees directly engaged in R&D activities, the norms tailored to attract qualified workforce from abroad). Finally, Serbia was one of the first countries in the world which introduced specific provision on the taxation of digital assets into its legislation. Unfortunately, this notable thrust rapidly subsided. In the last year and a half, the development of our tax legislation in this area is at a standstill. Furthermore, the practices of the Serbian Tax Administration and the Ministry of Finance testify that that there is a lack of capability to implement the introduced measures in line with the legal requirements, while some of them have been simply forgotten once the focus of the public eye shifted elsewhere (e.g. the Ministry of Finance is years behind in enacting certain by-laws). The purpose of this paper is to determine the reasons for such a state of affairs, the ensuing consequences, the course of action to remedy the situation and, the priorities of the Serbian tax legislation in the context of supporting the knowledge-based economy in the future.

Keywords: knowledge-based economy, tax incentives, corporate income tax, personal income tax, digital assess.

Проф. др Марко Димитријевић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 336.7

ПРИНЦИПИ МОНЕТАРНОГ ПРАВА: КЛАСИЧНИ VS. САВРЕМЕНИ ПРИСТУП

Предмет анализе у овом раду јесте утврђивање значаја, вредности и домаћаја принципа монетарног права кроз призму сагледавања њиховог првобитног поља примене и друштвене оправданости и периоду раног развоја, а потом и коначног етаблирања ове позитивноправне гране правног поретка који су несумњиво одредили аксиологију и потврдили целисходност академског и практичног изучавања ове научне дисциплине. У наставку рада се критички сагледавају тезе о (не)одрживости првобитних принципа (*lex monetae* и *lex contractus*) у околностима приступања монетарним унијама, као и данашњим монетарним токовима који се све више ослањају на употребу дигиталних технологија и предности монетарних иновација, што намеће питање редефинисања форме и садржина принципа *lex monetae* у циљу одржавања монетарне стабилности као јавног добра, али и очувања монетарног суверенитета који штити централна банка као врхована монетарна институција. Предмет посебне пажње аутора јесте разматрање комплексне садржинске хибридизације овог принципа у контексту уношења неких нових (не)правних и (не)економских елемената у монетарне стратегије који се односе на област очувања животне средине, социјалну кохезију и заштиту људских права које дијалектику норми савременог монетарног законодавства уводи у потпуно нову и квалитативно конзистентнију етапу дефинисања мултидисциплинарног инструментаријума и тако само додатно потврђује тезу о животности изучавања његове проблематике на свеобухватан начин.

Кључне речи: монетарно право, монетарна јурисдикција, монетарни кредибилитет, *lex monetae*.

Prof. Marko Dimitrijević, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Niš,

Republic of Serbia

PRINCIPLES OF MONETARY LAW: CLASSICAL VS. MODERN APPROACH

The subject matter of analysis in this paper is the importance, value and reach of the principles of monetary law which are observed through the prism of their original field of application and social justification in the period of early development, and the subsequent establishment of this positive law branch in the legal order, which determined the axiology and confirmed the validity of the academic and practical study of this scientific discipline. Then, the paper examines the theses on the (un)sustainability of the original principles (*lex monetae* and *lex contractus*) in the circumstances of accession to the monetary union, as well as today's monetary flows that increasingly rely on the use of digital technologies and the advantages of monetary innovations. It inevitably raises the question of redefining the form and content of the principle of *lex monetae* to maintain monetary stability as a public good, but also to preserve monetary sovereignty protected by the central bank as the supreme monetary institution. In particular, the author considers the complex substantive hybridization of this principle in the context of introduction of some new (non-)legal and (non-)economic elements into monetary strategies pertaining to the area of environmental protection, social cohesion and human rights protection. This process takes the dialectic of the contemporary monetary law norms to a completely new and qualitatively more consistent level of defining multidisciplinary instruments, and thus additionally confirms the thesis about the viability of a thorough study of related problems.

Keywords: monetary law, monetary jurisdiction, monetary credibility, *lex monetae*.

Проф. др Урош Здравковић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 341.241.8
347.75/76:339.542

ПРОЦЕДУРАЛНИ УСЛОВИ ЗА РАСКИД УГОВОРА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ

Предмет овог рада су процедурални услови за раскид уговора о међународној продаји робе у режиму Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе (Бечка конвенција). Анализирају се формалне радње које једна уговорна страна треба предузети уколико жели да ваљано раскине уговор, односно, да њена једностранна изјава о раскиду произведе правно дејство. Предмет расправе су одговарајуће одредбе Конвенције, затим доступна судска и арбитражна пракса, као и одговарајући ставови у домаћој и страниј литератури. Конвенција не предвиђа аутоматски раскид уговора. Уговорна страна која жели да раскине уговор, мора обавестити другу страну о раскиду, у супротном, изјава о раскиду не производи дејство. Уговорна страна није у обавези да покреће било какав правни поступак како би остварила своје право на раскид. Раскид представља једнострану изјаву воље и доводи до престанка уговорног односа. Изјава о раскиду мора бити јасна, безусловна, изричита и недвосмислена. Она може бити дата и на имплицитан начин, путем конклюдентних радњи, али и тада мора бити таква да код разумног лица успостави уверење да је уговор раскинут.

Кључне речи: право међународне продаје робе, Бечка конвенција, раскид уговора, изјава о раскиду.

Prof. Uroš Zdravković, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

PROCEDURAL CONDITIONS FOR AVOIDANCE OF A CONTRACT FOR INTERNATIONAL SALE OF GOODS

The paper examines the procedural conditions for terminating the contract on the international sale of goods under the regime of the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Vienna Convention), and discusses the relevant provisions of the Convention, the available court and arbitration practice, and positions in domestic and foreign literature. Avoidance of a contract is a unilateral declaration of will by one of the contracting parties which, if validly made, produces an effect on the contract by terminating it. The Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) contains a single but concise article which regulates the procedural conditions for terminating the contract. According to Article 26 of the Convention, the declaration of avoidance of the contract is effective only if the other party is informed about it. The Convention does not provide for automatic contract termination, regardless of whether the substantive law conditions for avoidance have been met. Article 26 of the Convention stipulates that the contracting party must declare the termination of the contract and notify the other party thereof. The purpose of the notice of avoidance is to inform the other contracting party of the status of the contract. In the absence of a notice, the declaration of avoidance shall have no effect. The party exercising the right to avoid the contract is not obliged to initiate appropriate court or arbitration proceedings in relation to that issue, although it certainly has the right to notify the other party of the avoidance through a lawsuit to the competent court or arbitration forum. Notice of avoidance may be given in any form, but it must include a sufficient degree of clarity about the party's decision to no longer be bound by the contract and to consider the contract terminated. The notice of avoidance must be unconditional, final, express and unambiguous. The legal doctrine and practice agree that such a statement can be given implicitly, through conclusive actions. It is important, however, that such a statement must be clear, unambiguous, explicit and unconditional, in order to create the belief in a reasonable person that the contract has been terminated.

Keywords: Law on International Sale of Goods, CISG, Avoidance of Contract, Declaration of Avoidance.

Доц. др Гордана Дамјановић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 608.5:347.77
347.771:61

ПРОНАЛАСЦИ ИЗ ОБЛАСТИ РЕГЕНЕРАТИВНЕ МЕДИЦИНЕ

У савременом свету заштита интелектуалне својине представља један од најважнијих ресурса неког друштва. Истовремено, убрзан развој нових технологија поставио је потпуно нове изазове и претње традиционалним начинима заштите интелектуалних права. Регенеративна медицина је релативно млада област медицине која има за циљ да обнови структуру и функцију оштећених ткива и органа и излечи повреде и болести које се конвенционалним медицинским методама не могу лечити. Потенцијал регенеративне медицине је огroman и она је своје место нашла у скоро свим областима медицине (физикална медицина и рехабилитација, ортопедија, дерматологија, неурологија, хирургија, интерна медицина и друго). У регенеративној медицини се све више користи и нанотехнологија. Наноматеријали су значајно допринели развоју бројних нових технологија те тако и у развоју технологије које се користе у регенеративној медицини. Комерцијализација резултата истраживања у области регенеративне медицине није могућа без обезбеђења њихове патентне заштите. Извештаји Европске патентне организације показују снажан раст броја патентних пријава у области медицинских технологија, фармацеутике и биотехнологије у протеклих неколико година. Пре објављивања резултата истраживања на научним скуповима или објављивања у научним радовима, истраживачи у области медицине или инжињерства углавном се опредељују за подношење патентних пријава надлежним органима. Будући да су проналасци у овој области веома сложени, неопходна је промена постојећих патентних правила, у циљу решавања сложених изазова у овој области медицине. Промена правила подразумева отворен приступ, који ће заједно са системом награда на основу јавног финансирања бити у складу са патентним системом заштите.

Кључне речи: регенеративна медицина, биотехнологија, нанотехнологија, проналасци, патенти.

Doc. Gordana Damjanović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

DISCOVERIES IN THE FIELD OF REGENERATIVE MEDICINE

In the modern world, the protection of intellectual property is one of the most important resources of a society. At the same time, the rapid development of new technologies has posed completely new challenges and threats to the traditional ways of protecting intellectual rights. Regenerative medicine is a relatively young field of medicine that aims to restore the structure and function of damaged tissues and organs, and heal injuries and diseases that cannot be treated by conventional medical methods. The potential of regenerative medicine is huge and it has found its place in almost all areas of medicine (physical medicine and rehabilitation, orthopedics, dermatology, neurology, surgery, internal medicine, etc.). Nanotechnology is increasingly used in regenerative medicine. Nanomaterials have significantly contributed to the development of numerous new technologies, as well as to the development of technologies used in regenerative medicine. Commercialization of research results in the field of regenerative medicine is not possible without ensuring patent protection. In the past few years, the reports of the European Patent Organization show a strong growth in the number of patent applications in the field of medical technologies, pharmaceuticals and biotechnology. Before presenting their research results at scientific meetings or publishing them in scientific papers, researchers in the field of medicine or engineering generally opt to submit patent applications to the competent authorities. Considering that inventions in this field are very complex, it is necessary to change the existing patent rules in order to appropriately address the complex challenges and achievements in this field of medicine. The change of patent rules entails an open approach, including a system of awards based on public funding, which will be in line with the patent protection system.

Keywords: regenerative medicine, biotechnology, nanotechnology, inventions, patents.

Доц. др Лука Батуран,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,

UDK: 341.232:336.225.67(4-672EU)
331.103.13:004.738.1/.5]:336.22(4-672EU)

Проф. др Горан Милошевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,

Марија Митровић,
Стдент докторских студија,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

АДМИНИСТРАТИВНА САРАДЊА У ПОДРУЧЈУ ОПОРЕЗИВАЊА ПРЕМА ДИРЕКТИВИ ЕВРОПСКОГ САВЕТА О АДМИНИСТРАТИВНОЈ САРАДЊИ У ПОДРУЧЈУ ОПОРЕЗИВАЊА (DAC7)

Директива Европског савета о административној сарадњи у подручју опорезивања изменама из 2021. године (Directive on Administrative Cooperation in the Field of Taxation, DAC7) уводи новине у систем аутоматске размене информација о чињеницама које се односе на остваривање прихода остварених путем платформи. У оквиру новог решења, стварају се две врсте обавеза. На првом месту, то су обавезе оператера дигиталних платформи да држави чланици достављају податке о лицима која послују преко платформе, о приходима које остварују, као и о другим чињеницама од значаја за опорезивање њиховог дохотка. На другом месту, стварају се обавезе за све државе чланице да кроз централни регистар размењују информације које су битне за утврђивање пореских обавеза резидентних других држава чланица. С обзиром на то, порески обвезници неће моћи да рачунају на необавештеност пореских органа о њиховим прекограничним приходима. Ово ће представљати основу за смањивање пореске евазије у области дигиталног пословања. Европска унија се нада да ће овом Директивом покренути процес укључивања трећих земаља у систем размене информација, како би се простор за пореску евазију максимално сузио.

Кључне речи: Директива Европског савета о административној сарадњи у области опорезивања (DAC7), дигиталне платформе, порез на доходак, дигитални радници.

Doc. Luka Baturan, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University of Novi Sad,

Prof. Goran Milošević, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Novi Sad,

Marija Mitrović,

PhD Student,

Faculty of Law, University of Novi Sad,

Republic of Serbia

ADMINISTRATIVE COOPERATION IN THE FIELD OF TAXATION ACCORDING TO DAC7

The 2021 amendments to the Directive of the European Council on Administrative Cooperation in the field of Taxation (DAC7) introduce novelties into the system of automatic exchange of information on facts pertaining to the income generated through digital platforms. The new regulation has created two types of obligations. First, the operators of digital platforms have the obligation to provide data to the member states on the people who operate through the platform, on the income they generate, and on other facts of importance for the taxation of their income. Second, each member state is obliged to exchange information that is essential for determining the tax obligations of residents of other member states. As the information is exchanged through central registers, taxpayers will not be able to assume that tax authorities are not informed about their cross-border income. This will be the ground for reducing tax evasion in the field of digital business. The European Union believes that this Directive will start the process of including third countries in the system of information exchange, which will ultimately result in narrowing the space for tax evasion.

Keywords: DAC7, digital platforms, income tax, digital workers.

Доц. др Јован Вујичић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

UDK: 347.447.63:339.542

ПРОМЕЊЕНЕ ОКОЛНОСТИ У СВЕТЛУ ОПШТИХ ПРАВНИХ НАЧЕЛА: ПОВЕРЕЊЕ У УГОВОР ИЛИ ПОВЕРЕЊЕ У СУД

Циљ правних правила, на првом месту, је да установе и одрже ред. Пружајући извесност предвиђањима субјеката на које се примењују, утичу унапред на њихово поступање. У домену уговорног права, захтев правне сигурности изражен је основним, и чини се универзално прихваћеним, начелом *pacta sunt servanda*, које делује својом очигледношћу и убедљивошћу. Међутим, стварност, која је више или мање непредвидљива, јер је променљива, не може се увек тако лако „ухватити”. Од закључења до испуњења уговора могу наступити околности чије последице нису обухваћене редовним пословним ризиком на који се, поступајући са потребном пажњом, мора рачунати и услед којих извршење обавезе може постати привремено или трајно немогуће или пак прекомерно теретно, било због повећања трошкова, било због смањења вредности противчинидбе. У том „додиру” права и стварности треба да победи правда, правда као способност да се све вредности саберу у једну и чије антропоморфно схватање јесте (и мора бити) суд. Због својих битних одлика, савремени међународни трговински уговори посебно су „осетљиви” на промену околности од којих се пошло приликом одређивања међусобних права и обавеза страна. У раду ће бити приказана релевантна правила међународног трговинског права којима се уређује институт промењених околности (енгл. *hardship*). Циљ је да се расправе спорна питања у вези са њиховом применом и, на основу тога, критички се осврне на њихове недостатке.

Кључне речи: промењене околности (*hardship*), међународни трговински уговори, правна сигурност, правичност.

Doc. Jovan Vujičić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Kragujevac,
Republic of Serbia

CHANGED CIRCUMSTANCES IN LIGHT OF GENERAL LEGAL PRINCIPLES: TRUST IN CONTRACT OR TRUST IN COURT

First and foremost, the goal of legal rules is to establish and maintain order. By providing legal certainty to the subjects of the legal order, these rules influence their actions in advance. In the domain of contract law, the requirement of legal certainty is expressed in the fundamental and universally accepted principle of *pacta sunt servanda*, whose impact is obvious and persuasive. However, the ever-changing reality cannot always be easily "captured" as it may be more or less (un)unpredictable. In reality, from the conclusion of a contract to its actual performance, many unexpected and unpredictable circumstances may occur, whose consequences are not included in the regular business risk (which has to be taken into account by acting with due care) and which may significantly affect the performance of contractual obligations (which may become temporarily or permanently impossible or excessively burdensome, either due to increased costs or due to a decreased value of the counter-performance). In that "contact" of law and reality, the principle of justice should prevail; it implies justice perceived as equity whose anthropomorphic embodiment is (and must be) the court. Due to their essential characteristics, contemporary international commercial contracts are particularly "sensitive" to the change of circumstances and mutually agreed rights and obligations of the contracting parties. This paper will present the relevant rules of international trade law governing the institute of changed circumstances (hardship). The aim is to discuss controversial issues related to the application of these rules and critically review their shortcomings.

Keywords: changed circumstances, hardship, international commercial contracts, legal certainty, justice (equity).

Anna Kanarek-Równicka, PhD,
Teaching Assistant,
Faculty of Law and Social Sciences, University
"Jan Kochanowski" in Kielce,
Republic of Poland

UDK: 347.724:347.51(438)

PRINCIPLES OF LIABILITY FOR THE OBLIGATIONS OF A COMMERCIAL COMPANY: AN EXAMPLE OF A POLISH LIMITED LIABILITY COMPANY

The paper addresses the issue of liability for the obligations of a limited liability company according to the applicable rules envisaged in the Polish Commercial Companies Code. The article first presents the structure of the commercial company, whose pillar is the independence of the company's assets from the assets of its partners. The entity conducting the business activity is the company which is liable for its obligations. The company's partners are not liable for the company's obligations. This does not mean that there is no possibility of settling the creditor's claim if the company does not have assets to do so. The provisions of the Commercial Companies Code prescribe the subsidiary liability of members of the company's management board in the event that enforcement against the company's assets turns out to be ineffective. This does not mean that the liability of the company's management board members is absolute. They may free themselves from this liability in the cases specified in the Commercial Companies Code, which will be analyzed in this paper. The article will also discuss the principles of liability for the company's obligations in case of absence of the company's management board. The conducted analysis yields a conclusion that, despite the lack of personal liability of the partners of a limited liability company, there are situations that give rise to liability of the members of the body responsible for managing the company's affairs and representing it, who will be liable with their personal assets. The structure of liability for the obligations of a limited liability company adopted by the Polish legislator, based on the principle of subsidiarity, is intended to guarantee honest conduct of business activities.

Keywords: commercial company, liability in a limited liability company, the principle of subsidiarity, liability for company's obligations.

Dr Anna Kanarek-Równicka,
Асистент са докторатом,
Факултет права и друштвених наука,
Универзитет „Јан Кочановски“ у Кјелцу,
Република Пољска

НАЧЕЛА ОДГОВОРНОСТИ ЗА ОБАВЕЗЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА: ПРИМЕР ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ У ПОЉСКОЈ

Рад се бави питањем одговорности за обавезе друштва са ограниченом одговорношћу, у складу са одредбама пољског Законика о привредним друштвима. Представиће се структура привредног друштва, чији је камен темељац независност имовине привредног друштва од имовине њених партнера. Привредно друштво је субјекат који обавља делатност и преузима правну одговорност за своје обавезе. Партнери друштва не одговарају за обавезе друштва, што не значи да не постоји могућност намирења повериоца уколико привредно друштво нема имовину из које може намирити. Одредбе Законика о привредним друштвима предвиђају супсидијарну одговорност чланова управног одбора друштва у случају неефикасног извршења (намирења) из имовине привредног друштва. То не значи да је одговорност чланова управе друштва апсолутна. Они се могу ослободити ове одговорности у случајевима наведеним у Законнику о привредним друштвима, који ће у раду бити предмет анализе. Аутор, такође, разматра принципе одговорности за обавезе друштва у случају одсуства управног одбора друштва. На основу извршене анализе, може се извести закључак да, иако не постоји лична одговорност партнера друштва са ограниченом одговорношћу, постоје ситуације које доводе до одговорности чланова органа надлежног за вођење послова друштва и његово заступање, који одговарају својом личном имовином. Структура одговорности за обавезе друштва са ограниченом одговорношћу у пољском законодавству, заснована на принципу супсидијарности, има за циљ да гарантује часно руковођење пословним активностима.

Кључне речи: привредно друштво, одговорност у друштву са ограниченом одговорношћу, начело супсидијарности, одговорност за обавезе друштва.

Др Дарко Божичић,
Асистент са докторатом,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

UDK: 347.728.2-057.16
347.724:330.143.1

ПРАВНИ МОДАЛИТЕТИ УКЉУЧИВАЊА ЗАПОСЛЕНИХ У ВЛАСНИШТВО НАД КАПИТАЛОМ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Током протеклих пет година дошло је до драстичних промена на тржишту рада, како у свету, тако и у нашој земљи. Једна од главних манифестација ових промена тиче се друкчијег положаја одређених категорија радника на том тржишту. Наиме, радници који поседују специфична знања и вештине, постали су нарочито дефицитарни на тржишту рада. Наступајући са такве преговарачке позиције, та лица сама диктирају услове под којима ће и да ли ће засновати радни однос са послодавцем. У ситуацији када велики број послодаваца настоји да обезбеди услове рада по жељи таквих запослених, јављају се нове тенденције у начину на који послодавци настоје да их придобију. Реч је о укључивању запослених у власништво над капиталом привредног друштва послодавца. На овај начин запослени поред своје улоге у процесу рада, сада постају и својеврсни партнери послодавцима, кроз заједничко пословно деловање. Посматрајући ове тенденције, издвојили само у пракси најприсутније модалитете путем којих се то укључивање спроводи. Тако, у зависности од тога на чију иницијативу се остварује укључивање запослених у власништво над капиталом привредног друштва, правимо разлику између два доминантна модела. Први полази од укључивања запослених у власништво над капиталом привредног друштва на иницијативу послодавца и реализује се кроз два правна инструмента – резервисаном сопственом уделу у основном капиталу и *Share Vesting* уговору. Оба инструмента суштински су базирана на идеји да када наступе одређене околности (засноване или на самој одлуци послодавца или на постизању одређених резултата рада од стране запосленог) послодавац део свог власништва преноси на запосленог. Са друге стране, укључивање у власништво привредног друштва на иницијативу запосленог засновано је на тзв. радничком акционарству. Оно подразумева да запослени сами споје функције послодавца и запосленог, али не кроз предузетништво већ кроз оснивање правног лица. У овом правном лицу они би истовремено били и власници удела, односно акција, и запослени.

Кључне речи: тржиште рада, запослени, послодавци, привредна друштва, резервисани сопствени удео, *Share Vesting* уговор, радничко акционарство.

Darko Božičić, LL.D.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad,
Republic of Serbia

LEGAL MODALITIES FOR EMPLOYEES’ INCLUSION IN COMPANY OWNERSHIP

In the past five years, there have been drastic changes in the labor market, both worldwide and in Serbia. One of the main manifestations of these changes concerns the different position of certain categories of workers in the labour market. Workers with specific knowledge and skills have become particularly scarce on the labor market. Relying on such a negotiating position, these workers dictate the conditions under which and whether they will establish a working relationship with an employer. In such a situation, there are new tendencies in the employers’ efforts to win them over. One of them is the inclusion of employees in the ownership of the employer’s company capital. Thus, in addition to their role in the labour process, employees now become partners to employers, through joint business activities. Observing these tendencies, we may single out the most common modalities through which this inclusion is carried out. Depending on who has initiated the inclusion of employees in the ownership of the company’s capital, we distinguish between two dominant models. The first model is based on the inclusion of employees in the ownership of the company’s capital at the initiative of the employer, and it is realized through two legal instruments: a share option plan and a Share Vesting contract. Both instruments fundamentally rest on the idea that the employer transfers part of its ownership to the employee when certain circumstances occur (based either on the employer’s own decision or on the employee’s performance results). The second model of inclusion in the company ownership at the initiative of the employee is based on the so-called employee shareholding. The employee stock option plan (ESOP) implies that employees combine the functions of the employer and the employee themselves, not through entrepreneurship but by establishing a legal entity. In this legal entity, they would simultaneously be owners of shares (or stocks) and employees.

Keywords: labor market, employees, employers, companies, share option plan, employee stock option plan (ESOP), Share Vesting contract, employee share ownership.

*Др Његослав Јовић,
Виши асистент,
Правни факултет, Универзитет у Бања Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина*

*UDK: 347.77.043
347.778*

ПРИНУДНА ЛИЦЕНЦА, ПАРАЛЕЛНА ТРГОВИНА И ИСЦРПЉЕЊЕ ПАТЕНТА

Принудна лиценца и исцрпљење патента су различити и самостални институти ограничења садржинског дејства патента чије се сврхе значајно разликују. За разлику од њих, паралелна трговина омогућава да се искористе предности међународне цјеновне дискриминације, пошто носиоци патента одређују различите цијене у различитим јурисдикцијама имајући у виду куповну моћ датог тржишта. Покретач паралелне трговине је разлика у цијенама између различитих тржишта. У теорији се није превише расправљало о интеракцији између принудне лиценце са паралелном трговином и чињеници да се паралелна трговина може односити и на робу произведену на основу принудне лиценце. Основни разлог за то је што се принудне лиценце ријетко издају и постотак робе која се налази на тржишту на основу ње је занемарљив. Са друге стране, режим исцрпљења патента који постоји на територији конкретне државе одређује да ли је паралелна трговина дозвољена на тој територији или не. Ограничењем патента путем принудне лиценце настоји се постићи пожељна и праведна равнотежа између интереса носиоца патента и легитимних интереса трећих лица, одн. друштвене заједнице. Различите врсте принудних лиценци имају и различиту сврху издавања. Поставља се питање да ли је на производима које је у промет ставио стицалац принудне лиценце наступило исцрпљење патента код свих врста принудних лиценци и то ради заштите интереса власника производа (потрошача). Ако исцрпљење патента не би наступило код свих врста принудних лиценци, да ли носилац патента у том случају може да спријечи паралелну трговину и да тужи за повреду патента сваког будућег власника производа истичући да његова искључива овлашћења нису исцрпљена? Међународни извори, генерално, не забрањују паралелну трговину робом која је произведена на основу принудне лиценце.

Кључне речи: патент, ограничење патента, принудна лиценца, паралелна трговина, исцрпљење патента.

*Njegoslav Jović, LL.D.,
Senior Teaching Assistant,
Faculty of Law, University in Banja Luka,
Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina*

COMPULSORY LICENSE, PARALLEL TRADE AND PATENT EXHAUSTION

Compulsory license and patent exhaustion are different and independent institutes for limiting the substantive effect of a patent. The purposes of these institutes differ significantly. In contrast, parallel trade allows to take advantage of international price discrimination as patent holders set different prices in different jurisdictions, taking into account the purchasing power of the given market. The driver of parallel trade is the difference in prices between different markets. The interaction between compulsory license with parallel trade and the fact that parallel trade can also refer to goods produced under compulsory license has not been much discussed in theory. The main reason for this is that compulsory licenses are rarely issued and the percentage of goods on the market that are based on them is negligible. On the other hand, the patent exhaustion regime that exists in the territory of a specific country determines whether parallel trade is allowed in that territory or not. By restricting a patent through a compulsory license, an effort is made to achieve a desirable and fair balance between the interests of the patent holder and the legitimate interests of third parties, i.e. social communities. Different types of compulsory licenses have different issuance purposes. The question arises as to whether the patent has been exhausted for all types of compulsory licenses on the products put on the market by the acquirer of the compulsory license, for the purpose of protecting the interests of the product owner (consumer). If patent exhaustion would not occur in all types of compulsory licenses, can the patent holder in that case prevent parallel trade and sue for patent infringement against any future owner of the product by claiming that his exclusive powers have not been exhausted? International sources generally do not prohibit parallel trade in goods that have been produced under a compulsory license.

Keywords: patent, patent limitation, compulsory license, parallel trade, patent exhaustion.

Ана Панева,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,
Република Северна Македонија

UDK: 347.78:004.8

ИНТЕЛЕКТУАЛНА СВОЈИНА У ЕРИ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ: АНАЛИЗА, ИЗАЗОВИ И РЕШЕЊА

Вештачка интелигенција ће променити начин на који перципирамо интелектуалну својину. Са недавним порастом популарности вештачке интелигенције, људи су открили да могу да користе вештачке интелигенције попут *Chat GPT* за креирање дела заштићених ауторским правима. Стога је сврха овог рада да истражи кључна питања која произилазе из све веће употребе вештачке интелигенције у стварању ауторских дела и њиховог односа са заштитом ауторских права и интелектуалне својине. Фокус је на питању ауторских права у делима створеним вештачком интелигенцијом, постављајући кључно питање ко би се могао сматрати аутором ових дела. Овај рад анализира законодавство у различитим јурисдикцијама да би се разумео правни оквир за ова питања. У раду се анализирају и актуелни случајеви и трендови који могу утицати на будући развој вештачке интелигенције у контексту интелектуалне својине, нудећи могућа решења за ова сложена питања. Рад даје увид у тренутно стање регулативе и наглашава потребу даљег разматрања и прилагођавања правних система, како би на адекватан начин одговорили на изазове у вези са вештачком интелигенцијом и интелектуалном својином.

Кључне речи: вештачке интелигенције, ауторска права, интелектуална својина, законска регулатива.

Ana Paneva, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia

INTELLECTUAL PROPERTY IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: ANALYSIS, CHALLENGES AND SOLUTIONS

Artificial Intelligence (AI) is about to change the way we perceive intellectual property. With the recent rise in the popularity of AI, people have discovered that they can use AI systems like ChatGPT to create copyrighted works. Hence, the purpose of this paper is to explore the key issues arising from the increasing use of Artificial Intelligence in the creation of copyrighted works and their relationship with copyright and intellectual property protection. The focus is on the issue of copyright in works created by AI-powered chatbots, raising the key question of who could be considered the author of these works. The paper analyzes the legislation in different jurisdictions to understand the legal framework governing these issues. The author also analyzes current cases and trends that may affect the future development of Artificial Intelligence in the context of intellectual property, offering possible solutions to these complex issues. The paper provides insight into the current regulation on this matter and emphasizes the need for further consideration and adjustment of legal systems to adequately respond to challenges related to Artificial Intelligence and intellectual property.

Keywords: Artificial Intelligence (AI), copyright, intellectual property, legal regulation.

Ружица Петровић,
Асистент,
Економски факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 339.5
339.54:061.1(100)

УНИВЕРЗАЛНО, РЕГИОНАЛНО И БИЛАТЕРАЛНО ПОДРУЧЈЕ ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈЕ МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ: ОДНОСИ ТЕНЗИЈЕ ИЛИ ХАРМОНИЈЕ?

Од оснивања Светске трговинске организације па све до данас, преовладава став да она представља незаменљив и јединствен оквир функционисања међународне трговине. Дајући подршку међународној размени у виду јасних и конкретних правила, ова организација позитивно утиче и усмерава токове робе, услуга, капитала и технологије. Истовремено са Светском трговинском организацијом, као универзалном организацијом, савремену трговину карактерише и све већи број регионалних трговинских интеграција. Настале као природна тежња географски блиских држава да заштите своје трговинске интересе, ови споразуми проналазе своје место у ери мултилатерализма. Њихов међусобни однос у великој мери зависи од тренутног политичког, економског и друштвеног контекста. Једино се разумевањем њихових суштинских карактеристика и њихове међузависности може доћи до оптималног амбијента међународне трговине, који ће онда резултирати позитивним економским и правним ефектима за све учеснике на светском тржишту.

Кључне речи: Светска трговинска организација, регионалне трговинске интеграције, регионализам, СЕФТА споразум, мултилатерализам.

Ružica Petrović,
Teaching Assistant,
Faculty of Economics, University of Niš,
Republic of Serbia

***UNIVERSAL, REGIONAL AND BILATERAL DOMAINS
OF INTERNATIONAL TRADE LIBERALIZATION:
RELATIONS OF TENSION OR HARMONY?***

Since the establishment of the World Trade Organization (WTO) until today, there is a prevailing view that the WTO represents an irreplaceable and unique framework for the functioning of international trade. By supporting international exchange in the form of clear and concise rules, the WTO positively influences and directs the flows of goods, services, capital and technology. In addition to the WTO as a universal organization, modern trade is characterized by an increasing number of regional trade integrations. Originally reflecting a natural tendency of geographically close countries to protect their trade interests, these agreements find their place in the era of multilateralism. Their mutual relationship largely depends on the current political, economic and social context. An optimal environment for international trade may only be reached by understanding the essential characteristics and interdependence of these agreements, which will ultimately result in positive economic and legal effects for all participants in the global market.

Keywords: World Trade Organization, regional trade integration, regionalism, CEFTA Agreement, multilateralism.

Саво Вешковић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 366.72:347.965.42
366.5

(НЕ)РАВНОПРАВНОСТ СТРАНА У ВАНСУДСКОМ РЕШАВАЊУ ПОТРОШАЧКИХ СПОРОВА

Без одласка на суд, спор потрошача и трговца може се решити пред посредником, у складу са Законом о посредовању у решавању спорова или пред органом примене Закона о заштити потрошача. Од усвајања ЗЗП-а из 2021. године, у пракси је далеко заступљенији поступак вансудског решавања потрошачког спора, из разлога што је његово спровођење бесплатно како за потрошача тако и за трговца, за разлику од поступка посредовања према ЗПРС-у, где настале трошкове деле стране у спору. Иако оба закона предвиђају начело равноправности страна у поступку посредовања, односно вансудског решавања потрошачког спора, оправдано се поставља питање да ли потрошач и трговац заиста могу бити равноправни у пракси приликом решавања насталог спора. У првом делу рада, аутор анализира положај страна у поступку сагледавајући начела поменутих закона. Други део се базира на разматрању улоге посредника у вођењу поступка и очувању равноправности између страна у спору. У последњем делу рада, аутор сагледава могућности окончања вансудског решавања потрошачког спора и последице које могу наступити по потрошача и трговца.

Кључне речи: вансудско решавање потрошачког спора, посредовање, начело равноправности, потрошач и трговац.

Savo Vešković, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

THE (IN)EQUALITY OF PARTIES IN EXTRAJUDICIAL RESOLUTION OF CONSUMER DISPUTES

A dispute between a consumer and a trader can be resolved without going to court, through mediation, in accordance with the Act on Mediation in Dispute Resolution (hereinafter: the Mediation Act) or in front of an authority applying the Consumer Protection Act. Since the adoption of the Consumer Protection Act (CPA) in 2021, the procedure of extrajudicial resolution of consumer disputes has been far more prevalent in practice. It may be explained by the fact that its implementation is free of charge both for the consumer and the trader, unlike the mediation procedure under the Mediation Act, where the incurred costs are shared by the parties involved in the dispute. Although both laws envisage the principle of equality of parties in the mediation process, i.e. extrajudicial resolution of consumer dispute, it is justifiable to question whether the consumer and the trader can truly be equal in practice when resolving the dispute. In the first part of the paper, the author analyzes the position of the parties in the process, by considering the principles envisaged in the aforesaid laws. In the second part, the author considers the role of the mediator in guiding the procedure and preserving the equality between the disputing parties. In the final part, the author examines the possibilities for concluding extrajudicial resolution of consumer dispute and the consequences that may arise for the consumer and the trader.

Keywords: extrajudicial resolution of consumer dispute, mediation, principle of equality, consumer and trader.

СЕСИЈА ЗА РАДНО И СОЦИЈАЛНО ПРАВО

LABOUR AND SOCIAL WELFARE LAW SESSION

Проф. др Жељко Мирјанић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Бања Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина

UDK: 339.137:349.2

ЗАБРАНА КОНКУРЕНЦИЈЕ ПОСЛОДАВЦУ У РАДНОМ ПРАВУ

Развој радног права током три деценије XXI вијека у земљама насталим на простору Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) се заснива на пројени концепта, појмова и института радног права и на законском уређивању нових института, од којих се може издвојити забрана конкуренције послодавцу. У питању је законска или уговорена заштита легитимних интереса послодавца од конкуренције на тржишту рада и капитала. То је отклоњива, факултативна и привремена сметња у домену професионалне активности радника, којом се раднику забрањује рад, у правилу, код другог послодавца. Забрана конкуренције послодавцу се односи на послове које радник не може радити у своје име и за свој рачун, или у име и за рачун другог правног или физичког лица, без сагласности послодавца. Забрана ограничава слободу рада и може да наруши равнотежу интереса у радном односу. Предмет уређивања забране конкуренције послодавцу су разни случајеви забране и положај радника и послодавца. То су у правилу случајеви: забране раднику да уговара или обавља послове из дјелатности коју обавља послодавац, обавеза радника да се последије престанка радног односа не може одређено вријеме запослити код другог послодавца или да не може обављати и уговорати послове којима конкурише послодавцу и дужност радника да послодавцу понуди откуп изума, иновације, техничког унапређења или другог проналаска из дјелатности послодавца.

Кључне речи: забрана конкуренције послодавцу, забрана обављања послова из дјелатности послодавца, забрана обављања конкурентних послова, дужност радника да послодавцу понуди откуп проналаска.

Prof. Željko Mirjanić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University in Banja Luka,
Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

PROHIBITION OF COMPETITION AGAINST THE EMPLOYER IN LABOR LAW

In the past decades of the 21st century, the development of labor law in the countries that emerged after the dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) is based on the change of concepts, terms, and institutes of labor law, and on the legal regulation of new institutes. The most prominent among them is the prohibition of competition against the employer. It is a matter of legal or contractual protection of the employer's legitimate interests against competition in the labor and capital markets. It is a removable, optional, and temporary ban in the domain of the employee's professional activity, prohibiting the employee's engagement by another employer. The prohibition of competition with the employer refers to jobs that the employee cannot do in his own name and on his own account, or in the name of or on behalf of another legal entity or natural person, without the employer's consent. The ban restricts the freedom of work and may disturb the balance of interests in the employment relationship. The subject matter of regulation are various cases concerning the position of the employee and the employer and prohibition of competition against the employer. As a rule, these are: prohibition of the employee to contract or perform tasks from the scope of activity performed by the employer; the employee's obligation not to get employed by another employer for a certain period after the termination of the employment relationship, or to not to perform and contract the tasks where he competes with the employer; and the employee's duty to offer the employer to purchase of an invention, innovation, technical improvement or discovery from the employer's scope of activities.

Keywords: non-competition against the employer, prohibition of performing tasks from the employer's scope of activities, prohibition of performing competitive tasks, employee's duty to offer the employer the purchase of invention.

Проф. др Тодор Каламатиев,
Редовни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,

UDK: 342.738:331.108.2
349.2

Никола Мурцев,
Докторанд,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,
Република Северна Македонија

ПРАВНИ АСПЕКТИ ВИДЕО НАДЗОРА НА РАДНОМ МЕСТУ

Оптимизација видео надзора на радном месту у националном контексту је сложено и вишеструко питање које је регулисано разним законским и подзаконским актима. Овај чланак истражује правни оквир који окружује видео надзор на радном месту, и импликације које он има на радни однос. Коришћење видео надзора на радном месту подлеже бројним законским захтевима, укључујући потребу за техничким и организационим мерама како би се обезбедила безбедност прикупљених личних података радника. Поред тога, у чланку се говори о улози процене утицаја на заштиту података у одређивању да ли је видео надзор на радном месту неопходан и оправдан. Све у свему, овај чланак пружа детаљну анализу правног и регулаторног окружења који окружује видео надзор на радном месту и наглашава важност разматрања импликација и за послодавце и за запослене у контексту радног односа.

Кључне речи: радни однос, видео надзор радног места, надзор запослених, заштита података.

Prof. Todor Kalamatiev, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law "Iustinianus Primus", University

"Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

Nikola Murdzev, LL.M.,

PhD Student,

Faculty of Law "Iustinianus Primus", University

"Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,

Republic of North Macedonia

LEGAL ASPECTS OF WORKPLACE VIDEO SURVEILLANCE

The optimization of video surveillance in the workplace workplace is a complex and multifaceted issue, which is regulated by a variety of legal acts and by-laws. This article explores the legal framework governing video surveillance in the workplace, and the implications for the employment relationship. The use of video surveillance in the workplace is subject to numerous legal requirements, including the need for technical and organizational measures (TOM) to ensure the security of the collected employees' personal data. Additionally, the article discusses the role of Data Protection Impact Assessments (DPIAs) in determining whether workplace video surveillance is necessary and justified. Overall, this article provides an in-depth analysis of the legal and regulatory landscape surrounding video surveillance in the workplace, and highlights the importance of considering the implications for both employers and employees in the context of employment relationships.

Keywords: employment relationship, workplace video surveillance, employee monitoring, data protection.

Проф. др Горан Обрадовић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 368.914.2
364.35-642-053

СТАРОСНА ГРАНИЦА ЗА ПЕНЗИОНИСАЊЕ

Од самог оснивања модерних система пензијског и инвалидског осигурања модела текућег финансирања један од основних параметара који утичу на њихово функционисање била је старосна граница за остваривање права на пензију, пре свега старосну. У зависности од тога са колико ће година осигураник моћи да се пензионише зависи дужина коришћења пензије, али и јачина притиска на систем, с обзиром да се ради о дугорочним давањима. Све нижи природни прираштај, уз константно продужавање животног века у многим земљама, нарочито Европе, довели су до тога да пензиони системи модела текућег финансирања западају у кризу, уз губитак самоодрживости. Као последица тога прибегава се опсежним параметарским реформама, са нагласком на подизању старосне границе за пензионисање, што води ка томе да ће се све дуже радити а пензије краће користити, уз изједначавање старосне границе за жене и мушкарце. Аутор у раду анализира ефекте досадашњих мера, уз одговарајуће прогнозе.

Кључне речи: пензије, пензијски систем, старост.

Prof. Goran Obradović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

RETIREMENT AGE

One of the basic parameters affecting the operation of the contemporary pension and disability insurance systems based on the pay-as-you-go funding model (PAYG) has been the retirement age, i.e. the age limit for exercising the right to a pension, primarily old-age pension. The length of receiving these benefits depends on the age when the insured person may retire. Considering that pension is a long-term benefit, the period of enjoying these benefits also determines the intensity of pressure exerted on the pension and disability insurance systems in terms of benefit expenditures. Due to the constantly declining population growth and the ever-increasing life expectancy in many countries, especially in Europe, the pay-as-you-go pension system model has encountered challenges and crises, which have had a significant impact on its sustainability. Consequently, many states have resorted to extensive “parametric” reforms of their PAYG systems, particularly in terms of equaling the retirement age limit for women and men and raising the retirement age, which ultimately implies that employees will have to work longer and receive pension benefits over a shorter period due to the raised retirement age. In this paper, the author analyzes the effects of the measures taken thus far, and discussed future prospects.

Keywords: pension system, retirement age, old-age pension.

Доц. др Милица Ковач Орландић,
Доцент,
Факултет правних наука, Универзитет
„Доња Горица“ у Подгорици,
Република Црна Гора

UDK: 343.62-057.16(497.16)
005.962:364.634(497.16)

ЗЛОСТАВЉАЊЕ НА РАДУ – ЛЕКЦИЈЕ НАУЧЕНЕ ИЗ СЛУЧАЈА ШПАДИЈЕР ПРОТИВ ЦРНЕ ГОРЕ

Забрана злостављања на раду (мобинга) један је од најважнијих облика заштите психофизичког здравља и благостања запослених. Премда се посљедњих пар деценија доста писало о узроцима, појавним облицима, фазама и посљедицама мобинга, судска пракса још увијек није дала одговоре на многа питања која се тичу разликовања мобинга од неких других недозвољених облика понашања на радном мјесту, нити на питања која се тичу квалитативне и квантитативне компоненте мобинга. Још мање се, међутим, злостављање на раду посматра у контексту повреде права на приватни живот запосленог, иако посљедице мобинга у виду нарушавања здравља и породичног живота нужно задиру и у његов приватни живот и нарушавају достојанство жртве мобинга. Отуда, овај рад нема за циљ да се бави феноменолошким аспектом мобинга, већ да укаже на нека од спорних питања судске праксе када је у питању заштита запослених од мобинга, при чему ће нам као извјестан путоказ послужити пресуда Европског суда за људска права у случају Шпадијер против Црне Горе, будући да је указала на крупне системске недостатке у Црној Гори када је у питању пресуђивање мобинга у пракси. У наведеном предмету, подносиатељка представке је пред Европским судом за људска права доказала повреду члана 8 Конвенције, иако национални судови нијесу сматрали да у конкретном случају постоји довољно елемената за утврђивање мобинга, доминантно из разлога што су предност дали квантитативним, у односу на квалитативне детерминанте мобинга. Имајући у виду наведено, у раду се, у првом реду, разматрају *differentia specifica* мобинга у односу на дискриминацију и нужне компоненте мобинга, те указује на то да се злостављање на раду мора посматрати и у контексту повреде права на поштовање приватног живота запосленог.

Кључне речи: злостављање на раду, дискриминација, право на поштовање приватног живота, квалитативне и квантитативне детерминанте мобинга, достојанство на раду.

Doc. Milica Kovač Orlandić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University "Donja Gorica" in Podgorica,
Republic of Montenegro

WORKPLACE HARASSMENT – LESSONS LEARNED FROM THE CASE OF ŠPADIJER V. MONTENEGRO

Prohibition of workplace harassment (mobbing) is one of the most important aspects of protecting psychophysical health and well-being of employees. Although much has been written about the causes, manifestations, stages, and consequences of mobbing in recent decades, judicial practice has not yet provided answers to many questions regarding the distinction of mobbing from other prohibited forms of degrading behavior in the workplace, nor to questions regarding the qualitative and quantitative components of mobbing. Moreover, workplace harassment is rarely considered in the context of the violation of an employee's right to privacy even though the consequences of mobbing, such as impairing one's health and family life, necessarily interfere with their private life and undermine the dignity of the mobbing victim. This paper does not aim to address the phenomenological aspect of mobbing but rather to highlight some of the contentious issues in judicial practice concerning the protection of employees from mobbing, by referring to the judgment of the European Court of Human Rights in the case *Špadijer v. Montenegro*, which has revealed significant systemic deficiencies in Montenegro regarding the adjudication of mobbing in practice. In this case, the applicant proved a violation of Article 8 of the Convention even though national courts did not consider that there were sufficient elements in the case to establish mobbing, primarily because they prioritized quantitative over qualitative determinants of mobbing. Given the above, the paper primarily examines the *differentia specifica* of mobbing compared to discrimination and the necessary components of mobbing, and it points out that workplace harassment must be viewed in the context of the violation of the employee's right to respect for private life.

Keywords: workplace harassment (mobbing), discrimination, right to respect for private life, qualitative and quantitative determinants of mobbing, dignity at work.

Doc. dr Dragana Bjelić Gaćeša,

Docent,

Pravni fakultet Sveučilišta „J. J. Strossmayer“ u Osijeku,

Republika Hrvatska

UDK: 349.2:331.322(497.5)

IZAZOVI U OSTVARIVANJU PRAVA NA GODIŠNJI ODMOR RADNIKA NA DUGOTRAJNOM BOLOVANJU U REPUBLICI HRVATSKOJ

Pravo na plaćeni godišnji odmor jedno je od temeljnih prava iz radnog odnosa i kao takvo inkorporirano u niz pravnih akata, kako na međunarodnoj i regionalnoj, tako i na nacionalnoj razini. Svrha ovoga prava je omogućiti radniku odmor od fizičkog i/ili psihičkog rada, omogućiti mu uživanje u opuštanju i rasonodi, kako bi se njegove radne sposobnosti obnovile. Pravo na plaćeni godišnji odmor, sukladno praksi Suda pravde EU, smatra se posebno važnim načelom socijalnog prava Zajednice, zbog čega se mora priznati svakom radniku, neovisno o njegovom zdravstvenom stanju. Ipak, u Republici Hrvatskoj, za radnike koji su bili na dugotrajnom bolovanju, ostvarivanje prava na plaćeni godišnji odmor nakon povratka na rad praćeno je značajnim poteškoćama. Aktualni hrvatski Zakon o radu, u kontekstu instituta prenošenja godišnjeg odmora u sljedeću kalendarsku godinu, odredbama čl. 84 navodi da radnik koji, zbog bolesti, godišnji odmor ne iskoristi u cijelosti ili djelomično u onoj kalendarskoj godini u kojoj ga je stekao ima pravo iskoristiti ga po povratku na rad, a najkasnije do 30. lipnja sljedeće kalendarske godine. Postavlja se pitanje, kako će se u navedenu odredbu uklopiti radnik koji je na dugotrajnom bolovanju proveo dvije, tri ili više godina? Hoće li ga ovakvo zakonsko rješenje lišiti prava na plaćeni godišnji odmor? Cilj rada je analizirati relevantne odredbe hrvatskog pozitivnog prava koje se tiču prava na plaćeni godišnji odmor i mogućnosti njegovog prenošenja, staviti ih u korelaciju s relevantnim europskim direktivama i odlukama Suda pravde EU te zaključiti o njihovoj usklađenosti i utjecaju na položaj radnika i poslodavaca u Republici Hrvatskoj.

Ključne reči: pravo na godišnji odmor, dugotrajno bolovanje, hrvatski Zakon o radu, Sud pravde Europske unije.

Doc. Dragana Bjelić Gaćeša, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University "J. J. Strossmayer" in Osijek,

Republic of Croatia

CHALLENGES IN EXERCISING THE RIGHT TO ANNUAL LEAVE FOR WORKERS ON LONG-TERM SICK LEAVE IN THE REPUBLIC OF CROATIA

The right to paid annual leave is one of the fundamental rights in the employment relationship. As such, it is incorporated in a number of legal acts, at the international and regional as well as the national level. The purpose of this right is to enable the worker to rest from physical and/or mental work, to enjoy his/her relaxation and leisure time, and to restore his/her working abilities. In accordance with the practice of the Court of Justice of the European Union (CJEU), the right to paid annual leave is a particularly important principle of Community social law, for which reason it must be recognized for each worker, regardless of his/her health status. However, in the Republic of Croatia, the exercise of the right to paid annual leave for workers who were on long-term sick leave was followed with significant difficulties after the workers' return to work. In the context of the institute of transferring annual leave to the next calendar year, Article 84 of the current Croatian Labor Law states that a worker who, due to illness, does not use annual leave in full or in part in the calendar year in which it was earned, has the right to use it upon return to work, but no later than June 30 of the next calendar year. The question arises how a worker who has spent two, three or more years on long-term sick leave will fit into this provision. Will this legal solution deprive him/her of the right to paid annual leave? The aim of the paper is to analyze the relevant provisions of Croatian positive law on the right to paid annual leave and the possibility to transfer it to the next calendar year, to correlate them with the relevant European directives and the CJEU decisions, to draw conclusions on their compliance, and to discuss their impact on the position of workers and employers in the Republic of Croatia.

Keywords: right to annual leave, long-term sick leave, Croatian Labor Law, Court of Justice of the European Union.

Доц. др Александар Антић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,

UDK: 349.22:331.106.44
331.109-057.15:331.109-057.16]:347.92

Доц. др Санда Ђорац,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

ВРАЋАЊЕ ЗАПОСЛЕНОГ НА РАД ПО ОСНОВУ СУДСКЕ ПРЕСУДЕ

У случају незаконитог престанка радног односа, у току судског поступка запослени може захтевати од суда да обавезе послодавца да га врати на рад. Ипак, враћање запосленог на рад није обавезно. Реинтеграција запосленог у радни процес, у случају незаконитог престанка радног односа, са собом носи бројне правне и практичне проблеме. Наиме, Законом о раду, али ни другим законима није предвиђено понашање послодавца уколико је враћање на рад немогуће спровести због наступања одређених објективних околности, а такође није предвиђена ни могућност да запослени који је враћен на рад може у одређеном року ово своје право да замени новчаном накнадом, уколико се након враћања на рад није уклопио у промењену радну околину или се запослио код другог послодавца, непосредно пре доношења пресуде. Са циљем анализирања проблема везаних за враћање на рад запосленог по основу судске пресуде и разматрања са тим у вези теоријских и практичних питања, излагање је подељено и састоји се из два дела. У првом делу рада анализиране су одредбе Закона о раду у погледу правних последица незаконитог престанка радног односа, док други део рада разматра суштинска обележја одредби Закона о извршењу и обезбеђењу које регулишу извршење ради враћања запосленог на рад.

Кључне речи: незаконит радни однос, последице незаконитог престанка радног односа, поступак извршења ради враћања запосленог на рад.

Doc. Aleksandar Antić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Kragujevac,

Doc. Sanda Ćorac, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Kragujevac,
Republic of Serbia

RETURNING AN EMPLOYEE TO WORK ON THE BASIS OF A COURT JUDGMENT

In case of unlawful termination of employment, the employee may request from the court during court proceedings to oblige the employer to return him/her to work. However, reinstatement of the employee is not mandatory. In case of unlawful termination of employment, the reintegration of an employee into the work process entails numerous legal and practical problems. Neither the Labor Act nor other laws include provisions specifying the employers' conduct if it is impossible to carry out the return to work due to the occurrence of certain objective circumstances, nor do they provided for the possibility that the employee who has been returned to work can replace this right with monetary compensation within a certain period, in case he did not adapt to the changed work environment after returning to work or was employed by another employer immediately before the judgment was passed. In order to analyze the problems related to the return to work of an employee based on a court judgment and consider related theoretical and practical issues, the paper is divided into two parts. The first part of the paper analyzes the provisions of the Labor Act on the legal consequences of unlawful termination of employment. The second part of the paper discusses the essential features of the provisions of the Enforcement and Security Act which regulate enforcement for the purpose of returning the employee to work.

Keywords: unlawful employment relationship, consequences of unlawful termination of employment relationship, enforcement procedure for returning the employee to work.

Доц. др Марија Драгићевић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 364.4-053.9

О ПОТРЕБИ ЗА ДУГОТРАЈНОМ НЕГОМ И УЛОЗИ ДРЖАВЕ У ЊЕНОМ ОБЕЗБЕЂИВАЊУ

Како се друштва крећу кроз процес индустријализације и развоја, она доживљавају демографску транзицију која резултира повећањем дуговечности, растом броја старијих лица у укупној популацији и опстанком субпопулацијских група које у прошлим временима неретко нису успевале да преживе рано детињство. Иако ефекат продуженог животног века на здравствено стање и преваленцу инвалидитета није јасан, а утицај напретка у медицинским наукама и пракси на квалитет живота старијих лица није лако проценити, продужетак животног века неоспорно резултира све већим бројем старијих лица којима је потребна нека услуга из система дуготрајне неге. Ову тражњу додатно појачава и све већа учесталост неког облика инвалидитета код осталих категорија становништва, као и промена породичних модела која је резултирала трансформацијом начина пружања дуготрајне неге од скоро искључивог фокуса на географски блиску породицу која пружа неплаћену директну свакодневну негу до све већег ослањања на механизме неге са дистанце. Упркос недоумицама о могућем међудејству наведених демографских, породичних и трендова здравственог статуса становништва, мало је сумње у све већу потребу за успостављем система дуготрајне неге лица зависних од туђе неге и помоћи. У овом раду се говори о наведеној потреби и улози државе у њеном обезбеђивању.

Кључне речи: дуготрајна нега, старија лица, особе са инвалидитетом.

Doc. Marija Dragičević, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

THE NEED FOR LONG-TERM CARE AND THE ROLE OF THE STATE IN PROVIDING SUCH CARE

While moving through the industrialization and development processes, societies experience a demographic transition that results in an increase in longevity, an increase in the number of elderly people in the total population, and the survival of subpopulation groups that in the past often failed to survive early childhood. Although the effect of increased life expectancy on the health status and prevalence of disability is indistinctive, while the impact of advances in medical science and practice on the quality of life of the elderly is not easy to assess, the extension of life expectancy undeniably results in an increasing number of elderly people who need some service from the long-term care system. This demand is further strengthened by the increasing frequency of some form of disability among other categories of the population, as well as the change in family models which has resulted in transforming the way of providing long-term care: from an almost exclusive focus on geographically close family which provides unpaid direct daily care to an increasing reliance on providing remote care mechanisms at a distance. Despite dilemmas about the possible interplay of the mentioned demographic, family and health status trends of the population, there is little doubt about the increasing need to establish a long-term care system for persons dependent on other people's care and assistance. This article discusses that need and the role of the state in providing long-term care for this category of people.

Keywords: long-term care, elderly, people with disabilities.

Милица Мицковић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 349.2

331.108.3

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ У РАДНОМ ПРАВУ: ПРАВНА СИГУРНОСТ VS. ДИГИТАЛИЗАЦИЈА И ФЛЕКСИБИЛИЗАЦИЈА РАДНОГ ОДНОСА

Савремени трендови у области радног права, условљени увођењем нових технологија и непрекидних измена у радне процесе, постављају значајне изазове у проналажењу равнотеже између правне сигурности и актуелних тенденција на тржишту рада. Савремене технологије, дигитализација и флесибилизација радног односа уносе нову динамику у радно окружење и истовремено отварају питања о заштити права запослених и стабилности и сигурности запослења. У светлу све веће интеграције вештачке интелигенције и потребе за прилагођавањем радне снаге напредним технолошким алатима, запосленима се омогућава право на стручно усавршавање, али истовремено се долази до импликација које неретко утичу и на престанак радног односа. Стога је анализа актуелних промена на тржишту рада кључна за дубље разумевање изазова са којима се суочавају субјекти радног односа, а у циљу успостављања баланса између права запослених (с једне стране) и потреба послодаваца (с друге стране). У том контексту, кроз анализу утицаја транзиције и нових технологија на развој радног права као и предности и недостатака трендова дерегулације и флексибилизације радног односа, циљ рада је да се идентификују изазови и проблеми у свету рада са фокусом на механизме унапређења заштите права запослених.

Кључне речи: дигитализација, флексибилизација, радно право, правна сигурност, престанак радног односа.

Milica Midžović, LL.M.,
*Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia*

CONTEMPORARY CHALLENGES IN LABOUR LAW: LEGAL SECURITY VERSUS DIGITALIZATION AND FLEXIBILIZATION OF EMPLOYMENT

Contemporary trends in labour law, conditioned by the introduction of new technologies and continuous changes in work processes, pose significant challenges in establishing a balance between legal security and current trends in the labor market. Modern technologies, digitalization, and flexibilization of employment introduce a new dynamic into the work environment and simultaneously raise questions about the protection of employees' rights, and the stability and security of employment. In light of the increasing integration of Artificial Intelligence and the need to adapt the workforce to advanced technological tools, employees are granted the right to professional development. Concurrently, it generates implications that often impact the termination of employment. Therefore, the analysis of current changes in the labor market is crucial for a deeper understanding of the challenges faced by subjects of the employment relationship in establishing a balance between employees' rights and employers' needs. In this context, the paper analyzes the impact of transition and new technologies on the development of labor law, as well as the advantages and disadvantages of deregulation and flexibilization trends in labor relations. The author aims to identify challenges and issues in the labour world, focusing on the mechanisms for enhancing the protection of employees' rights.

Keywords: digitalization, flexibilization, labor law, legal security, termination of employment.

Александра Муласмајић Грујић,
Сарадник у настави,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
Република Србија

UDK: 378.2:331.5

ДИСПАРИТЕТИ ИЗМЕЂУ ОБРАЗОВНИХ КВАЛИФИКАЦИЈА И ЗАХТЕВА ТРЖИШТА РАДА ЗА МЛАДЕ РАДНИКЕ

Након завршетка студија мноштво младих људи у Србији се суочава са изазовом проналажења посла. На поменуту проблематику указује чињеница да је у Републици Србији заступљена висока стопа незапослености. Аутор ће у овом раду истаћи поред незапослености и специфичне проблеме који су узрок томе, попут недостатка релевантног радног искуства и недовољне повезаности образовног система са потребама тржишта рада. Диспаритет између образовних квалификација и захтева тржишта рада се огледа у недостатку практичног искуства и специфичних вештина које су потребне на тржишту рада које млади као будући запослени субјекти у радном односу треба да поседују. Ово ствара јаз између понуде и тражње на тржишту рада. У раду ће бити истакнута четири основна модела преласка младих из света образовања у свет рада који постоје између образовног система и послодаваца, интегративни, сепаратни, конјуктивни и интермедијални модел. Правни основ запошљавања младих је један од потенцијалних проблема у њиховом запошљавању, као што је привремени посао, рад на одређено време, уговор о раду с непуним радним временом, уговор о приправничком раду и, у последње време све заступљенији, програм „Моја прва плата”, што је у неким правним системима познато и као уговор о првом запослењу. Аутор ће истаћи и потребу државе да променом система подстакне послодавце за запошљавање радника без радног искуства. У раду ће се истаћи и потреба за увођењем програма подршке за будуће младе раднике попут менторства, праксе или обуке на радном месту, како би се младима омогућило прилагођавање радном окружењу и развијању неопходних вештина. Неопходно је да сарадња између образовних институција, Владе, послодаваца и цивилног друштва буде на високом нивоу, како би се створили бољи услови за запошљавање и развој каријере младих људи у Србији.

Кључне речи: млади, образовање, незапосленост, проблеми, диспаритет.

Aleksandra Mulasmajić Grujić, LL.B.,
Teaching Associate,
Faculty of Law, University of Kragujevac,
Republic of Serbia

DISPARITIES BETWEEN EDUCATIONAL QUALIFICATIONS AND LABOR MARKET REQUIREMENTS FOR YOUNG WORKERS

After completing their studies, many young people in Serbia face the challenge of job-hunting. The problem is clearly indicated by in the fact that the Republic of Serbia has a high unemployment rate. In this paper, the author focuses on specific problems causing youth unemployment, such as the lack of relevant work experience and insufficient correlation between the education system and the labor market needs. The disparity between educational qualifications and the labor market requirements is reflected in the lack of practical experience and specific skills which young people as future employees should have when entering the labor market. This creates a gap between supply and demand in the labor market. The paper outlines four basic models of transition from the educational system to employment: integrative, separate, conjunctive, and intermediate. One of the potential problems is the legal basis of young people's employment, such as: temporary work, fixed-term work, part-time work contracts, traineeship contracts and (lately) "My First Salary" program, which in also recognized in some legal systems as the first employment contract. The paper emphasizes the need to change the system and encourage employers to hire workers without work experience. The author also points to the need to introduce support programs for future young employees, such as mentorships, internships or workplace training, aimed at ensuring their adjustment to the work environment and developing requisite skills. In order to create better conditions for young people's employment and career development, the Government, educational institutions, employers and civil society in Serbia must engage in constructive cooperation and joint action.

Keywords: youth, education, unemployment, problems, disparity.

СЕСИЈА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

INTERNATIONAL LAW SESSION

Проф. др Мирјана Дреновак-Ивановић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 340.142:341.645.5(4)+341.231.14(4)
340.142:502.1(497.11)
349.6(497.11)

УТИЦАЈ ЈУРИСПРУДЕНЦИЈЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА НА ЗАШТИТУ ПРАВА НА БЕЗБЕДНУ, ЧИСТУ, ЗДРАВУ И ОДРЖИВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ У СУДСКОЈ ПРАКСИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Рад садржи резултате истраживања који указују на основне принципе јуриспруденције Европског суда за људска права (ЕСЉП) од значаја за заштиту права на безбедну, чисту, здраву и одживу животну средину. Како је пракса ЕСЉП извор тумачења одредаба о људским правима, предмет интересовања су нарочито случајеви *Eólica de C. Julião* против Португала (2023) и *Cangi* и други против Турске (2023), у којима је разматрана улога учесника у поступку процене утицаја на животну средину и правна природа донетих одлука, како би се извели закључци о ширини дискреционе оцене у ограничавању релативних људских права. У другом делу рада се указује на новију домаћу судску праксу од значаја за заштиту права на безбедну, чисту, здраву и одживу животну средину. Основу анализе налазимо у случају у којем је невладина организација поднела тужбу због угрожавања здравља грађана Републике Србије, које је проузроковано вишестукиим прекорачењем дозвољених емисија сумпор-диоксида (2023), у случају у којем је више станара једне улице поднело тужбу због угрожавања права на поштовање дома и достојанства услед изложености прекомерној буци (2021), у случају у којем је током еколошког протеста дошло до демонтажа ограда приватног поседа, што је отворило потребу за разматрањем односа између слободе изражавања и права на имовину другог лица (2023), као и у случају у којем је разматрано да ли невладина организација која тврди да је дошло до кршења права у заштити културних непокретних добара има право на поступак преиспитивања пред судом у управном спору (2021). У завршном делу се износе закључци о томе у којој мери домаћи судови узимају у обзир праксу ЕСЉП у предметима у којима наилазимо на могуће правне последице због утицаја нарушеног стања животне средине и нестабилних климатских услова.

Кључне речи: *Eólica de C. Julião* против Португала, *Cangi* и други против Турске, тужбе због угрожавања здравља грађана Републике Србије, SLAP тужбе и заштита животне средине.

Prof. Mirjana Drenovak-Ivanović, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Belgrade,

Republic of Serbia

THE IMPACT OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS JURISPRUDENCE ON THE RIGHT TO ENVIRONMENTAL PROTECTION IN THE JUDICIAL PRACTICE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

The paper contains research results that indicate the basic principles of jurisprudence of the European Court of Human Rights (ECtHR) important for the protection of the right to a safe, clean, healthy and sustainable environment. As the ECtHR judicial practice is a source of interpretation of human rights provisions, the author first focuses on the cases *Eólica de S. Julião v. Portugal* (2023) and *Cangi and others v. Turkey* (2023), which considered the role of participants in the environmental impact assessment procedure and the legal nature of decisions in order to provide conclusions about the margin of appreciation doctrine in environmental matters. The second part of the paper examines the recent Serbian judicial practice of importance for the protection of the right to a safe, clean, healthy and sustainable environment. The analysis is based on several cases: the case where a non-governmental organization filed a lawsuit for endangering the health of the citizens of the Republic of Serbia, which was caused by repeatedly exceeding the permitted emissions of sulfur dioxide (2023); the case where several residents living in one street filed a lawsuit for endangering the right to respect for home and dignity due to exposure to excessive noise (2021); the case where a private property fence was dismantled during an environmental protest, which opened up the need to consider the relationship between freedom of expression and the right to property of another person (2023); and the case where the court considered whether a non-governmental organization claiming that there has been a violation of rights in the protection of cultural immovable property has the right to a review procedure before the court in an administrative dispute (2021). In the final part, the author discusses to what extent domestic courts take into account the ECtHR practice in cases involving possible legal consequences due to the harmful impact of the degraded environment and unstable climate conditions.

Keywords: *Eólica de S. Julião v. Portugal*, *Cangi and others v. Turkey*, a lawsuit for endangering health of Serbian citizens, SLAPP lawsuits, environment protection.

Проф. др Ивица Јосифовић,

Редовни професор,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,

Република Северна Македонија

UDK: 341.217.02(4-672EU:497.7)

339.923(4-672EU:497.7)

ЕВРОПСКА УНИЈА (ИЛИ СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА) НЕЋЕ ЧЕКАТИ ЗАУВЕК

Циљ рада је да представи различите ставове о интеграцији Северне Македоније у Европску унију, како са стране европских дипломата и политичких представника Европске уније, тако и са стране македонских теоретичара и практичара. Део наслова је преузет са недавног предавања холандског амбасадора (само је додат назив наше земље), у коме он износи низ примедби на реформски процес, не улазећи у дубљу анализу разлога стагнације. Према мишљењу аутора овог рада, за то није крива само Северна Македонија, већ део и нарушеног кредибилитета Европске уније на Балкану. Аутор покушава да оцрта те дилеме и истовремено да своје виђење процеса придруживања који је за Северну Македонију, осим реформи неопходних за почетак преговора о чланству, пун изазова, услова и притисака. Изазови долазе из потребе реформисања целокупног друштвеног и економског живота, али су сви ти притисци и услови тешко оствариви јер долазе из држава чланица које се, у име демократских вредности и добросуседских односа, труде да приморају Северну Македонију да предузме кораке против својих интереса у циљу задовољења туђих интереса. У закључку аутор даје неколико решења како би Северна Македонија кренула у преговоре уздигнуте главе.

Кључне речи: Европска унија, Северна Македонија, процес, интеграција, условљавање.

Prof. Ivica Josifović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia

EUROPEAN UNION (OR NORTH MACEDONIA) WILL NOT WAIT FOREVER

The aim of the paper is to present different views and positions on the integration of North Macedonia into the European Union, articulated both by European diplomats and political representatives of the European Union, and by Macedonian theoreticians and practitioners. The title of this article is borrowed from a recent lecture given by the Dutch ambassador (except for the added name of North Macedonia), in which he presented a series of objections to the reform process in North Macedonia, without looking deeper into the reason for the stagnation. In the author's opinion, the stagnation is not only the fault of North Macedonia but it is also partly due to the damaged credibility of the European Union in the Balkans. The author attempts to outline those dilemmas and provide his view of the accession process. In addition to the reforms which are a prerequisite for embarking on the accession negotiation, this process is full of challenges, conditions and pressures for North Macedonia. The challenges come from the need to reform the entire social and economic life, but the conditions and pressures are more difficult to implement because they come from member states which are trying to force North Macedonia, in the name of democratic values and good neighborly relations, to take steps against its own interests in order to satisfy the interests of others. In the conclusion, the author provides several solutions which would enable North Macedonia to start negotiations with confidence, dignity and pride.

Keywords: European Union, North Macedonia, integration process, conditioning.

Проф. др Небојша Раичевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу
Република Србија

UDK: 341.33

ПРИНЦИП ПРОПОРЦИОНАЛНОСТИ У МЕЂУНАРОДНОМ ХУМАНИТАРНОМ ПРАВУ

Стране у оружаном сукобу приликом извођења војних операција ограничене су бројним правилима међународног хуманитарног права. Једно од тих ограничења оличено је у принципу пропорционалности који забрањује нападе који могу изазвати успутне цивилне жртве и/или штету на цивилним објектима која је несразмерна у односу на конкретну и непосредну војну корист очекивану од тог напада. С обзиром да су директни напади на цивиле и цивилне објекте већ забрањени принципом разликовања, начело пропорционалности је релевантно само код напада усмерених на војне циљеве. Принцип пропорционалности кодификован је у члану 51(5)(б) Додатног протокола I из 1977. године уз Женевске конвенције. Он се примењује како у међународним, тако и у немеђународним оружаним сукобима и сматра се делом обичајног права. Пропорционалност у оружаним сукобима значи да војна корист остварена војном операцијом мора бити већа од штете коју та операција може нанети цивилима и цивилним објектима. Услед тога, војни команданти приликом планирања и извођења операције, морају одмерити важност војне користи и очекиваних цивилних губитака и уколико установе да може доћи до несразмерних цивилних губитака морају одустати од те акције. На одређени начин, принцип пропорционалности представља продужетак принципа разликовања јер он налаже да се предузму потребне мере како би се избегло страдање цивила. Начелом пропорционалности утврђује се обим допуштене успутне штете цивилима и цивилним објектима тако што се одређује како треба избалансирати војну корист и обзире хуманости у датој ситуацији. Иако је данас постојање принципа пропорционалности неспорно, његова примена изазива одређене проблеме у пракси. Ти проблеми произилазе из неодређености његових кључних елемената – војна корист, успутна штета и несразмерност, али и из чињенице да у атмосфери оружаног сукоба војни команданти имају ограничен приступ информацијама релевантним за правилну процену пропорционалности.

Кључне речи: начело пропорционалности, међународно хуманитарно право, војна корист, успутна (коллатерална) штета, цивили, цивилни објекти.

Prof. Nebojša Raičević, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

Parties to an armed conflict are limited by numerous rules of International Humanitarian Law (IHL) in conducting military operations. One of those limitations is embodied in the principle of proportionality, which prohibits attacks that may cause incidental civilian harm and/or damage to civilian objects that is disproportionate to the concrete and direct military advantage expected from the attack. Given that direct attacks on civilians and civilian objects are already prohibited under the principle of distinction, the principle of proportionality is relevant only for attacks directed at military objectives. The principle of proportionality is codified in Art. 51(5)(b) of 1977 Additional Protocol I to the Geneva Convention. It applies both in international and non-international armed conflicts and is considered part of customary law. Proportionality in armed conflicts means that the military advantage achieved by a military operation must be greater than the damage that operation may cause to civilians and civilian objects. As a result, when planning and carrying out an operation, military commanders have to weigh the importance of military advantage and expected civilian losses; if they establish that there may be disproportionate civilian losses, they must refrain from that action. In a way, the proportionality principle is an extension of the principle of distinction because it requires that the necessary steps be taken to avoid civilian losses. The principle of proportionality determines the scope of permissible incidental harm to civilians by spelling out how to balance military advantage and humanity considerations in a given situation. Although the existence of the principle of proportionality is indisputable today, its application causes certain problems in practice. Those problems stem from the vagueness of its key elements: military advantage, incidental loss and excessiveness, as well as from the fact that, in an atmosphere of armed conflict, military commanders have limited access to information relevant for proper assessment of proportionality.

Keywords: principle of proportionality, International Humanitarian Law, military advantage, incidental (collateral) damage, civilians, civilian objects.

Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia

UDK: 314.15.045
314.151.3-54.73

**MIGRATION AND REFUGEE RIGHTS IN INTERNATIONAL SPACES:
MOVING DOWN THE LINE FROM PROTECTION
TO EXTERNALIZATION**

When we speak about migration and refugee rights in international law, we usually refer to the 1951 Refugee Convention as the cornerstone of the international protection given to refugees and migrants and, of course, to the principle of non-refoulment (Art. 33 of Convention) which has already gained international imperative force. However, when examining international and national frameworks, we may observe that the exercise of these human rights encounters series of limits and breaches, originating both in the international maritime space and on land. After the migration crisis in 2015, some rights, such as the right to free movement and the right to a safe refuge, have been severely undermined by the EU and EU countries, which imposed specific praxis and rules aiming to externalize asylum and migration out of the national borders. In this context, the purpose of the paper is to discuss the lawfulness of these externalization policies *vis-à-vis* the freedom of movement in international spaces and the protection of human rights of migrants and refugees in international law.

Keywords: freedom of movement, non-refoulment, externalization.

Проф. др Ана Никодиновска Крстевска,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,
Република Северна Македонија

МИГРАЦИЈЕ И ПРАВА ИЗБЕГЛИЦА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРОСТОРУ: ОД ЗАШТИТЕ КА ЕКСТЕРНАЛИЗАЦИЈИ

Када говоримо о миграцијама и правима избеглица у међународном праву, обично се помиње Конвенција о избеглицама из 1951. године као камен темељац међународне заштите права избеглица и миграната, као и принцип забране враћања избеглица (*non-refoulement* из члана 33 Конвенције), који већ има снагу императивног међународног правила. Међутим, приликом истраживања међународних и националних оквира, може се приметити да је остваривање ових људских права подложно низу ограничења и повреда, како у међународном поморском простору тако и на копну. Након миграционе кризе 2015. године, нека права, као што су право на слободно кретање и право на сигурно уточиште, озбиљно су нарушена од стране Европске уније и земаља чланица, које су наметнуле специфична правила и праксе у циљу измештања (екстернализације) проблема азила и миграција ван националних граница. У раду се разматра законитост ових политика екстернализације у односу на грантовану слободу кретања и заштиту људских права миграната и избеглица у међународном праву.

Кључне речи: избеглице, слобода кретања, забрана враћања (*non-refoulement*), екстернализација.

Доц. др Јорданка Галева,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ у Штипу,

Република Северна Македонија

UDK: 341.382(497.7 Ohrid)"2001":342.4(497.7)

323.15(497.7)

ПРАВНИ ПРИНЦИПИ КРОЗ ПРИЗМУ ОХРИДСКОГ ОКВИРНОГ СПОРАЗУМА: СЛУЧАЈ МАКЕДОНИЈЕ

Овај рад испитује основне принципе садржане у Охридском оквирном споразуму, на основу којих су 2001. године извршене измене у македонском Уставу. Иако је окончано оружани сукоб, овај споразум, такође, служи као оквир за осигурање будућности демократије у Македонији и омогућавање развоја ближих и интегративнијих односа између Републике Македоније и евроатлантске заједнице. Циљ споразума је промовисање мирног и хармоничног развоја цивилног друштва уз поштовање етничког идентитета и интереса свих македонских грађана. Основни принципи овог споразума односе се на одбацивање употребе насиља ради постизања политичких циљева и препоручивање мирних политичких решења; очување унитарног карактера државе и избегавање територијалних решења за етничка питања; промовисање мултиетничке природе друштва која се мора одразити у јавном животу; задовољење потреба грађана путем устава и развијање локалне самоуправе као основног принципа за учешће грађана у демократском животу и унапређење поштовања идентитета заједница. Као резултат овог споразума, усвојено је 15 нових амандмана, донети су нови закони, а неки стари закони су измењени и допуњени. Формиране су нове институције, и спроведене су бројне политике како би се спровео сам споразум. Године 2019, усвајањем Амандмана 34, овај споразум је уврштен међу званичне оснивачке документе државе. Циљ овог рада је да процени поштовање и примену ових правних принципа, и утврди да ли они одступају од овог оквира и зашто. Посебан нагласак стављен је на мултикултурализам и поштовање идентитета заједница.

Кључне речи: правни принципи, Охридски оквирни споразум, мултикултурализам, права мањина, идентитет.

Doc. Jordanka Galeva, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University "Goce Delchev" in Shtip,
Republic of North Macedonia

LEGAL PRINCIPLES IN LIGHT OF THE OHRID FRAMEWORK AGREEMENT: THE CASE OF MACEDONIA

This paper examines the fundamental principles contained in the Ohrid Framework Agreement (2001), which marked the end of the armed conflict and served as the basis for amending the Macedonian Constitution in 2001. This Agreement has also served as a framework for securing the future of Macedonia's democracy and ensuring the development of closer and more integrated relations between the Republic of Macedonia and the Euro-Atlantic community. The goal of the Agreement was to promote peaceful and harmonious development of the civil society while respecting the ethnic identity and interests of all Macedonian citizens. The basic principles underlying this agreement refer to: rejecting the use of violence to achieve political goals and recommending for peaceful political solutions; maintaining the unitary character of the state and avoiding territorial solutions for ethnic issues; promoting multi-ethnic nature of society which must be reflected in public life; satisfying the needs of citizens through the constitution and developing local self-government as a fundamental principle for citizen participation in democratic life; and promoting respect for the identity of communities. As a result of this Agreement, 15 new constitutional amendments were adopted, new laws were enacted, and some old laws were amended and supplemented. In order to enforce the agreement, new institutions were formed, and numerous policies were implemented. In 2019, with the adoption of Amendment 34, this Agreement was included among the official founding documents of the state. The aim of this paper is to assess whether and how these legal principles are observed and applied in North Macedonia, and whether their application deviates from the Ohrid Framework Agreement and why. Special emphasis is placed on multiculturalism and respecting the identity of communities.

Keywords: legal principles, Ohrid Framework Agreement, multiculturalism, minority rights, identity.

Доц. др Сања Ђорђевић Алексовски,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 341.01

ОПШТИ ПРИНЦИПИ ПРАВА СТВОРЕНИ У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ – МАГЛОВИТИ ИЛИ ЗАБОРАВЉЕН ПОЈАМ?

Комисија за међународно право (КМП) већ деценијама кодификује различите изворе међународног права. Рад на кодификацији општих принципа права до сада је произвео три извештаја Специјалног известиоца у којима су идентификоване две категорије општих принципа права, с обзиром на њихово различито порекло. Прва категорија општих принципа права потиче из националних правних поредака, док друга проистиче из самог међународноправног система. Потоњи су до сада дефинисани као „општа правна начела која се могу формирати у оквиру међународног правног система” у закључцима усвојеним на првом читању из маја 2023. године. Циљ рада је испитивање поменуте контроверзне категорије општих принципа права. У вези са општим правним принципима који могу проистећи или се формирати у оквиру међународног правног поретка треба истаћи да међу теоретичарима, члановима саме КМП, као и државама постоје опречни ставови. Стога ће се рад претежно фокусирати на следећа истраживачка питања: Да ли општи принципи права формирану у оквиру међународног правног система могу постојати као самостални извор међународног права? Да ли на основу језичког тумачења члана 38 (1) в) Статута Сталног суда међународне правде и Међународног суда правде постоји аргумент у корист става у да је таква категорија принципа одувек била укључена у појам општих принципа права? У раду ће се, такође, анализирати појам „признавања” општих принципа права формирану у оквиру међународног правног поретка, и довести га у везу са концептом сагласности држава. Напоследку, уследиће критичка анализа примера датих у Другом извештају специјалног известиоца, а све са циљем расветљавања будућих аспеката деловања.

Кључне речи: општа начела права, општа начела права створена у међународноправном поретку, кодификација, Комисија за међународно право.

Doc. Sanja Đorđević Aleksovski, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

***GENERAL PRINCIPLES OF LAW FORMED
WITHIN THE INTERNATIONAL LEGAL SYSTEM:
FOGGY OR FORGOTTEN CONCEPT?***

The International Law Commission (ILC) has been codifying various sources of international law for decades. Thus far, its activities on the codification of general principles of law have resulted in three reports from the Special Rapporteur, where two categories of general principles of law have been identified in light of their different origins. The first category of general principles of law stem from municipal legal systems, while the second one stems from the international legal system itself. In the provisional conclusions adopted on the first reading in May 2023, the latter have been defined as "general principles of law that may be formed within the international legal system". The aim of this paper is to examine the controversial category of general principles of law. It has to be noted that there are conflicting views among scholars, members of the ILC itself and states regarding to general legal principles that may derive or may be formed within the framework of the international legal order. Hence, the paper will predominantly focus on the research questions: Do general principles of law formed within the international legal system have the potential to exist as an autonomous source of international law? Are there arguments supported by the linguistic interpretation of Article 38 paragraph 1 c) of the Statutes of both the Permanent Court of International Justice and the International Court of Justice in favor of the view that such a category of principles was always incorporated in the notion of general principles of law? The paper also focuses on the questions pertaining to the "recognition" of the general principles of law formed within the international legal order, and the subsequent question as to weather that amounts to consent of states. In order to shed light on future action, the author provides a critical analysis of the examples given in the Second Report of the Special Rapporteur.

Keywords: general principles of law, general principles of law formed within the international legal system, codification, International Law Commission.

Др Сања Грбовић,
Асистент са докторатом,
Правни факултет, Универзитет Црне Горе у Подгорици,
Република Црна Гора

UDK: 342.7-055/1/.3(4-672EU)
341.645(4-672EU)

ЕВРОПСКИ ПУТ КА РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ: ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА ИЗГРАДЊУ ЕГАЛИТАРНЕ УНИЈЕ

Родна равноправност представља једну од темељних вриједности Европске уније и демократског друштва. Унапјеђење равноправности мушкараца и жена један је од основних задатака Уније у свим њеним активностима, имајући у виду чињеницу да је овај принцип једно од главних начела европског стуба социјалних права. Захваљујући својим директивама о равноправности жена и мушкараца на радном мјесту, samozapošljavanju, социјалној сигурности, флексибилним радним условима за родитеље и старатеље, Унија је креирала правни стандард у државама чланицама гарантујући заштиту од дискриминације по основу пола. Предстојећи рад има за циљ да анализира европско законодавство, као и судску праксу Суда ЕУ из области родне равноправности како би приказао степен напредовања Уније у поменутој области, истовремено указујући на области које ће захтијевати додатно ангажовање држава чланица у смислу унапјеђења националних законодавстава и усклађивања са европским стандардима. Инкорпорација родних политика у агенде јавних политика, тежња за једнаком политичком репрезентацијом и дистрибуцијом моћи, јесу неки од циљева који су постављени на нивоу Уније ради даљег унапјеђивања права жена и оснаживања механизма родне равноправности у државама чланицама.

Кључне речи: право ЕУ, родна равноправност, женска људска права, Суд ЕУ.

Sanja Grbović, LL.D.,

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University of Montenegro in Podgorica,

Republic of Montenegro

EUROPEAN PATH TOWARDS GENDER EQUALITY: LEGAL AND INSTITUTIONAL FRAMEWORK FOR BUILDING AN EGALITARIAN UNION

Gender equality is one of the fundamental value of the European Union and a democratic society. Enhancing equality between men and women is a primary task of the Union in all its activities, considering that this principle is a key element of the European pillar of social rights. Through its directives on gender equality in the workplace, self-employment, social security, and flexible working conditions for parents and caregivers, the European Union has established a legal standard in member states, ensuring protection against gender-based discrimination. The paper aims to analyze European legislation and the case law of the Court of Justice of the European Union (CJEU) in the field of gender equality, to illustrate the progress made by the Union in this area, and highlight the areas that will require additional engagement of EU member states to improve national legislation and align it with European standards. The incorporation of gender policies into public policy agendas, the pursuit of equal political representation and power distribution are some of the goals set at the Union level for advancing women's rights and empowering the gender equality mechanisms in EU member states.

Keywords: EU Law, gender equality, women's human rights, CJEU.

Никола Станковић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Република Србија

UDK: 341.33:[005.92:004.63

ЗАШТИТА ПОДАТАКА У ОРУЖАНИМ СУКОБИМА

Рад анализира питање заштите података у савременим оружаним сукобима. Предмет анализе је усмерен на дигиталне податке чије је, не само присуство, већ и изложеност нападима у савременим сукобима нарочито релевантна. Притом, у опсег анализе улазе не само информативни подаци у дигиталном простору држава и других субјеката међународног јавног права, већ и оперативни подаци неопходни за функционисање система и других оперативних платформи за стварање, чување и пренос података. Рад примарно изучава природу наведених података и њихове изложености у оружаним сукобима, те их доводи у везу са основним принципима и правилима међународног хуманитарног права. Рад тражи одговор на питање да ли се ови подаци могу сматрати војним циљем, али и који су инструменти међународног хуманитарног права најприкладније средство њихове заштите током оружаног сукоба. Извршен је и осврт на принципе пропорционалности, али и дистинкције, који имају специфично дејство у контексту заштите података, те се анализирају репрезентативне одредбе Додатног протокола I уз Женевске конвенције. У анализу је увршћен и Коментар Међународног комитета Црвеног крста са нарочитим освртом на поимање војног циља. Нормативна анализа се заокружује анализом релевантних сегмената Талиновог приручника о међународном праву примењивом на сајбер ратовање. Релевантни сегменти тичу се, пре свега, првог Талиновог приручника посвећеног сајбер операцијама које повређују принцип забране претње силом и употребе силе у међународном праву, али и које се реализују током оружаних сукоба, али и на други Талинов приручник. Коначно, рад износи неколико примера из праксе, као и изазове приписивости напада државама у смислу међународног јавног права.

Кључне речи: заштита података, оружани сукоб, Женевске конвенције, Додатни протокол, Талинов приручник, сајбер ратовање, међународно хуманитарно право.

Nikola Stanković, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Belgrade,
Republic of Serbia

DATA PROTECTION IN ARMED CONFLICTS

The paper analyzes the issue of data protection in modern armed conflicts. The analysis focuses on digital data, whose presence and exposure to attacks is particularly relevant in modern conflicts. The scope of analysis includes not only informational data in the digital space of states and other subjects of international public law but also operational data necessary for the functioning of systems and other operational platforms for creating, storing and transferring data. The paper primarily examines the nature of the such data and their exposure in armed conflicts, correlating them with the basic principles and rules of international humanitarian law. The paper seeks an answer to the question of whether these data can be considered a military objective, and which instruments of international humanitarian law are the most appropriate means of protection such data during an armed conflict. The author reviews the principle of proportionality and the principle of distinction, which have a specific effect in the context of data protection, and analyzes the representative provisions of Additional Protocol I to the Geneva Conventions. The analysis also includes the Commentary of the International Committee of the Red Cross, with special reference to the understanding of the military objective. The normative analysis also covers the Tallinn Manual on International Law Applicable to Cyber Warfare, including relevant segments from the first Tallinn manual on cyber operations performed during armed conflicts that violate the principle of prohibition of the threat of force and the use of force in international law, as well as relevant parts of the second Tallinn manual. Finally, the paper presents several relevant examples from practice, and challenges the attribution of attacks to states in terms of Public International Law.

Keywords: data protection, armed conflict, Geneva Conventions, Additional Protocol I, Tallinn Manual, cyber warfare, International Humanitarian Law.

СЕЦИЈА ЗА ТЕОРИЈУ И ИСТОРИЈУ ПРАВА

LEGAL THEORY AND LEGAL HISTORY SESSION

Prof. Esin Kranli Bajram, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law "Iustinianus Primus", University
"Ss. Cyril and Methodius" in Skopje,
Republic of North Macedonia

UDK: 342.25(37)

THE DEATH PENALTY IN ROMAN LAW

The sources of Roman law testify that the formal distinction between *delicta privata* and *delicta publica* actually entails different procedures for the two types of illegal actions (delicts). In case of private delicts, litigation proceedings were conducted *iudicia privata*. In case of public delicts, there was a special type of *iudicia publica*, the purpose of which was to punish the delinquent. The oldest type of criminal procedure was the one in which the trials were conducted by a magistrate in the presence of the assembled people in the Roman Forum. When scheduling the trial, the magistrate stated the names of the defendants and the plaintiffs, the qualification of the crime and the punishment prescribed for the crime. Based on the conducted investigation, the defendant had to appear on the appointed day for the hearing of the defendant and the witnesses, and the judgment was passed. In the event that the defendant was found guilty, he had the right to request a *provocatio ad populum*, whereby the assembled people made the final judgment as to whether there was liability or not. Later, in order to simplify the procedure, specialized jury courts *quaestiones perpetuae* were introduced. Death penalty was reintroduced during the Principate period for several types of crimes. In the period of the Roman Republic, death penalty was often replaced by voluntary exile. Namely, when the defendant was declared guilty, the punishment could be determined either in the form of a monetary amount or death penalty. Death penalty could be replaced by exile (*aquae et ignis interdictio*), which actually meant loss of civil status, exclusion from the community without the right to return, and confiscation of property. The terminological distinction appeared in the classical Roman law period, when the term *poena capitalis* implied the actual deprivation of the delinquent's life (*poena capitis*) in case the offender did not voluntarily accept the exile (*aquae et ignis interdictio*). This paper provides a detailed analysis of the criminal character of death penalty, and a brief overview of related criminal procedure.

Keywords: *iudicia publica, questione perpetuae, provocato ad populum, aquae et ignis interdictio, poena capitali, poena capitis.*

Проф. др Есин Кранли Бајрам,
Ванредни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј” у Скопљу,
Република Северна Македонија

СМРТНА КАЗНА У РИМСКОМ ПРАВУ

Извори римског права сведоче да се формална разлика између *delicta privata* и *delicta publica* заправо састоји у различитим поступцима за две врсте противправних радњи. У случају приватних деликата водио се парнични поступак *iudicia privata*, док је у случају јавних деликата постојао посебан поступак *iudicia publica*, чија је сврха била кажњавање делинквента. Најстарији вид кривичног поступка био је онај у коме је суђење водио магистрат у присуству окупљеног народа на Римском форуму. Приликом заказивања суђења, магистрат би навео имена окривљених и тужилаца, квалификацију кривичног дела и предвиђену казну. Након спроведеног увиђаја, окривљени је морао да се појави одређеног дана када је обављено саслушање окривљеног и сведока, и донета пресуда. У случају да је окривљени проглашен кривим, имао је право да захтева *provocatio ad populum*, поступак у коме окупљени народ доноси коначну пресуду о томе да ли постоји кривична одговорност или не. Да би се поступак поједноставио, касније су уведени специјализовани судови са поротом (*quaestiones perpetuae*). Смртна казна је поново уведена у току периода Принципата за неколико врста злочина, иако је раније за време Републике често била замењена добровољним изгнанством. Наиме, када је окривљени проглашен кривим, казна је могла бити одређена у новчаном износу или као смртна казна. Смртна казна се могла заменити добровољним изгнанством (*aquae et ignis interdictio*), које је подразумевало губитак грађанског статуса, искључење из заједнице без права на реинтеграцију и конфискацију имовине. Терминолошка разлика се јавља у класичном праву, када се под изразом *poena capitalis* подразумева и стварно лишавање живота делинквента (*poena capitis*) у случају да поцинилац не прихвати добровољно изгнанство (*aquae et ignis interdictio*). Фокус овог рада биће детаљна анализа кривичног карактера смртне казне, са кратким освртом на кривични поступак.

Кључне речи: *iudicia publica, questione perpetuae, provocatio ad populum, aquae et ignis interdictio, poena capitalis, poena capitis.*

Проф. др Спахија Козлић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Зеници,
Босна и Херцеговина

UDK: 340.12:929 Hegel, G. W. H.
1 Hegel, G. W. H.

АКТУАЛНОСТ ХЕГЕЛОВОГ ПОИМАЊА ПРАВА

Фундаментално дјело у којем Хегел филозофски промишља право је Основне црте филозофије права, објављено 1821. године као приручник за предавања из филозофије права која је њемачки филозоф држао негдје од 1818. до 1826. године. Право Хегел у свом филозофском систему ситуира у поље објективног духа чије је полазиште (у оквиру апстрактног права) власништво као прва (рудиментарна) инстанција слободе. Појам слободе протеже се и кроз преостале саставнице објективног духа, односно кроз моралитет и обичајност, а окончава ставом како се слобода у коначници озбиљује у држави. Хегелова расправа око односа слободе и државе је и данас више него актуелна.

Кључне речи: слобода, филозофија права, апстрактно право, држава.

Prof. Spahija Kozlić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University in Zenica,
Bosnia and Herzegovina

THE CURRENT RELEVANCE OF HEGEL'S UNDERSTANDING OF LAW

The Basic features of the Philosophy of Law is the fundamental work in which the Hegel reflects on legal philosophy. It was published in 1821 as a manual for lectures on the philosophy of law that this German philosopher gave in the period from 1818 to 1826. In his philosophical system, Hegel positions law in the field of objective spirit whose starting point (within abstract law) is property as the first (rudimentary) instance of freedom. The concept of freedom also extends through the remaining components of the objective spirit (morality and commonality), and ends with the view how freedom is ultimately realized in the state. Hegel's discussion about the relationship between freedom and the state is still more than current today.

Keywords: freedom, philosophy of law, abstract law, state.

Проф. др Славиша Ковачевић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 316.48

ПРИНЦИП КОНСЕНЗУСА И КОНФЛИКТНО ДРУШТВО

Принцип консензуса у конфликтним друштвима треба да одговори на питање како се постиже базични и процедурални консензус у конфликтним и пост-ратним друштвима. Принцип консензуса је базични нормативни принцип управљања за различите врсте друштвеног конфликта. У сложеним друштвима у којима постоје различите линије друштвених расцепа, консензус је једини и основни начин интеграције и развоја. Основне појмовне релације у овом раду су: конфликт-преклапајући консензус-норме-институције. Успостављена релација између промена и стабилности представља низ догађаја у којем долази до промене у месту и значају конфликта и консензуса. Наиме, промена настаје као резултат конфликтног друштва – сам конфликтни карактер, након одређеног времена, нужно мора довести до неког минималног степена консензуса у друштву – успостављеног консензуса. Након одређених промена околности и актера, успостављени консензус постаје нестабилан, због деловања конфликта. Стабилност друштва се везује за степен консензуса, док друштвене промене (посебно наглашене и структуралне) изазивају одређене конфликте. Тако консензус и конфликт круже у различитим позицијама, у складу са динамиком друштва, између стабилности и промене. Нису друштва искључиво друштва консензуса или искључиво друштва конфликтна. Идеал-типски, могуће је друштва поделити као: (1) монолошка односно монократска друштва (друштва једногласности као идеални или идеолошки конструкт), (2) плуралистичка (друштва различитости и мноштва интереса) и (3) поларизована друштва непомирљивих супротности. Монократска друштва су статична друштва потиснутог и минималног конфликта. Плуралистичка друштва развијених институција су уравнотежена друштва у којем су разлике премостиве а тиме и функција консензуса постаје конструктивна. Што су друштва више поларизована, то је истрајнији друштвени конфликт, могућност за постизање сагласности је мања а друштвена динамика је дезинтегративна.

Кључне речи: консензус, конфликт, интерес, норме, институције, управљање конфликтима.

Prof. Slaviša Kovačević, PhD,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia

THE PRINCIPLE OF CONSENSUS AND CONFLICT SOCIETY

The principle of consensus in conflict societies should respond to the question how basic and procedural consensus is achieved in conflict and post-war societies. The principle of consensus is the basic normative principle of managing different types of social conflict. In complex societies featuring different lines of social division, consensus is the only means for integration and development. This paper examines the basic conceptual relations: conflict-overlapping consensus-norms-institutions. The established relationship between changes and stability entails a series of events characterized by a changed position and importance of conflicts and consensus. Namely, change occurs as a result of a conflicted society; after a while, the conflict itself must necessarily lead to a minimum level of consensus in society, which is called the established consensus. After certain changes in the circumstances and actors, the established consensus becomes unstable, due to the effects of conflicts. While (prominent and structural) social changes cause certain conflicts, the stability of a society is linked to the degree of consensus. Thus in accordance with the dynamics of society, consensus and conflict circulate, taking different positions between stability and change. Societies are not exclusively consensus societies or exclusively conflict societies. According to the ideal-type model, societies may be classified as: (1) monological or monocratic (societies of unanimity as an ideal or ideological construct); (2) pluralistic (societies of diversity and multitude of interests); and (3) polarized societies of irreconcilable differences. Monocratic societies are static societies characterized by suppressed and minimal conflict. Pluralistic societies with developed institutions are balanced societies where consensus has a constructive role in overcoming the differences. More polarized societies generate more persistent social conflicts; the social dynamics is disintegrative and the social agreement is less likely to be reached.

Keywords: consensus, conflict, interest, norms, institutions, conflict management.

Доц. др Сара Митић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу,
Република Србија

UDK: 342.31(497.11)"18"
342.53(497.11)"1858/1858"

ПРИНЦИП НАРОДНОГ СУВЕРЕНИТЕТА КРОЗ ПРИЗМУ СВЕТОАНДРЕЈСКЕ СКУПШТИНЕ

Власт која произилази из народа и власт која припада народу, начело настало након француске буржоаске и америчке револуције, нашло је свој израз на чувеној Светоандрејској скупштини 1858. године. Иако народна скупштина није била предвиђена важећим законодавством, Турским уставом (Хатишериф из 1838. године), сви политички актери – кнез, саветска олигархија и присталице династије Обреновића, видели су могући излаз из тренутне политичке ситуације у сазивању скупштине. Исходи Светоандрејске скупштине били су свргавање кнеза и фактичко развлашћење савета. Међутим, највећи значај ове скупштине било је управо јачање свести о народном суверенитету. „Разумите браћо, пројекат гласи, не да предлагете но да поставите закон. А кад народ може поставити Књаза, ваљда може и поставити закон”, говорио је Јеврем Грујић посланицима. Светоандрејска скупштина је, по свом нацрту, озаконила свој рад и усталила себе као један од органа врховне власти, а била је, у једном тренутку, и једина власт у земљи. Рад треба да сублимира све политичке догађаје који су претходили сазивању народне скупштине (владавина Уставобринитеља, Тенкина завера, доношење Закона о народној скупштини од 28. октобра 1858. године), њен сазив и ток догађаја (три дана револуције 10, 11. и 12. децембар), као и последице које су уследиле.

Кључне речи: принцип народног суверенитета, Светоандрејска скупштина, Закон о народној скупштини.

*Doc. Sara Mitić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš,
Republic of Serbia*

THE PRINCIPLE OF NATIONAL SOVEREIGNTY THROUGH THE LENS OF SAINT ANDREW'S DAY ASSEMBLY

The power that comes from the people and the power that belongs to the people is a principle that arose after the French bourgeois and American revolutions, but it found its expression at the famous St. Andrew's Day Assembly (1858). Although the national assembly was not envisaged in the legislation, under the Turkish Hatiserif (the Constitution of 1838), all political actors, the prince, the council oligarchy and supporters of the Obrenović dynasty saw a possible way out of the current political situation in convening the assembly. The outcomes of St. Andrew's Day Assembly were the overthrowing of the prince and de facto disempowerment of the council. Jevrem Grujić told the deputies: "You have to understand, brothers, that the project is not to propose but to establish a law. When the people can institute a Prince, they can also institute a law". However, the greatest importance of this Assembly was the strengthening of awareness about national sovereignty. According to its agenda, St. Andrew's Day Assembly legalized its work and established itself as one of the bodies of the supreme authority, and, at one point, it was the only authority in the country. The paper aims to elaborate on all the political events that preceded the convening of the National Assembly (the rule of the Defenders of the Constitution, Tenka's conspiracy, the adoption of the Law on the National Assembly of 28 October 1858), the convening of the Assembly and the course of events during the three-day revolution (10th -12th December 1858), as well as the ensuing consequences.

Keywords: principle of national sovereignty, Saint Andrew's Day Assembly, Law on the National Assembly.

Др Марко Новаковић,
Виши научни сарадник,
Институт за међународну политику и привреду, Београд,
Република Србија

UDK: 347.962:174
17:340.15

ЕТИЧКИ СТАНДАРДИ У САВРЕМЕНИМ ПРАВНИМ СИСТЕМИМА: ЧЕМУ СУДИЈА ТРЕБА ДА СТРЕМИ

Судијска етика, најчешће формулисана кроз етичке кодексе или принципе понашања, представља слику „идеалног судије” којој сваки судија треба да стреми. Етички кодекси, као најчешћи начини кодификације етичких стандарда, имају историју која није превише дугачка на европском континенту, али су се у претходних неколико деценија искристалисали како елементи етичких кодекса, тако и на који начин етичке кодексе треба посматрати у контексту рада судија уопште али и у односу на друге инструменте регулисања рада судија попут дисциплинске одговорности. Сходно наведеном, аутор ће у свом раду анализирати принцип судијске етике, његове елементе и релевантне одредбе и изворе како у упоредно-правној пракси и међународним стандардима, тако и у Републици Србији. Посебна пажња биће посвећена примерима из праксе. Аутор ће пружити и своје лично виђење и критички осврт на нека решења али и интерпретације етичких стандарда и њихове кодификације.

Кључне речи: судијска етика, етички кодекс, независност, непристрасност, идеални судија, етички стандарди.

Marko Novaković, LL.D.,
*Senior Research Fellow,
Institute of International Politics and Economics, Belgrade,
Republic of Serbia*

ETHICAL STANDARDS IN CONTEMPORARY LEGAL SYSTEMS: WHAT A JUDGE SHOULD ASPIRE TO

Judicial ethics, often articulated through ethical codes or principles of conduct, embodies the idealized image of a judge which every judicial officer should aspire to. While the history of judicial ethics codes in Europe is relatively brief, these codes have evolved over the past few decades and formulated their own standards, which are widely accepted. This includes the role of these codes in the broader context of judges' duties, as well as their interaction with other regulatory instruments, such as disciplinary responsibilities. In line with these considerations, the author will undertake an analysis of the principles of judicial ethics, examining their constituent elements and relevant provisions and sources. This analysis will encompass a comparative study of legal practices and international standards, as well as an examination of their application within the legal framework of the Republic of Serbia. Notably, the author will delve into practical examples to illustrate theoretical concepts. Furthermore, the author will offer personal insights and a critical examination of various solutions, providing interpretations of ethical standards and their codification.

Keywords: judicial ethics, ethical code, independence, impartiality, ideal judge.

Брано Хаџи Стевић,

Виши асистент,

Правни факултет, Универзитет у Источном Сарајеву,

Република Српска, Босна и Херцеговина

UDK: 347.962:340.13

174:347.962

ЗНАЧАЈ НЕУТРАЛНОСТИ СУДИЈА У СУДСКОМ ОДЛУЧИВАЊУ

Овај рад смера да расветли природу и значај неутралности судија, као једне од три кључне одлике положаја судија, поред независности и непристрасности. Обично се као кључно својство судова и судија истиче њихова независност. Прецизније, независност суда се тиче његове одвојености од других грана (функција) државне власти које немају наредбодавна и надзорна овлашћења према судовима, док се независност судије тиче непостојања утицаја на њега од стране других (нарочито државних) субјекта у погледу вођења и исхода поступка. Осим независности судија, значајно је да су судије непристрасне, а то се тиче односа судије према учесницима у судском поступку. Другим речима, судија мора да учеснике у поступку (нпр. тужиоца и туженог) третира равноправно тј. не сме да буде наклоњен било коме од њих. Не умањујући значај независности и непристрасности судија, сматрамо да је једнако вредно и анализирање неутралности судије, а ту је реч о односу судије према важећем праву. Правно расуђивање почива на томе да је судија дужан да важеће право посматра као искључујући разлог за одлучивање и образлагање одлуке тј. институционална улога судова није да оцењују супстантивну ваљаност важећег права, него да га примењују. Речју, није на судији да исправља грешке законодавца или другог правотворца. Уколико судија евалуира важеће право и одступа од њега услед својих супстантивних ставова (нпр. моралних), тад не може да се говори о правном расуђивању, будући да оно подразумева примењивање важећег права, па и онда кад судија сматра да су постојећа решења лоша. Али све то не значи да судија треба да игнорише вредности које су садржане у важећем праву, па се зато у доктрини истиче да судија не сме да правом прописане вредности замењује својим вредносним системом, будући да је судијска дужност решавање правних спорова с правне тачке гледишта.

Кључне речи: судови, неутралност, важеће право, вредности, институционална улога.

Brano Hadži Stević, LL.M.,
Senior Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of East Sarajevo,
Republic of Srpska, Bosna and Herzegovina

THE SIGNIFICANCE OF NEUTRALITY OF JUDGES IN DECISION-MAKING PROCESSES

This paper aims to elucidate the nature and significance of the neutrality of judges as one of the three essential features of the judicial position: neutrality, independence and impartiality. Independence is usually highlighted as a key characteristic of courts and the judiciary. More precisely, the independence of a court refers to its separation from other branches of state power that do not have commanding or supervisory powers over courts. Judicial independence implies the absence of influence by other subjects in terms of judges' conduct and outcome of legal proceedings. In addition to independence, another important feature is the impartiality of judges, which refers to a judge's attitude towards the participants in legal proceedings. It means that a judge must treat the participants in the process (the plaintiff, defendant, witnesses) equally, and she/he must not favour any of them. Finally, neutrality refers to a judge's attitude toward the positive law. In the legal reasoning process, a judge is obliged to consider the positive law as an exclusionary reason for deciding and justifying the decision, which means that the institutional role of a court is not to evaluate the substantive correctness of the positive law but to apply it. Thus, it is not up to a judge to correct the mistakes of a legislator or other lawmaker. If a judge evaluates the positive law and departs from it due to his/her substantive (e.g. moral) views, it cannot be described as legal reasoning because legal reasoning refers to the application of the positive law even when the judge considers that the existing legal solutions are bad. Yet, it does not mean that a judge should ignore the values contained in the positive law. Consequently, the doctrine emphasizes that a judge must not replace the values prescribed by the law with his/her own value system since a judge's duty is to resolve legal disputes from a legal point of view.

Keywords: courts, neutrality, positive law, values, institutional role.

Александра Митровић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Република Србија

UDK: 340.12:303.442.4

340.115

ХЕРМЕНЕУТИЧКИ ЗНАЧАЈ СОЦИОЛОШКОГ МЕТОДА У САВРЕМЕНОМ ПРАВУ

Циљ овог научног рада је да истакне теоријски и практичан значај социолошког метода пред друштвеним изазовима правне праксе и поступку правне интерпретације. Како је право објективна духовна и нормативно уобличена друштвена појава која поседује временски и просторни оквир, није могуће занемарити социјалну природу права присутну кроз константан утицај друштва на право и обрнуто. Полазиште овог рада је проучавање права уз уважавање друштвене стварности тако што се држава и право доводе у везу са друштвом у целини или појединим друштвеним појавама. Социолошки метод у том контексту омогућава квалитетнију, концизнију, ефикаснију правну интерпретацију, узимајући у обзир комплетну друштвену ситуацију коју право регулише и испитује доминантне друштвене интересе којима се право води. Дакле, право се једино може објаснити ако се човек схвати као биће које има социјалну свест и које је подвргнуто социјалној дисциплини. Стога, ако је човек биће које има социјалну свест, то уједно значи да разликује право од силе. Будући да се ред не може одржати само путем свести и моралних чинилаца, сила је нужан елемент за спровођење права и успостављање социјалног мира. Најзад, како сложена природа права захтева интегрални приступ проучавања, то резултира комплементаран херменеутички однос нормативног и социолошког метода како би се објаснили узроци делимичног или потпуног (не)остварења правних принципа како у савременом праву, тако и у друштву. Имајући у виду деликатну, динамичну и несталну природу права, закључак је да се херменеутички приступ правним принципима како у правној теорији, тако и у правној пракси, не може замислити без примене социолошког метода јер он једини успева да довољно систематично и емпиријски истражи функционалне законе права у друштвеним интеракцијама.

Кључне речи: социолошки метод, правни принципи, право, друштво, правна пракса.

Aleksandra Mitrović, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary Head Office in Kosovska Mitrovica,
Republic of Serbia

HERMENEUTIC SIGNIFICANCE OF THE SOCIOLOGICAL METHOD IN MODERN LAW

The goal of this scientific paper is to emphasize the theoretical and practical importance of the sociological method in the context of social challenges in legal practice and legal interpretation procedure. Considering that law is an objective, spiritual and normatively shaped social phenomenon that has a temporal and spatial framework, it is not possible to ignore the social nature of law embodied in the constant influence of society on law and vice versa. The starting point of this work is the study of law by observing the social reality and correlating the state and law to society as a whole or to individual social phenomena. In that context, the sociological method provides for a better, more concise, more efficient legal interpretation, taking into account the complete social situation that is regulated by law, and examines the dominant social interests that law is guided by. Therefore, law can only be explained if man is understood as a being who has social consciousness and who is subject to social discipline. If a human being has social awareness, he/she distinguishes law from force. Considering that order cannot be maintained only through consciousness and moral factors, force is a necessary element for the enforcement of law and the establishment of social peace. Finally, as the complex nature of law calls for an integral approach to study, it generates a complementary hermeneutic relationship of normative and sociological methods in order to explain the causes of partial or complete (non) implementation of legal principles both in contemporary law and in society. Bearing in mind the delicate, dynamic and unstable nature of law, the conclusion is that the hermeneutic approach to legal principles, both in legal theory and in legal practice, cannot exist without the application of the sociological method as the only one that manages to ensure sufficiently systematic and empirical investigation of applicable laws in social interactions.

Keywords: sociological method, legal principles, law, society, legal practice.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

34(082)

МЕЂУНАРОДНА научна конференција Правни принципи у
савременом праву (2024 ; Ниш)

Зборник сажетака / Међународна научна конференција Правни
принципи у савременом праву, Ниш, април 2024. = Collection of
summaries / Legal principles in contemporary law ; [уредници
конференције, editors-in chief Небојша Раичевић, Душица
Миладиновић-Стефановић ; превод резимеа Гордана Игњатовић]. -
Ниш : Правни факултет Универзитета = Niš : University, Faculty of
Law, 2024 (Ниш : Графика Галеб). - 216 стр. ; 24 cm

Упоредо резимеи на срп. језику и енгл. превод. - Тираж 150.

ISBN 978-86-7148-319-3

а) Право -- Зборници

COBISS.SR-ID 142318089